A

CSIKSOMLYÓI RÓM. KATH.

FŐGYMNASIUM

ÉRTESITŐJE

AZ 1893—94. TANÉVRŐL.

*

KÖZLI:

BÁNDI VAZUL,

IGAZGATÓ.

CSIK-SZEREDÁBAN,
NYOMATOTT GYÖRGYJAKAB MÁRTONNÁL
1894.

A

CSIKSOMLYÓI RÓM. KATH.

FŐGYNASIUM

ÉRTESITŐJE

AZ 1893—94. TANÉVRŐL.

*

KÖZLI

BÁNDI VAZUL,

IGAZGATÓ.

CSIK-SZEREDÁBAN,
NYOMATOTT GYÖRGYJAKAB MÁRTONNÁL
1894.

I.

A csiksomlyói róm. kath. főgymnasiumban fennálló „Mária Társulat.“

A csiksomlyói róm. kath. főgymnasium harmadfélszázados történelmében több mint másfél század óta áll fenn a Mária Társulata. A mióta első szent királyunk országát a Mária pártfogásába ajánlotta, a magyar nép vallásos ténykedéseiben kiváló hely jutott a Mária tiszteletének; ezt hirdette naponkint a háromszori harangozás ugy, mind a harczbamenők csatakiáltása; Mária neve vagy képe diszelgett fegyvereinken, pénzeinken, zászlóinkon; Őt hivta segitségül a magános buzgóság, vagy tanuképe a hivatalos esküknél a törvénykezés. A magyar tanuló ifjuság különösen a 17-dik századtól kezdve, egyházi férfiakból álló lelkes tanárainak vezetése alatt hévvel karolta fel hazájának ezen oly sok erény forrásául szolgáló szép szokását.

Mária tiszteletére alakult társulatok közül nevezetesebb az, mely Rómában a Jézus Társaság kollegiumában Gyümölcsoltó Boldogasszony tiszteletére 1563-ban alakittatott, melyet Aquavivának a Jézus-társaság generalisának kérésére XIII. Gergely pápa 1584. decz. 2-án megerősitett. Később a pápák engedélyt adtak, hogy más helyeken is különösen a tanuló ifjuság kebelében ily társaságok alakittassanak és a római anyatársulatba bekebeleztessenek. Az erdélyi részek gymnasiumai között első volt a gyulafehérvári, melyben már a társulat megerősitése után 4-dik évre, 1588-ban megalakult a „Mária Társaság“, ez azonban már 1716-ban megszünvén, 1743-ban visszaállittatott. II. József császár ismét eltörölte, de már 1790-ben megkezdetett és folyt 1848-ig; innen szünetel 1856-ig, mely évtől kezdve müködése csak 1869-ig tart, ettől fogva uj tagot

nem avattattak a társulatba. Csik-Somlyón 1730-ban alakult a társulat, mikor a gyulafehérvári szünetelt; Székely-Udvarhelyen 1736-ban; ez is a Jézus-társaság eltöröltetésével megszünt, azonban később visszaállittatott, az 1848-ban kezdődött szabadságharcz alatt szünetel, hogy később rövid időre visszaállittassék; 1877-ben az akkori katekheta megkisérlette még egyszer életre hozni, de azóta ujabb felavatás a társaságba nem történt. Kézdi-Vásárhelyen a mult század utolsó felében állittatott fel és végleg elenyészett 1847-ben.

A csiksomlyói gymnasium keblében felállitott Mária Társaság csakhamar odafejlődött, hogy nemcsak a vallásos buzgóság emelésére szolgált, hanem a tanulmányi előmenetel felügyelője és előmozditójakép szerepelt, s különösen magyarnyelven előadott szindarabok és szavalatok által a régi latinos iskola világában mint egy magyarnyelvi Önképzőkör müködött.

Ma midőn legtöbb gymnasiumnál a Mária Társasága megszünt, vagy a hol fennáll is, az eredetitől eltérő szervezettel tartatik fenn, az oktatásügy barátjai előtt még korunkban is, midőn az oktatás ujabb rendszere nem látszik kedvezni ezen társaság tevékenysége kifejtésének, elég fontos megismerkedni ezen társulat történetével és szervezetével egy oly gymnasiumnál, hol — mint például a csiksomlyóinál — annyira összeforrott e társulat a tanuló ifjuság életével, hogy még manapság is alig akad egy-két gymnasista, ki elmulasztaná a társulatba belépni.

A csiksomlyói gymnasiumnál fennálló társulat megalakulására vonatkozólag kövessük a társulat történészének gondos és lelkiismeretes följegyzéseit.

„Miután az isteni segitség által támogatva 1726 ban az iskola két felsőbb osztálya t. i. a poesis és rhetorika visszaállittatott és annyira megszilárdult, hogy 1729-ig szerencsés fejlődésben napról-napra izmosodnék, melytől a fegyverek zöreje sem tartóztatta vissza s az irigyek vádaskodásai is elnémultak, czélszerünek láttuk a tanuló ifjuság nagyobb diszére és hasznára a római szent széknél oly ügyben kisérletet tenni, minőt vidékünkön senki sem látott, sem nem hallott, megalapitani t. i. azon szent társulatot,

mely a szeplőtelenül fogantatott Isten Anyjáról Szűz Máriáról neveztetett el (Alma Sodalitas sub titulo Immaculatae Conceptionis Genitricis Dei Mariae Virginis); melyet könnyen meg is nyertünk kászonujfalvi nagyon tisztelendő Csürös ur által, ki ezen időben Rómában theologiai tanulmányait folytatta. Őt ugyanis ez ügyben gyakran megkereste tisztelendő Szabó Benedek atya, a mi szent intézményünknek és a rend tartományának növendéke, ki ismerőse és falusfele volt fennnevezett Csürösnek s a mi kérésünket neki elküldötte. Ez indittatva derék hazánknak és magának is ebből származó díszétől, hasznától és lelki üdvétől, végre ismételt kérések után megkapta a bullát, mely hiteles eredetijében csiki konventünk levéltárában meg van. Ezt — habár nehézségek után — megerősittette tisztelendő Lengyel Károly Ferenczrendi atya nagymélt. és főtisztelendő Zorger Gergely erdélyi püspök által. Végre tisztelendő Csató Elek provincialis atya, ki ezen ügy körül tevékenyen fáradozott, helybenhagyta és hozzánk elhozta."

1730-ban alapittatott tehát Csikmegyében ezen Mária Társulat, melyről — miként az alapitás történetének megirója 10 év után irja — valamint 10 év leforgása alatt csak dicsőitőt lehetett mondani, ugy ezt lehet remélni a jövőre is; továbbá, hogy az irások beszélni fognak Mária azon népeiről, kik e társulatban voltak és lesznek."

A társulat legelső tisztikarának személyzetét következőkben adja: rector volt Andrási István, theologiai licentiatus, apostoli jegyző, az apostolok fejedelme egyházának (szent Péter egyháza Csik-Somlyón) plebanusa, mindkét Csik főesperese; consultorok: Barabás Márton és Küs György plebános, csikmindszenti Czikó Ferencz mindkét Csik főjegyzője és Czikó László. A szent Ferencz-rend atyái közül vicerector volt Gáspár Ferencz háztőnök; praeses Ács János definitor; vice praefectus Bernard János a grammatica és syntaxis tanára; gondnok Csató Elek, a sz. Ferencz-rend sz. Istvánról nevezett erdélyi tartományának provincialisa; titkár Adorján János, világi, a kisebb iskolák tanitója.

Az apostoli bulla értelmében imaházra vagy kápolnára volt szükség, e czélra 1731-ben helyszüke miatt a

tudomány csarnokát választották, hol a társulati tagok vasárnaponkint oktatást nyertek, a felvételre jelentkezettek pedig szombati napokon tanitattak egész tanéven át julius 2-dikáig, mikor nyilvános fogadalommal a Mária Társulat tagjaivá avattattak.

A társulatba való felavatás ünnepélyességgel történt.

A társulat első rektora főtisztelendő Andrássy István 1731-ben a fogadalmat letétette és ezt évről-évre haláláig gyakorolta; temetésén a társulati tagok ünnepélyesen megjelentek és latin imát mondottak.

Ugyanezen évben Mikó Judit asszonyság és férje Bors Mihály — Védasszonyunk képét Kolozsvártt lefestette 5 aranyat fizetvén érte. Ugyanitt készült el a társulat vörös bársonykötésü könyve. A labarum és hozzátartozók szintén nagyobbrészt ugyanazon asszonyság költségén készültek el, ki a csiki társasági tagok kegyes emlékébe ajánltatik. A következő évben elhalván a vallásos buzgóságu asszonyság az általa hátralhagyott ezüstneműekből a nemes lelkü férj ezüst csillagot készittetett, a társulat Albumát pedig gazdag müvü ezüst kapcsokkal látta el, melyben segitségére volt az akkori provinciális atya is.

Az Album czime: Album seu Liber Regestralis Almae Sodalitatis sub Glorioso Titulo Btssmae Virg. Mariae sine Labe Conceptae nunc Recenter erectae confirmatae Diplomate Indulgentiis Ditatae et foeliciter regnante S. S. mo D. N. Summo Pontifice Clemente XII. Pontificati sui Anno primo in Ecclesia Conventus de Csik-Somlyó Fratr. Minor. Strict. Obsviae S. Francisci Serafici erecta, dicataqne perpetus specialiter Honori Eiusdem Btssmae Virginis Matris Mariae Visitantis ad S. Elisabeth titulata, in Provincia S. Apostolici Regis Stephani in Transylvania. Anno 1731.

Ezen Album czéljáról maga az Album a következő felvilágositást nyujtja:

Plutarch bizonysága szerint minden ember előtt ismeretes, hogy bárki is azok iránt, a kik vele szemben érdemeket szereztek, kegyelettel és hálás szivvel iparkodik viseltetni; nehogy tehát a jótevőknek ezen Mária Társaság megalapitása körül tanusitott pazar bőkezüsége, az elődöknek fáradhatatlan munkássága és buzgó tevékeny-

sége e kiérdemelt elismerésben ne részesüljön és az elhunytak lelkei az érdemükhöz méltó könyörgést nélkülözzék: szükségesnek láttuk, hogy ezen szent társulatnak pártfogóit és azoknak, kik annak előmozditására éber gonddal törekedtek, örök emlékezetül feljegyezzük neveiket. Ennélfogva három részre osztatik e könyv: az elsőben azok nevei foglaltatnak, a kik ezen gyülekezet tagjaivá a mi imaházunkban avattattak fel; a második rész a más Mária Társaságokba felvett és bizonyitványokkal ellátva az itteni társasághoz csatlakozottak névsorát adja; a harmadik a társulat jótevőinek neveit, különösen alapittatása idejéből, őrzi az utókor számára.

Ezután következik a társulat alakulásának rövid története, melyet később az 1740-ben irt „Ortus et Progressus Seminarii Csik-Somlyoviensis" nagyobb részletességgel és chronologiai adatokkal kibővitve jegyez föl. Az Album előadja a társulatba való felvétel szertartásait 1732-ből; ezen szertartás az Album végén az 1780-ban eszközölt módositások szerint is leiratik. A társulati tagok névsora 1732-dik évvel kezdődik és évről-évre be van vezetve mostanig; némely tagnak elhalálozási ideje, némelyeknek később polgári állása is beiratott; mindazoknál pedig, a kik a sz. Ferenczrendi szerzetbe léptek, bejegyeztetett ezen lépésük is.

1732-ben a facigerek (fáklyavivők) számára hat köpeny készittetett és szokásba hozatott, hogy a Boldogságos szüz Mária ünnepein a sz. miséken és vecsernyéken a facigerek is adstaljanak, mise és vecsernye előtt az imaházból ünnepélyes menettel vonuljanak a templomba.

Az iskola ujraépitése alkalmával 1733-ban a Mária Társulat is uj imahelyet nyert. Ugyanezen évben Barabás Márton a csiksomlyói sz. Péter és Pálról nevezett egyház plebánosa, Fel- és Alcsik alesperese a társulat Rectorává, továbbá Veress Lajos sz. Ferencz-rendi atya, eddigi praeses helyébe Koch Apollinaris szintén Ferencz-rendi atya választattak.

A társulat anyagi helyzete annyira felvirágzott, hogy már 1834-ben egy emeletes oratoriumot épithetett, melynek alsó ivezetes része a társulat czéljaira szolgált, az emeleten pedig az iskola rhetorikai osztálya helyeztetett

el. Igy iparkodott a vallásosság egyuttal a tudományban való előhaladásra is segédkezet nyujtani.

A társulat fennállásának 10-dik évében 1740-ben Kastaly János az erdélyi egyházmegye vicarius generalisa hivatalos látogást tevén Csik-Somlyón, megtekintette az oratoriumot is, engedélyt adott, hogy az oratoriumban a társulati tagok buzgósági gyakorlatai előmozditása végett a Boldogságos szüz Mária ünnepein a társulati tagok jelenlétében olvasómise mondassék, mely után azonban, miként eddig is szokásban volt, a szerzet templomába ünnepélyesen bevonulnak és ott az ünnepélyes isteni tiszteleten jelen lesznek. Engedélyezte azt is, hogy ha beteg valamely tanuló a társulati tagok közül, ennek kedvéért, vagy pedig az elhunyt társulati tagokért olvasott mise mondassék. Melyről azonban ki vannak zárva azon tanulók, kik a társulatnak nem tagjai.

A társulat alakulásakor szokásba hozatott, hogy a legjobb tanuló Mária szeplőtelen fogantatása ünnepén és a társulati tagok felavatása ünnepélyén szavalatot tartson tanulótársaihoz.

A társulat felszerelése tetemes gyarapodást nyert 1741-ben, mikor is csikmindszenti Czikó Imre egy ezüst kelyhet tányérkával ajándékozott, melynek talpán a társulat felirata diszlett, ára 50 magyar frt. Lázár János az erzsébetvárosi örmények főbirája kivarrott félselyem szövetet és gyolcsot ajándékozott az isteni tiszteletnél használt öltönyökhöz, ekkor ajándékozták a csengettyüt, mely egyuttal iskolai czélokra is szolgált.

Culturtörténelmi szempotból azonban legnevezetesebb az 1748-diki följegyzés, a mikor a Mária Társulata kijavittatja a szini előadásokra használt szint a nagykapuval egyetemben és a szindarabok elhelyezésére egy uj szekrényt csináltat.

A Mária Társulatnak ugyanis a valláserkölcsös irány ápolása mellett kimagasló érdeme volt még a magyarnyelv ápolásában és az ifjuság szónoki ügyessége kiképzésében.

A mult század első felében, mikor az iskolákban ugy a tantárgyak, mint a társalgás nyelve latin volt, a csiksomlyói gymnasiumban magyar nyelven szinjátékok adat-

tak elő. A Krisztus szenvedésének emlékére a tanuló ifjuságtól évről-évre rendezni szokott passio játékokból már 1721-től kezdődőleg egész gyüjtemény maradt ránk. Ezen játékokat e megalakult Mária Társulat hévvel karolta föl, s mint már előbb láttuk szinházat épitett nemcsak ezek, hanem más magyarul előadatni szokott játékok számára is, melyek a tanulóifjuság müvelődésén kivül az érdeklődő egész vidék nyelvtisztaságának emelésére szolgáltak. A Mária Társulatnak köszönhető, hogy saját költségén az 1721-től 1774-ig a tanulók által (kik mindnyájan a társulat tagjai voltak) előadott darabokból összesen 28 miszterium összeiratván egy könyvbe köttetett s igy Csikmegyének ezen korból a legbecsesebb nyelvemlékét megmentette számunkra. Erről egy bővebb értekezés jelent meg a csiksomlyói róm. kath. főgymnasium 1892-diki Értesitőjében ily czim alatt: „Csiksomlyói miszteriumok.“ Hogy azonban az előadások még 1774-en tul is folytak kitünik onnan, hogy 1774-ben megvásároltatott a szinház előtt egy kert a nagy számu hallgatóság számára, 1775-ben a szinház felemeltetik és kijavittatik; 1776-ban könyvet készittet a társulat, melybe a szindarabok beirassanak. A társulat tagjai által előadott szindarabok ezen második gyüjteményének hollétéről nincs tudomásunk. Ezen előadások 1784-ig tartottak, mikor II. József absolutistikus intézkedései folytán a Muzsák falai közt kimult a magyar nyelvnek ápolására a csiksomlyói gymnasiumban oly hévvel felkarolt ezen nemes intézmény; az összes szini készletek, valamint a Mária Társulat többi összes javai eladattak és a kormányszék részére elkoboztattak.

Bándi András csekefalvi, miután a társulat kápolnája gerendázatából lecsüngöttek a deszkák és az egész fedélzet beomlással fenyegetett, megfedette a kápolnát 1751-ben s az általa ajándékozott deszkából még megmaradt 60 szál. A szinház homlokzata bedeszkáztatott, melyre különböző jelvények és diszitmények festettek; két elválasztó fal és 12 drb culissa is festetett a két oldalra. Ily formán elkészült a változtatható diszletekkel ellátott szinház részint a társulat költségén, legnagyobb részint pedig a szini előadás iránti érdeklődésből adott ajándékokból.

1752-ben kezdődtek meg a hamvazó szerdától 3 napig tartó szent gyakorlatok, melyekben a társulati tagok és ujonczok vettek részt az erkölcsösségnek és szellemi haladásnak igen nagy hasznára.

Két könyv is készült, egyikbe a társulat számadásai irattak be, másikba a társulati tagok és ujonczok erényes tettei jegyeztettek be, hogy annak idejében másoknak például szolgáljanak. Nyomatott az iskola számára 1000 igazoló, a társulati tagok számára szintén 1000 beiratási czédula, egy-egynek ára 4 denár.

A gymnasium védszentjének sz. Katalinnak a képét Mária Társulat 1764-ben festette saját költségén.

Habár a társulat vallásos buzgósága nem csökkent, mégis időfolytán a hevesvérü ifjuság természetében levő fiatalkori gondatlanság miatt oly körülmények merültek fel, melyekre 1780-ban az akkori erélyes praeses Szentes Reginald szükségesnek tartotta felhivni buzgó utódjainak figyelmét. Nehézményei a következőkben foglalhatók össze: 1) Meglepetéssel vette észre, hogy a facigerek számára nem rég vásárolt czipők már el vannak szaggatva, melyeket mint értesült, a tanulók künn járkálásaik alkalmával nyüttek el, valamint az egyéb ruhákat is. Ugyan azért most 6 pár uj sárga czipőt készittetett, melyeket az utód gondosságába ajánl. 2) A társulat és iskola zászlóit a körmeneteken minden felügyelet nélkül hordozták a gyerekek, 3 napig is ott hagyták a temetőben, minek következtében most csak 2 ép zászlót talált; ennél fogva most 2 annyozott lándzsával ellátott zászlót csináltatott, egyet javittatott, az ujoncz tanulók közül pedig 5 zászlóvivőt választott ki, a kik hordozzák és gondját viseljék. 3) Azon régi szivek, melyek az ujonczoknak a társaságba való felavatásánál használtattak, s melyeket ügyetlen kéz inkábbb papirra mázolt, mint festett, s melyek a varrogatások és ráaggatott diszitmények által el voltak rontva, már nem használhatók, azért ezeket eldobva 32 ujat csináltatott tanult festő által, melyekre már semmi diszités sem kell, legfölebb virágokból kötött koszoru, de rájok varrani valamit, ne engedje az utód.

A Mária Társulat akkori felszereléséről érdekes képet

nyujt, ha a szerzeményekből még néhányat idesorolunk. Készittetett 1769-ben egy maig is meglevő hordozható szószék. Lengyelországból hozatott egy fehér köpeny (toga). A facigerek számára beszereztetett 6 veres öv posztóból, 6 pár fekete csizma, 6 pár veres nadrág, 6 pár zöld dolmány, egy fekete toga a labarifernek; a vezeklők számára 16 csuklyával ellátott ruha; egy lándzsa és egy buzogány.

1776-ban készittettek könyvek is a tanjegyek, számadások és szindarabok számára összesen 5 drb.

A rhetorok, poéták és syntaxisták számára az iskolában használt classicai munkákat a társulat szerzett be és évenkint az ifjuság közt csekély használati dijért kiosztotta.

A társaság jövedelmét részben az önkéntes adakozások képezték. Elein szokás volt, hogy az ujonczok házról házra kéregették össze a gyertyát, koszorut és más kellékeket, ugyanazért felavatáskor vagy egy viasz gyergyát, vagy 5 garast, az Albumba való beirásért szintén 5 garast, a szivért 7 krt fizettek. A kik nem kuldultak egy rhenens frtot fizettek, mely később állandóan szokásba hozatott, miután a kuldulás a tanulók állása iránti tekintetből kiküszöböltetett. Az ujonczok még a társulatba való jelentkezés alkalmával a köztük kiosztani szokott gyertyákért 6 denart fizettek.

A sz. Ferencz-rendnek Kolozsvárt 1857. aug. 9-dikén tartott definitoriuma akép határozott, hogy „miután a Mária Társulat pénztárában tényleg 333 frt 36 kr van s a tanulóifjakot tényleg az igazgatóság látja el könyvekkel, a felavatás alkalmával semmi más ne fogadtassék el, mint az önkéntes adakozások, s ezek is csupán a társulat szükségeinek fedezésére.“

Mária Theréziának 1778-ban kiadott rendelete folytán a Mária Társulatba ezután csak 3-dik osztályu grammatisták léphetnek; a társulat pénzei számára pedig kettős zárral csukható pénzszekrények készitendők, egyik kulcs az igazgatónál, a másik a hittanárnál legyen.

II. József császár absolutistikus intézkedései az iskolákat sem kiméltek meg és a katholikusok iskolái jogát, melylyel idáig a vallásos tényked̄eseket önállóan határozták meg, csorbitották, a Mária Therézia által kegyelettel ápolt

vallásos alapot pedig meglazitották. A Helytartó Tanács 14,127. sz. a. 1784. jun. 14-én az eddigi gymn. rendtartást akkép változtatja meg, hogy az 1784/5. tanév kezdetétől mindenütt eltöröltetnek az ájtatos Mária Társulatok. E helyett az ájtatossági gyakorlatoknak önkényüleg megállapitott formuláit rendeli el; p. o. a délutáni közös litániák elmaradnak az exhortatio 25—30 percznél tovább ne terjedjen. Azonban kegyesen megengedi, hogy a jövő tanévtől kezdve 3 éven át az evangelium felolvasása és katekhesisek még latinul és ne német nyelven eszközöltessenek.

A társulat feloszlatása előtt Csik-Somlyón 1784-ben ascendaltak utoljára az ifjak; közöttük volt Kovács Miklós, később erdély püspöke. Nem sokáig szünetelt a társulat, mert már 1791-ben ismét megkezdette buzgó működését, ugy, hogy II. Ferencz uralkodása alatt 1795-ben a Mária Társaságok visszaállitására kiadott rendelet a csiksomlyóit már életben találta.

1819-ből a Rendtartás V. pontja igy szól: tekintve, hogy a tanuló ifjuság szivében a Mária tiszteletének gyarapitása kiváló fontosságu, minden Mária ünnepen és más ünnepeken is vacsora előtt Mária Társulat gyülése tartatik, melyen a praeses és az általa kijelölt tanitók az ujonczokat szokott módon oktatják. Szombati napokon a szent mise alatt urfölmutatás után a templomban az ifjuság elmondja az olvasót és az ifjuságot a Mária oltalmába ajánló imákat, hol a rhetorok sorban végzik az előimádkoztató tisztét.

II. József tilalmával szemben rendelet adatott ki Bécsből 1821. aug. 31-dikén az erdélyi helytartó tanács közvetitésével az erdélyi püspökhöz intézve, mely szerint: „mi az 1784-ben eltörlött Mária Társulatot illeti, az istenitiszteletre, a vallásos nevelésre és a gymn. ifjuság buzgósági gyakorlatainak rendjére vonatkozólag — mely mindig gondos felügyelet alatt álljon — a régebb fennállott szokás fentartandó".

Fennállásának 100 éves jubileumát 1831-ben julius 2-dikán, mint a társulat főünnepén kiváló buzgósággal ülte meg a társulat, hogy az eddig nyert kegyelmekért méltó hálákat adjon, a Nagyhatalmu Védasszony méltó

pártfogoltjának mutassa be magát és a vallásos buzgóság és erkölcsösség támogatására szolgáló társulat a jövőben való gyarapodás kegyelmét kiérdemelje.

Már az ünnep vigiliáján mozsarak lövése hirdette, hogy ünnepélyes vecsernye tartatik, melyre az összes ifjuság a tanári karral egyetemben körmenettel vonult. A jubiláris napon hasonló ünnepélyességgel történt a bevonulás a templomba. Alesik kerület érdemes főesperese Tankó Albert celebrált az összes ferenczrendi atyák és a nagy számu vidéki papság segédkezése mellett. Warga Clemens, mint praeses ékes beszédben adta elő a Mária Társulat keletkezését, fejlődését és czélját s egyuttal felolvasta az alapitó pápai bullát magyar szövegben ; a celebrans igtatnok megragadó buzditó beszédet tartott a társulati tagok és az összes jelen levőkhöz, mire énekelték a „Te Deum"-ot. Buzditó beszédet tartottak még a felavatandókhoz a tanuló ifjuság kebléből. Cziriel Antal és Knöpfel János, mindkettő a humaniorák 2-ik osztályának tanulója. A környék lakói közül a Mária Társulatnak régibb tagjai nagy számmal vettek részt ezen ünnepélyen.

Századunk első felében megujulni látszik a társulat buzgósága, mintegy reactio azon gunynyal szemben, melylyel az akkori naturalisták illették. A társulati tagok nemcsak magukkal hordozták a rózsafüzért, hanem szorgalmatosan mondogatták az olvasót és Mária officiumát a társulat élő és elhalt tagjaiért s a közjólétért. Minden vasárnap ebéd után összegyültek a társulat oratoriumába, mely az iskola északi részében egyuttal szavalati termül is szolgált. Itt névsor olvasás után üdvözölték Máriát: „Egészen szép vagy Mária" kezdetü énekkel, ezután a társulat praesese vagy a humaniorák második osztályából valamelyik szónok beszédet tartott, melyben szüz Mária erényeit dicsőitette, vagy pedig az erkölcsök gyakorlatára és jóban való előhaladásra buzditotta az ifjuságot ; melynek végével rózsafüzér, a Boldogságos szüz, vagy a halottak officiuma mondatott el, vagy egyházi énekekben gyakorolták magukat s az egész ájtatosságot egy Mária énekkel zárva be, a templomba mentek vecsernyére. Minden hónap-

ban és nagyobb ünnepek alkalmával gyóntak és áldoztak s mindennemü jócselekedetekben gyakorolták magukat a praeses gyöngéd és gondos vezetése alatt.

„És mi rosszat tett e társulat?“ — igy kiált fel 1836-ban a társulat akkori állapotának irója. „Ki vezetett titeket félre érzéketlen naturálisták és közönyösek, hogy az igazságnak ne engedjetek? hogy megvessétek a keresztény jámborságnak ezen támaszát! Ime igy vezetjük mi be az ifjuságot ezen virágos kertbe, hogy tanulja meg mikép kell a világnak példát mutatnia, hogy igy végre a hervadhatatlan koszorut elnyerje! Ne feledd Mária Társulat tagja, hogy a társulatnak külön oratoriuma volt a rhetorok, vagy szónokok termének északi részénél, de meghidegülvén a világ II. József császár alatt eladatott a diszitményekkel együtt s a begyült összeg a császári pénztárba beszállittatott — lassankint minden elpusztult!“

Az eltöröltetése után ujból virágzásnak indult társulatot ismét nagy csapás érte. A magyar szabadságharcz alatt az iskolákkal együtt szünetelő társaság javai a harcz lezajlása után eladattak, hogy a befolyó összeg a sz. Ferenczrendiek csiksomlyói házára kirótt 5000 frt hadi sarcz némi fedezésére szolgáljon. Megmaradott azonban a Mária Társulat könyvtára, mely 1873-ban a P. László Polikarp által eszközölt rendezés alkalmával 660 drbot tett és jelenleg a kolostorban őriztetik.

A társulat tőkéjének adakozás általi gyarapitására irányuló buzgóság mindinkább hanyatlott, annyira, hogy már 1833-ról feljegyzésre méltónak találja a praeses, hogy a társulatba felavatott 4 ujoncz a felavatás alkalmával használt és mesterséges virágokból álló koszoruját a társulatnak ajándékozza, s habár megjegyzi, hogy ezen társulat jótevőinek nevei azoknak adományaikkal együtt szorgalmasan feljegyzendők, — mert szt. Chrysolog szerint a jótéteményeknek a legjobb fenntartója a jótéteményekre való megemlékezés és a hálának állandó nyilvánitása — még sem találtatik ezen év után, kinek neve bejegyezhető lett volna egészen 1873-ig.

A százados használat által elkopott labarum helyett ujat készittetett a társulat 1873-ban, melynek költsége na-

gyobb részt a nemes buzgóság adományaiból gyült összegből fedeztetett. Az adakozók közül kiemelendő Fogarassy Mihály erdélyi püspök, ki amaz évben a csiksomlyói pünkösdi bucsura megjelent, s ki mint maga is tanuló korában a Mária társulat tagja, kegyeletét 30 frt adományozásával tüntette ki; továbbá említésre méltók a III. elemi osztály tanulói, kiknek buzgósága 12 frtot hozott össze; adományozás utján begyült 83 frt 10 kr a labarumra pedig kiadatott 91 frt 6 kr.

A társulati *törvények és a szertartások* menete a Bajorországban már a XVII-dik században fennállott Mária Társaságtól van átvéve. E törvényeket és a tagok számára előirt imákat a csiksomlyói zárda nyomdája az ifjuság használatára több izben kiadta. Tudomásom van az 1802., 1818. és 1835-dik évi latin kiadásokról. Az ötvenes évek elején P. Bodó Sebestyén gymn. tanár és társulati elnök magyarra forditotta s ezen magyar szövegben, de a régebbi latin kiadások tetemes megröviditésével és rövidke történelmi bevezetéssel sajtó alá rendezték I. F. J. és P. L. K. kinyomattak a csiksomlyói kolostor betüivel.

A Mária Társulat *czélja* Isten után a Boldogságos Szűz különös tisztelete és becsülése: a keresztény erényekben, testi és lelki tisztaságban való gyarapodás; végre a tudományokbani nagyobb előhaladás. — A ki tehát ezen czélra törekszik és a társulatba beigtattatván, annak törvényeit megtartani buzgón iparkodik, azt Mária-társulati tagnak. „Sodalis Marianus“-nak nevezzük.

Ezen társulat törvényei a következők:

I. A Boldogságos Szűzet Isten után kiváltképen tiszteld és becsüld, erényeit kövesd, tiszteletét védjed és másokban is előmozditani igyekezzél; a Jézus, Mária és Sz. József nevét, gyakran és mély tisztelettel segitségül hivjad.

II. A társulat főnöke és más előljáróid iránt tisztelettel és engedelmességgel viseltessél.

III. Midőn a társaságba beigtattatol, egész életedről vagy utolsó gyónásodtól fogva gyónjál meg és áldozás után ajánld be magadat a Boldogságos Szűz örökös fiává és szolgájává; s igyekezzél az azon napi, valamint más

napi teljes bucsukat is megnyerni; beigtatásod ünnepét, s a társaság főünnepeit egész életeden keresztül igyekezzél különös áhitattal megszentelni.

IV. Igyekezzél gyakrabban kivált a Bold. Szűz Mária ünnepein, a penitentiatartás és oltári szentséghez járulni.

Az áldás után legalább egy negyed óráig maradj meg az Isten házában, s kivált azon napon magadat minden léhaságtól megtartoztasd.

V. A Boldogságos Szűz kisebb Solozsmáját, mely több magyar imakönyvben is benfoglaltatik; vagy a sz. olvasót és a lorettói litániát gyakran imádkozd el.

VI. Reggel öltözködés közben buzgón imádkozzad a röpimákat; általán szokott vagy parancsolt reggeli imádságaidat told meg azokkal, melyek az áhitatos társulati tagok részére elő vannak irva.

VII. Este lefekvés előtt áhitatosan imádkozd el a Bold. Szűz Mária litániáját a hozzátartozó antifonával és imával. Tanuld be és igyekezzél pontosan elvégezni egyéb imáid mellett az esti áhitatossági gyakorlatokat is.

VIII. Ha lehet, tarts szentelt vizet házadnál, melylyel napjában hintsd meg magadat; tanulás és egyéb üdvös foglalkozás előtt és után hivd segitségül a Szentlelket; erkölcstelen könyveket ne olvass; étel előtt és után imádkozzál; egyél és igyál mértékletesen; „társalkodj jókkal, nehogy elvessz a gonoszakkal".

Haragtól, veszekedéstől, hazugságtól, esküvéstől, káromlástól, részegségtől, tiltott játékoktól és helyektől, illetlen és tisztátalan szavaktól stb. iszonyodjál; szóval ugy viseld magadat, hogy mind beszéddel, mind példáddal másokat épits és tökéletesits.

IX. Az Isten és Boldogságos Szüz után különösen tiszteld Szent Józsefet, őrző angyalodat, névszenteidet s más jeles szenteket is, kiket gyakran hivj segitségül s erényeikben kövesd.

X. Ha valaki tagtársaid közül beteg, látogasd meg és értesitsd felőle az elnököt, ne hogy szentség nélkül meghaljon; imádkozzál érette s ha meghal, kisérd a temetőbe; érte hallgass misét és az olvasót végezd el.

XI. Minden hónapban a társulat élő és megholt tagjaiért és jótévőiért mondj el egy-egy olvasót, s ha meg tudod, hogy a társulat tagjai közül valaki meghalt, tudasd az elnökkel, hogy imádkoztasson érette.

XII. Ha a társulatban az elnök valamely hivatalt reád biz, annak lelkiismeretesen s pontosan felelj meg; végre ezen törvényeket mind elmédben, mind főleg folytonos gyakorlat által ugy tartsd meg, hogy méltán lehessen téged Mária különös tisztelőjének, ily kegyes védenczének és fiának tartani.

A Mária Társulat tagjai számára teljes bucsu engedélyeztetik a következő feltételek szerint:

1. A beigtatás napján, ha valaki meggyónik és áldozik.

2. Halál óráján még akkor is, ha az illető nem tud gyónni azonban minden bünét töredelmesen megbánja, Jézus sz. nevét buzgón segitségül hivja, sőt ha szólani már nem is tudna, de legalább szivében azt átérzi.

3. Évenkint a társaság főünnepén Sarlós Boldogasszony napján gyónás és áldozás után.

A Mária Társulatba való felavatás módját, mindjárt a társulat megalapitásakor 1732-ben leirta Bányai Venantius atya. E szerint az iskolából indul ki körmenettel az ifjuság; elől sorban mennek az alsóbb iskolások, ezek után a felavatandók, kezükben égő gyertyával, utánuk vitetik a a labarum, melyet követ a társaságba már felavatott ifjuság osztály szerint, végül diszruhájukban a facigerek és praeses. Menet közben énekelik „Ave Maris stella", a társulat 2 dobja megszólal, melyek egyike rézből, a másik fából van, az iskola összes zászlói vitetnek. A templomba érvén az oltár előtt a társulat szónoka, kit az előljáróság az ifjuság közül, mint legalkalmasabbat választ, buzditó beszédet intéz a felavatandó és előre már kellőleg oktatott ifjakhoz, ezek égő gyertyát tartanak kezükben, a gyertyára van tüzve egy festett szív, melyre rá van irva a hit vallás szövege és a Boldogságos szüz Máriára vonatkozó fogadalmi ima. A buzditás befejeztével a szónok még ekkép beszél a beigtató paphoz:

„Nagyontisztelendő Praeses atya! A jelenlevő ifjak, kik a mennyei Királynő szolgálatában kitüntek és kellően

oktatva vennak, elhatározták magukban, hogy Őt állandóan követni fogják. Ugyanazért alázatos kérésük, az hogy a szeplőtelenül fogantatott legboldogabb Szűz Anya Társaságának tagságába felvétessenek és a társak névsorába beirassanak.“

Erre a praezes igy válaszol:

„Helyes dolgot kértek, azért kik eddig is a társulat erkölcsei szerint éltetek, érdemetek szerint megnyeritek a mit kivántok. Még csak egy kivántatik, hogy a társulat Albumába beirjalak és ez az, hogy a Boldogságos Szüz, Pártfogónk és Asszonyunk iránti fogadalmat a szokott formában letegyétek.“

Erre mindnyájan letérdelnek s a „Veni Sancte“ eléneklésével a Pártfogó Szüz képe előtt a Szent Lelket segitségül hivják. Ezután a praeses állva három imát mond a Szent Lélekről, a Boldogságos Szüzről és szt. Ferenczről, mire a praeses leül, a titkár pedig elmondatja a sziv alakba beirt fogadalmi imát. Ezután az elébe járuló ifjaktól egyenkint elveszi a gyürüt és kezébe tartva, igy szól:

„Én is, ha mindazt, a mit fogadsz pontosan betartod, megigérem neked a Mária pártfogását és az örök életet;“ a gyürüt visszateszi a fogadalmat tevő ujjára és igy szól: „Eljegyezlek tehát Téged a Boldogságos Szüz Mária jegyesének és az ő örökös hivének, menj el békében, s ne feledkezzél meg fogadalmadról.“

A beavatás elvégeztével a praeses feláll, a térdelő ujonczokhoz és régi tagokhoz e szavakat intézi: „Hogy a mindenható Isten mindezeket saját javunkra, a legfölségesebb mennyei Királynénak tiszteletére és társulatunk előmenetelére szolgálni engedje: én N. N. a szt. társulatnak ez időszerint praesese, ugyanezen társulattól nyert hatalmamnál fogva, Titeket mindnyájan, kik most a legfölségesebb Szüz tiszteletére szenteltétek magatokat, a társulat Albumába bevezetlek és a mennyiben hatalmamban áll, mindazon érdemeknek, bünbocsánatoknak, jogoknak és kiváltságoknak részeseivé teszlek, melyeket az apostoli szent szék a legelső római társulatnak és a Boldogságos Szüz Máriáról nevezett, — bárhol levő, — összesen és egyenkint vett társulatoknak engedélyezett, vagy jövőre engedélyezni

fog. A legszentebb és osztatlan Szent Háromságnak az Atyának, Fiunak és Szent Léleknek nevében. Amen.“

A szónok mindnyája nevében hálát mond, a praesesnek és eléneklik a szent Ágoston Hymnusát.

A beavatás itt leirt szertartásai később módosultak, ugyanazért, hogy jövőre a változtatások ellen biztositva legyenek 1780-ban a szertartások minden részleteikre nézve megállapittattak és miheztartás végett a társulat albumába bevezettettek. Ezen ujabb módositás szerint nem a szónok, hanem az ifjuságot a társulati szabályokra betanitott tanuló ajánlja be az ujonczokat az igtatónak, hogy őket a társulatba felavassa; továbbá igéretet is tétet velök az igtató, következő kérdéseket intézvén hozzájuk.

Igéritek-e, hogy bárhol lesztek, a társulat szabályait megfogjátok tartani?

Igéritek-e, hogy Nagy Asszonyotok tiszteletét mindenütt szigoruan védelmezni fogjátok? hogy az ő tiszteletét és az iránta buzgóságot elő fogjátok mozditani?

Igéritek-e, hogy az itteni, vagy más helyen levő Mária Társulatot szorgalmatosan fogjátok látogatni?

Igéritek-e, hogy a társulat rectora, praesese és más előljárója iránt tisztelettel fogtok viseltetni?

Miután igéretet tettek egyenkint az igtatóhoz járulnak és a gyertyához illesztett festett sziv közepében levő következő szavakat mondják: „En N. N. igérem, fogadom és ennek megtartására esküszöm, Isten engem ugy segéljen és az ő szent evangeliuma“.

A társulati jelvények átadatnak egyenkint megfelelő intelmek kiséretében és pedig:

A gyürü átadásánál igy szól az igtató: „Ezen gyürü által eljegyezlek a szüzek Szüzének Máriának; józanul, jámborul és tisztán élj és a szüzek hervadhatatlan koszoruját nyerd el“.

Az égő gyertyánál: „Égő gyertya legyen kezeidben, hogy elvetvén a sötétség munkáit a világosság fegyvereibe öltözködjél“.

A koszorunál: „A helyesen küzdők jelvénye ezen korona; Mária jelvényei és oltalma alatt küzdj érette a test-, világ- és ördög ellen; a Védasszony vezetése alatt biztos győzelmed.“

Az imakönyv átnyujtásakor: „E könyv a szűz dicséretét tartalmazza; betéve adom át, de ne tartsd betéve, ha a szent Szűz társaságába be akarsz fogadtatni".

A rózsafüzérnél: „E rózsákból fogsz naponkint Mária homlokára koszorut füzni, hogy Ő a paradicsomi örök dicsőségnek a rózsáiból font hervadhatlan koszorúját adja meg neked".

Hogy a vett jótéteményekért hálát adjanak, meghagyja a felavatottaknak, hogy mondják el egyszer a rózsafüzért az ő szándékára, a Boldogságos Szűz solosmáját (Officium) az élő és meghalt tagtársakért, a lorettói litániát a közjóért.

A beigtatás szertartásait a most előadottnál még nagyobb részletességgel kinyomatta a társulat 1869-ben magyar szövegben; ebben már átalakittatott különösen a társulat jelvényeinek átadásakor használt eddigi szöveg; a fogadalom pedig igy van szövegezve: „Én N. N. mindezeket hiszem, vallom és igérem; segéljen engem e szent és igaz feltételemben az Isten és az ő szent evangeliuma". A beigtatás most ezen szöveg szerint történik.

Az 1751-diki feljegyzések szerint a társulat müködése éven át a következő: tanév kezdetével az 1-ső vasárnap a Szent Lélek segitségül hivása után a társaság tagjaiból 6 assistens választatik, kik komoly társalgásuak, érett magaviseletüek, jó nevelésüek, kifogástalan erkölcsüek, s kik a középszerünél jobb tanulók; ezekhez választatik egy értelmes és hüséges sekrestyés, valamint egy ajánló magaviseletü segéd sekrestyés; továbbá választatik 6 faciger (fáklyavivő), kiknek testalkata arányos, nehogy — miként tapasztaltatott — az idomtalan növésüek a társulat ruhanemüjét összeszaggassák; továbbá egy labarifer, ez rendesen a legerősebb fiu szokott lenni. Az assistensek tiszte: az 1-ső a szónok, a 2-dik titkár, 3-ik a lector, 4-ik a gyónó czédulák összegyüjtője, 5-dik és 6-ik segédkeznek a praesesnek, az ujonczok tanitásában.

Minden hó 1-ső vasárnapján kiosztatnak a havi ivecskék a tagok között, melyekre a védszentek nevei, kiket meghatározott napon tisztelni kell, továbbá a szt. keresztutja, imák, erénygyakorlatok és más áhitatossági ténykedések voltak irva.

Második vasárnap buzditó beszéd tartatik az imaház kathedráján az ifjuság erkölcseinek javitására, melynek végeztével a hibások megfelelően büntettetnek és a kik a mult hóban a gyónást el nem végezték, hanyagságukért kérdőre vonatnak. A 3-dik vasárnap a halottak solosmájának 3 nocturnuma elmondatik a társulat elhalt jótevőiért. A 4-dik vasárnap a Mária Társulat törvényei magyaráztatnak és a mennyiben az idő engedi a közjóért a Boldogságos Szűz solosmája elmondatik.

Az ujonczok tanitása következőkép megy: a társulat praesesének kötelessége ugyan a tanitás, azonban 3 segédje van a társulati tagok közül, kik az ujonczoknak feladott leczkéket felmondatják. Maga a praeses minden szombaton, ezenkivül a nagy bőjt szerdáin d. u. 4-től 5 óráig az ujonczokat tanitja a reggeli és estéli solosmák végzésének módjára, a szentek tiszteletére, hogyan kell előkészülni a szent gyónásra és áldozásra, a tisztaság erényének megőrzésére, a lelkiismeret megvizsgálására s általában mindarra, a mit egy tagnak tudni kötelesség vagy hasznos. Az összejövetelek alkalmával az ujonczok térdelnek, a kik azonban a megelőző összejövetel alkalmával jól viselték magukat, azoknak megengedtetik, hogy a társulati tagokkal ülhetnek.

A Mária ünnepeit a társulat következőkép ülte meg: a társulat oratoriumában megjelenik, minden tag és ujoncz, az ünnepi szertartásnál használt ruhákat felöltik a faczigerek és labarifer, elmondatik az „Oltalmad alá folyamodunk“ antifona, énekelni kezdik az „Ave maris stella“-t, ekkor megindul a menet, zászlókkal előre mennek a kisebb iskolások, ezek után az ujonczok a labarum előtt, melyet követnek a syntaxisták és a többi osztály szerint gyertyával kezükben, majd a facigerek, utoljára jön a karingbe öltözött praeses. A templomba érve, a B. Szüz szobra előtt éneklik az „Oltalmad alá“ antifonát. A templomból kijövet szintén énekkel vonulnak vissza az oratoriumba, hol az „Üdvözlégy Máriá“-t elmondják. A B. Szüz nagyobb ünnepein az oratoriumban olvasott mise tartatik és a lorettói litániát éneklik; a szeplőtelen fogantatás és sarlós Boldogasszony ünnepein pedig a papok és más kitü-

nőségek meghivatnak, kiknek a kathedráról szónoklat tartatik.

A praeses kezénél van egy külön könyv, melybe a buzgó társulati tagok kiválóbb jó tettei beiratnak és annak idején mint követésre méltók felolvastatnak. Azonkivül nagybőjt kezdetén a rhetorok termében szt. gyakorlat tartatik, mely az ifjak jó erkölcsi magaviseletben való előhaladását eszközli. Hasonló lelki haszonnal járt a Szentlélek Isten tiszteletére a nagybőjtön át egész pünkösd ünnepéig minden csutörtökön délután 4—5 óráig tartott lelki gyakorlat.

Az iskola egyes osztályainak ünnepei ugyanazon szertartásokkal tartattak, mint a Mária ünnepek, azon különbséggel, hogy labarum és gyertyák nem vitettek. Ezen ünnepek, mint az egyes osztályok védszentjeinek ünnepei, következők: szüz szt. Katalin mártir a rhetorok védszentje; Páduai sz. Antal a poetáké; sz. Bonaventura püspök a középső osztályé; sz. Gergely pápa a kisebb osztályé. Az egyes osztályok védszentjük ünnepén a társulat ruháinak használatáért 29 dénárt fizetnek.

Ma napság az ünnepélyes ingressusok csakis Mária ünnepein tartatnak, melyeken a tagok gyertyát nem visznek kezükben. Az egyes osztályok védszentjeit külön nem ülik meg; a társulati tagok időnkinti összejöveteleit és ájtatossági gyakorlatait a katheketa exhortatioi váltották fel. Az egyesek külön buzgósági gyakorlatainak figyelemmel tartása, havonkint a tagoknak külön áhitatossági és erénygyakorlatok kijelölése megszünt. Valamint a Csik-Somlyón az összes tanulókra behozott és kötelező internatusi rendszer fölöslegessé teszi azon régibb igen jó eredménnyel gyakorolt rendszert, mely szerint a társaságnak erre kijelölt tisztviselői hetenkint ellátogattak a társulati tagok szállásárá, s ott meggyőződést szereztek maguknak: mire fordítják a tanulók az időt? hogy viselik magukat? hány órakor kelnek és feküsznek? éjszaka nem járnak-e ki? a szállásadó gazdák megtelelnek-e a rendszeretés, tisztaság és jó élelmezés kötelezettségének?

A mily buzgók voltak a társulat tagjai az erénygyakorlatokban, ép oly gondot kellett forditaniok a külső

illem és tisztesség megtartására; a mai udvariasság „illik“ és „nem illik“ szabályait egy századdal megelőzték a Mária Társulat által a tagoknak előírt szabályok. Ezekből nemcsak azt tanuljuk meg, minő modor kivántatott egy tanuló ifjutól, hanem azt is, hogy mik voltak azon illemszabályok, melyeket könnyen figyelmen kivül hagytak.

A csiksomlyói Mária Társulat tagjai elé irt illemszabályok 66 pontba foglaltattak; az eredeti latin szöveg Nagy István tanár magyar forditásában a következő:

1. Reggel meghatározott órában az ágyból serényen felkel s abban álmatlanul nem resteskedik.

2. Öltözködés közben óvakodik, hogy testének valamely része meztelenül maradjon s csak illően és teljesen felöltözve jelenik meg odahaza is mások előtt.

3. Megmosdva és fésülködve mindenekelőtt elvégzi az imákat.

4. Kiterjesztett karokkal nem nyujtózkodik, főkép mások előtt sem ide, sem oda nem forog.

5. Az utczákon sem kézzel nem dobálja, sem lábbal nem rugjaa köveket vagy fákat, annál kevésbé végzi természeti szükségeit.

6. A vele szembejövőket azok állása szerint, vagy levett kalappal, vagy jobb kezük megcsókolása, vagy öltönyük szélének gyöngéd érintése által üdvözli.

7. A köztéren sem szaladva, sem ugrálva nem jár, nem eszik, sem magával nem társalog; másokkal beszélgetvén, a hangot nem emeli fel, sem szemeit a szembejövők arczára — azok kémlése végett — nem függeszti.

8. Sohasem megy be nyilvános sört vagy bort áruló helyiségbe, sem szinházak előtt meg nem áll, sem komédiákat, sem nyilvános társaságokat nem látogat.

9. Templomba menvén egy felé sem dől teste sulyával, sem a falhoz vagy székhez disztelenül nem támaszkodik.

10. Óvakodik a templomban azokhoz csatlakozni, kik hajlandóbbak a beszélgetésre.

11. Sem a másnemüekre, sem az itt-ott keletkező zajra nem figyel, hanem szemeit az oltárra vagy könyvecskére, vagy a földre irányozza.

12. Midőn térdet hajt, azt mindkét térdének meghajlitásával teszi.

13. Oly csendesen imádkozik, hogy a szomszédok nem hallják.

14. Nem áll, sem nem jár ott, mint az utczán köpenybe burkoltan, vagy annak jobb szárnyát bal vállára vetve.

15. Nem szórakozott a templomban, sem nem tétlen, hanem vagy az olvasót, vagy az imakönyvecskét forgatja.

16. Legyen hajlandóbb az ételt, mint a mindennapi misehallgatást elmulasztani.

17. Ünnepnapokon reggel a szent éneken és beszéden, délután a Mária-társulati gyülésen és délesti istenitiszteleten kellő áhitattal legyen jelen.

18. Mindenkinek barátja, senkinek sem bizalmasa, csak a legerkölcsösebb és ilyeneknek itélt társakhoz csatlakozik.

19. Minden időt számban tart, külön választja a tanulási, az ájtatatossági, a szent könyvek olvasására és a világi foglalkozásra vonatkozó időt.

20. A koczkát és a kártyát nem ismeri; sem más pénzes játékot nem enged meg magának; valamint azt sem, a hol a győző akarata szerint büntetések állapittatnak meg.

21. Ha másokkal kell beszélnie, kinek-kinek megadja az őt illető tiszteletet; senki mást, csak kiváló bizalmasát szólitja meg második személyben, a nagyobbakat a tisztelet illő czimével szólitja meg, pl. atyám uram, tisztelendő atyám.

22. Gyalázó szóval senkit sem illet; valamint senkit sem lökdös, döfőd, vonszol vagy csipked.

23. Ajkairól egy szót sem ejt el, mely tisztátalanságot árul el, sem ilyent meg nem hallgat, csakis a mi minden tekintetben tiszta és tisztességes.

24. Mások jelenlétében soha sem vakarja fejét, vagy testének más részét, sem kezeit zsebre dugva nem tartja, valamint mellét a melegben s kezeit a szokott módon tul nem teszi meztelenekké.

25. Lábaival a földet nem kopogtatja, sem nem surolja, hanem azokat, mint kezeit nyugodtan tartja, sem ezekkel nem dobol.

26. Nem áll, sem nem ül kinyujtott lábakkal disztelenül, sem lábát lábára, vagy lábszárát lábszárára helyezve.

27. Sem nagyon közel, sem körülbelül egy lépésnél távolabb állva nem beszél a tekintélyesebbel, sem szemeit annak arczára nem irányitja.

28. Beszéd közben sem kezét, sem kalapját nem teszi ajkai elé, sem nem buvik a beszélő háta mögé, sem orrát sem füleit nem vájkálja.

29. Soha sem tör ki hangos kaczajban, sem nem beszél oly hevesen, hogy szomszédját nyállal befecskendezze; még sem áll szótlanul tátott szájjal.

30. Kezével sem zsebkendőt, sem más egyebet hanyagul ne csavarjon, körmeit mások előtt ne vágja, annál kevésbé rágja; karjait háta mögött össze ne kulcsolja, össze ne göngyölje, annál kevésbé könyököljön azokra, vagy támogassa azokkal fejét.

31. Nem távol, lökésszerüleg, sem a mellette ülő szemei elejébe, hanem csendesen jobb oldalon köpjék, a kiköpött nyálat szerényen törölje le, kivéve ha azt tekintélyes emberek előtt zsebkendővel fogta fel.

32. Midőn köhög, ásitozik, tüsszent, nem nagyon hangosan, hanem zsebkendő alkalmazása által töredezetten tegye azt.

33. Nagyobb szobájába lépvén, nem vesz szemügyre kiváncsian minden egyes dolgot; sem levelekhez, sem könyvekhez, sem más ezekhez hasonlóhoz nem nyul.

34. Nem ültet le nagyobbat, sem el nem takar, sem előtte magát el nem rejti, avagy leül, ha csak nem hivatik fel annak előzetes cselekvése által.

35. A levelet, vagy könyvet olvasóhoz nem áll annyira közel, hogy szemeivel érinthesse, a mit olvas.

36. Ha mást megszólit, azt sem ruhájának megragadása, sem könyökével való megérintése által nem figyelmezteti, valamint arra sem mutat kinyujtott ujjával a kiről történetesen beszél.

Mások előtt semmi tárgyra nem támaszkodik, mint támaszra, annál kevésbbé társára.

38. Többek társaságába azon kifejezés-móddal él, melyet mindnyájan értenek s nem egynek beszél a fülébe.

Akármiféle ügyről beszélőnek s talán habozónak szavakat nem kölcsönöz.

39. Azokról, a mik kérkedést, vagy öndicséretet jelentenek egyáltalán hallgat; senkit sem vet meg, sem magát valaki elé nem helyezi.

40. Az átmenő nagyobb előtt felkel, a szembejövőnek helyet enged; az ajtóhoz, vagy a hely egyébb szorulatához lépő mögött, mig a nagyobb átment, megáll, a hozzá érkező elé pedig az ajtó elé lépik.

41. A mely dolog undorodást szokott kelteni, azt társának sem nem mutatja, sem emlékezetébe nem idézi.

42. Mint a fényüzés, vagy hiuság megvetője, nem különben a tisztaság első rendü müvelője nem türi, hogy öltönye por által szennyezett, vagy rendetlen legyen.

43. Ha orrát ki kell fujnia, keszkenőt használjon; hogyha az asztalnál történik, a kis asztalkendőt helyezze elébe.

44. Ha annak, a kivel beszél, ruhájára valami szenny tapad, vagy kerül, sem neki, sem másoknak nem mutatja, hanem oly serényen, hogy mások ne vegyék észre, leveszi.

45. Mást sok kérdéssel nem fáraszt, sem annak beszédét nem szakitja félbe, mig egymagára be nem fejezi; kihivólag senkinek sem mond ellen, senkit tévedésről nem vádol.

46. A távol levőkről vagy jót, vagy semmit sem beszél s ha hallja, hogy más becsületével valami ellenkező tárgyaltatik, a társalgást kellemesen másfelé tereli.

47. Asztalhoz menendő, kezeit megmossa, a kellő imákat elvégzi s azokkal végzi az ebédet.

48. Asztalhoz ülvén, az előkelőbb hely után nem kapkod; nem először teriti ki az asztalkendőt, nem kap az ételek után, hanem bevárja azt, a ki asztalfőn ül.

49. A kenyeret késsel s nem kézzel, annál kevésbbé fogaival darabolja szét és nem nagy darabokra; s nem csak kenyérbéllel, valamint nem egyedül kenyérhajjal, hanem mindkettővel együttesen táplálkozik.

50. A kenyeret zsiros ujakkal érinteni, valamint a már elharapott falatot a közös tálba mártani óvakodik.

51. Nem könyököl az asztalra; történetesen levessel,

vagy zsiradékkal bekent ujjait nem nyalja le, hanem kenyérfalatkával, azután asztalkendővel törli le.

52. Nem oly mohón eszik, hogy csemcsegjen ; ételtel tele szájjal sem nem beszél, sem nem nevet ; a melegebb ételeket nem fujja, sem a levest hangosan nem szürcsöli ; sem száját nagyobb falatokkal nem tömi ki.

53. Ha sót vesz, a kést előbb megtörli ; késsel a falatot nem viszi szájához, sem pedig balkézzel.

54. Midőn iszik nem tekint körül ; a mely bort a pohárban megizlelt, nem ajánlja fel másnak ; ha a poharat oda nyujtja a kérőnek, azt előbb kimossa.

55. Az ajkakhoz vitt csontokat lerágni, vagy a csont velejét a tányérhoz verés, vagy lenyalás által kivenni, tisztességtelen, hanem mindkettőre kést kell használni.

56. Az asztalkendőt sem zsiradékkal nem keni be, sem az izzadtságot, sem orra levét azzal nem törli le.

57. Midőn iszik, a poharat nem tölti meg annyira, hogy kifolyjon ; midőn társaskörbe ülve iszik, tartózkodik az italtól, valamint addig is, mig a falatot lenyelte ; az ivás előtt és után száját megtörli.

58. Ha poharat, vagy más valami kicsiny dolgot ajánl fel valakinek, azt tányéron teszi meg, alája helyezvén azt a felajánlandó tárgynak, midőn ugyanazt mástól elveszi, a felajánló keze alatti üres térben veszi el, semmi esetre pedig ajkától.

59. Bárminő étel legyen feladva, hogy a sóvárgás látszatát elkerülje, a tálat soha se vájja ki annyira, hogy abban valamit hátra ne hagyjon, sem el nem veszi azt, a mi a közös asztalnál mással szemben áll.

60. A szilva, vagy cseresznye magvait nem köpi ki a tányérra, hanem balkezével felfogván, abba leteszi.

61. A fogait sem az asztal-, sem zsebkendővel, annál kevésbbé késsel vagy villával, avagy körmeivel, hanem — ha szükség — fogvájóval tisztitsa, a mit azonban nem az asztal mellett, sem mások jelenlétében ne tegyen, kivéve ha történetesen a zsebkendőt elé tartja, de borral a száját ne mossa ki.

62. Midőn feküdni megy, előbb térden állva elvégzi

az imákat, megvizsgálja lelkiismeretét és szüleinek jó éjt kiván.

63. Mások előtt — a mennyire lehet — nem vetközik le, sem mellény vagy más öltözet nélkül nem jár körül; este az öltözetet ugy rakja össze, hogy azt a következő napon rendben találja; öltözködés közben nem veszteget sok időt.

64. Kegy gyanánt kéri a szülőktől, hogy egymagára elkülönitett ágyban aludjék, a melyben — miután az szentelt vizzel behintetett — ugy feküdjék le, hogy minden oldalról illendően be legyen takarva; sem hanyatt, sem arczra borulva, hanem jobb oldalon, karjait melle előtt kereszt alakba összefonva feküdjék.

65. Törekedjék jó gondolatokkal elaludni, melyeknek ápolására függeszszen ájtatatos képet az ágya fölé.

66. Éjjel az olvasót nyakába akasztja, s karjaira füzi, hogy éjjel felébredve imádkozhassék, nehogy tétlenség közben a rossz gondolatoknak helyet adjon.

A Mária Társulat — mint az eddigiekből kitünik — ténykedéseiben, szokásaiban egészen a fiatal kor szellemehez alkalmazkodott. Ha valami eszményi szépért rajong az ifju kebel, elébe állitotta a szüzeknek szent Szüzét, és pedig nem földi alakban, hanem mint az angyalok az egek királynőjét, kinek mennyei szépségén, tisztaságán nincs semmi folt. Miután oly tagok társaságába avatta, kik a kereszténység magasztos erényeiben való tündöklésre törekedtek, versenyre ragadtatta magát a törekvő heves ifju sziv, és ime! az ős kath. egyháznak önmegtagadásban bámulatunkat keltő erényhősei még egyszer megjelennek, csakhogy most ifjak alakjában, kiknek buzgósági gyakorlatai, — ha mindjárt eltekintve az asketikus felfogástól, csupán a mai realistikus irányu felfogás szerint mérlegeljük is — nem kizárólag a rajongó tuláradozásai, hanem öntudatlanul is edző gyakorlatok a létért való küzdelemre.

A gyermeknyi ifju félbeszakitja kedvencz játékát, mikor legjobban esnék, oda borul a társulat oratoriumának hideg padlózatára; megszakitja egy rózsafüzérért éjszakai édes álmát, édesebbnek tartja ugyanazon egy dolgot 63-szor elmondani a rózsafüzérben, a nélkül, hogy figyelmét más

el tudná onnan vonni; a hajnal pirja munkás szülőit a mezőn, őt meg kezében studiumával ott találja az iskola udvarán térdelve, miként napi munkájára segélyt esd le; s mikor az ételt magától megvonja, ágy helyett néha kemény földre fekszik, vagy mezitláb a szent hegyre (Salvator, Kis-Somlyóhegy) kizarándokol, mintha a küzdelemre, néha szenvedésre hivatott ember előgyakorló iskoláját látnád, melyből edzett test, szilárd lélek fog kikerülni az életküzdelmek porondjára. Ám vádolja valaki a Mária Társaság szellemében növekedett ifjut, ha már az erkölcsi tökély mentől magasabb fokára való törekvés tulzásnak nevezhető, de egyet még saját gondolkozásmódja szerint sem tagadhat meg tőle, ha összehasonlitja a mai nevelésü ifjusággal és ez: hogy az ifju jellemvonása a romlatlanság, őszinteség, kitartó erély, még ifju tévedéseiben is nemesség volt.

Bándi Vazul.

II.

Adatok a lefolyt tanév történetéhez.

1. A tanév tartama.

A tanulók beirása szeptember 1. 2. és 3-dikán történt; bejegyeztetett összesen: 258 rendes és 3 magántanuló. E szerint a tanulók létszámának szaporodása az előbbi tanévihez képest 11; három év alatt a szaporodás 66. Javító vizsgálatra 12 tanuló jelentkezett, kik közül javitott 8. Felvételi vizsgálatot tett 7 polgári iskolai tanuló.

Szeptember 4-dikén ünnepélyes „Veni Sancte“ után a gymnasium fegyelmi szabályai az ifjuságnak felolvastattak, az előadások megkezdettek s az ünnepek és engedélyezett szünnapok kivételével megszakitás nélkül folytak junius 16-dikáig. A VIII. osztálynak az osztályvizsgálata május 10-én, az érettségi irásbeli vizsgák 16—22-ig, a hittani érettségi vizsga 23-án tartattak, ez utóbbi főtisztelendő Bodó Alajos püspöki biztos ur elnöklete alatt. A szóbeli érettségi vizsgálat junius 11, 12-dikén tartatott, hol Kuncz Elek tankerületi kir. főigazgató elnökölt, az erd. róm. kath. status által kiküldött képviselő pedig az érettségi vizsgánál Pál István kanonok, a Status Igazgatótanácsának előadója volt. Az évzáró vizsgálatok junius 16—26-ig folytak le. Junius 29-dikén „Te Deum“ és tanévzáró ünnepély tartatott, melyen az iskolai bizonyitványok kiosztattak.

2. Valláserkölcsi állapot.

A tanuló ifjuság a gymnasiumi pap tanárok által végzett szent misén a téli hónapok kivételével mindennap jelen volt. Vasár- és ünnepnapokon az istenitisztelet előtt exhortatiot hallgatott, melyet Kassay Lajos tanár tartott; a délesti istenitiszteletekben is részt vett. Kisasszony napján, Mária szeplőtelen fogantatása ünnepén és husvétkor gyónt és áldozott, a husvéti gyónást és áldozást szent gyakorlatok előzték meg; az egyház szokásos körmeneteiben részt vett, ugyszintén

a szent Antal tiszteletére 9 kedden át tartatni szokott áhitatosságokban is. Mária ünnepein az ifjuság az iskolától ünnepélyes ingressussal vonult a templomba. Sarlós Boldogasszony ünnepén pedig az ifjuság egy része a gymnasiumban fennálló másfél százados szokás szerint épületes szertartások mellett avattatott fel a „Mária Társaság"-ba. A vallásos buzgóság összes gyakorlataiban az ifjuság a tanártestület felügyelete és példaadó vezetése alatt vett részt.

Fegyelmi tekintetben az ifjuság magaviselete általában megfelelő volt. Egy tanulónak az igazgató consilium abeeundi-t adott.

3. Egészségügy.

Habár a szomszéd helységekben járványok fordultak elé, a gymnasium ifjusága meg volt kimélve, s általában az egészségi viszonyok igen kedvezők voltak, mi különösen annak köszönhető, hogy az ifjuság kevés kivételével a gymnasium mellett fennálló seminarium és internatusban nyert szállást és ellátást, hol az egészségi viszonyok könnyen ellenőrizhetők. Az intézet derék orvosa dr. Kolonics Dénes havonkint megvizsgálta az összes ifjuságot; a mult évekből maradt egy pár trachomás szembeteg ez év folytán a meggyógyulás stádiumába lépett. Nagyobb betegség miatt csak két fiu maradt ki hosszasabb ideig az iskolából.

4. Iskolai ünnepély és látogatás.

A gymnasium védszentjének szent Katalinnak ünnepét a hagyományos szokás szerint megülte. Délelőtt ünnepélyes isteni tisztelet volt, este pedig szini előadást rendezett; a müvészi sikerrel előadott darab a vidékről nagy számmal megjelent közönséget meglepte, az előadást tánczmulatság zárta be.

Márczius 15-ikén az ifjuság testületileg vonult Csik-Szeredába, hol a csikmegyei honvéd-egyesülettel egyetemben az ünnepélyes isteni tiszteleten megjelent, innen a honvéd gyűlésre ment, melyen szavalat és énekdarabot adott elő. Délután a gymn. ifjuság saját nagytermében rendezett ünnepélyt, melyen a szépszámu érdeklődő közönség előtt szavalati, ének és zenedarabok adattak elő, Szász Károly gymn. tanár pedig alkalomszerü felolvasást tartott.

A Kossuth Lajos halála alkalmával Csik-Szeredában tartott gyászünnepélyen szintén részt vett gymnasiumunk, hol az ifjuság a Hymnust és Szózatot énekelte, Pál Gábor gymn. tanár pedig megható gyászbeszédet tartott.

Kuncz Elek tankerületi kir. főigazgató hivatalos látogatását november 6., 7. és 8-án tartotta meg a gymnasiumnál. Az előadásokat meghallgatta, a könyv- és szertárakat megtekintette, ugy szintén a seminariumi és internatusi bennlakásokat is, mindenütt sikert és haladást tapasztalt; Pál István, az erd. kath. Status előadója pedig június 9-től végezte intézetünknél hivatalos látogatásait, hol mindent behatóan megtekintett.

5. Személyváltozás a tanári karban.

Petres András Gyula-Fehérvárról ide helyeztetett az üresedésben volt classica-filologiai tanszakra és egyidejüleg rendes tanárrá neveztetett ki. Csató János természetrajz tanára az egész tanévre szabadságolva volt, kit a tanártestület helyettesitett. Sipos Sándor rajztanár rendszeresittetett, Nagy István tanár pedig ez évben tizedéves pótlékot kapott.

6. Fontosabb rendeletek és átiratok.

1893-ik év.

Püspöki 1943. sz. A tanári és iskolaszolgai állásokra a pályázatok csakis a „Hivatalos Közlöny"-ben tétetnek közzé. Miniszt. 20,000. sz,

Püspöki 2099. sz. „A magyar helyesirást" (Hoffmann M.) a Miniszter beszerzésre ajánlja. Miniszt. 22,565. sz.

Püspöki 2088. sz. A miniszter ur ő nmlga Novits Lászlót az ország összes középiskoláiból kizárta. Miniszt. 12,367. sz.

Püspöki 2172. sz. A tornajáték tanfolyamra való felvétel határidejéről tudósit. Miniszt. 11,916. sz.

Püspöki 2565. sz. Petres András az üresedésben levő classica-philologiai tanszékre rendes tanárnak kineveztetik.

Püspöki 2619. sz. Az I. osztályba 66 tanulónál több nem vehető fel. Miniszt. 22,336. sz.

Püspöki 2318. sz. A félegyházi kath. gymnasium V. osztálya nyilvánossági jogot nyert. Miniszt. 27,142. sz.

Püspöki 2317. sz. A Fekete-féle algymnasium nyilvánossági jogot nyer. Miniszt. 27,444. sz.

Püspöki 2689. sz. Az engedélyezett tankönyvek 30. jegyzéke megküldetik.

Püspöki 2731. sz. A Szemák-féle „Középiskolai ifjusági könyvtár jegyzéket" a miniszter ur ő nmlga ajánlja. Miniszt. 31,847. sz.

Püspöki 2730. sz. A Rosonowszky-féle természetrajzi praeparatumokat a miniszter ur ő nmlga ajánlja. Miniszt. 26,459. sz.

Miniszt. 34,543. sz. Molnár V. „Husvéti Tojások“ cz. müvéből egy pld. megküldetik.

Püspöki 2858. sz. Kandra K. „Aba Samu király“ cz. müvéből egy pld. megküldetik. Miniszt. 11,104. sz.

Püspöki 3106. sz. Ha a kolera-járványbizottság az iskolaszünetelést kimondja, erről az ifjuság és a főtanhatóság gyorsan értesitendő.

Püspöki 3314. sz. A VIII. osztályt önkényt ismétlő tanulók ezen esetben nem osztályozandók. Miniszt. 19,649. sz.

Püspöki 3066. sz. A millenium alkalmából a gymnasium története megirandó. Miniszt. 31,805. sz.

Megyei 1812. b. gy. sz. Csikmegye a zene és franczianyelv tanárának 400 frtot megszavaz.

Püspöki 3503. sz. Az érettségi bizonyitványok másodlatainak nyilvántartását jövőre a tankerületi főigazgatóságok eszközlik. Miniszt. 38,543. sz.

Püspöki 3810. sz. A tanárok fizetéséről és a tanulók 10 évi átlagos számáról jelentés teendő. Igazgatótanácsi 1554. sz.

Püspöki 3012. sz. A jövedékbirságalapból ösztöndijat élvező tanulók a többi ösztöndijasokkal együtt mutatandók ki. Min. 34,358. sz.

Püspöki 3290. sz. Vasmegyei Szentgothárdon áll. algymnasium nyilt. Miniszt. 35,969. sz.

Püspöki 3231. sz. Az orsz. statiszt. hivatal évkönyve figyelembe ajánltatik.

Püspöki 3237. sz. Az igazgatótanács a gymnasium látogatására jelen tanévre dr. Farkas Lajost küldötte ki.

Püspöki 4055. sz. A tanároknak és tanulóknak tanulmányutakra kedvezményes vasuti jegyek adatnak. Miniszt. 46,463. sz.

Főispáni 534. f. i. sz. A téli tornacsarnok ez évben nem épithető fel. Igazgatótanácsi 1096. t. 462. sz.

Püspöki 3202. sz. Dr. Márki-féle „Európa a magyarok honfoglalása s a frank birodalom szétbomlása idejében“ cz. térkép ajánltatik. Miniszt. 36,521. sz.

Püspöki 4327. sz. A tanulók beiratásánál azok életkora tekintetében az 1883. XXX. t.-cz. 10. §. irányadó. Miniszt. 38,495. sz.

Megyei 2449. b. gy. sz. Csikmegye az internatus számára 370 frtot megszavaz.

Püspöki 4394. sz. A „Polit. Uebersicht v. Deutschland“ és

„Polit. Schulwandkarte v. Európa“ cz. térképek az ország összes tanintézeteiből kitiltattak. Miniszt. 53,380. sz.

Püspöki 4639. sz. A bizonyitványokban használandó keresztnevek jegyzéke megküldetik. Miniszt. 1934. eln. sz.

Püspöki 4721. sz. Sipos Sándor rajztanár a képesitő vizsgálat alól felmentetik. Miniszt. 57,095. sz.

1894-ik év.

Főigazgatói 10. sz. Az erdélyi róm. kath. Status iskolái hatáskörére vonatkozó szabályzatnak Király Ő Felsége által való elfogadásáról értesit.

Püspöki 4844—1893. sz. Dr. Szinnyei J. „Magyar Tájszótár“-át beszerzésre ajánlja. Miniszt. 1811. eln. sz.

Püspöki 4841—1893. sz. Foegler Dezső az ország összes középiskoláiból lopás miatt kizáratott. Miniszt. 56,018—1893. sz.

Főigazgatói 25. sz. A hajdunánási ev. ref. gymnasium V. és VI. osztálya nyilvánossági jogot nyert. Miniszt. 56,369—1893. sz.

Főigazgatói 40. sz. A milleniumi kiállitás középiskolai csoportjának tervvázlata megküldetik.

Püspöki 89. sz. A Lévay-Morlin-Szuppán „A magyarországi népoktatásügy stb.“ cz. mü beszerzésre ajánltatik. Min. 55,240—1893. sz.

Püspöki 52. sz, A kisujszállási ev. ref. gymnasium VII. osztálya nyilvánossági jogot nyert. Miniszt. 54,432—1893. sz.

Püspöki 192. sz. Az erd. r. k. Status Igazgatótanácsának 1893. évi jelentése megküldetik.

Főigazgatói 61. sz. A gymn. tornatanitóról kimutatást kér.

Püspöki 375. sz. A miniszterium által az intézetnek átengedett vegyi dolgozófülke elküldéséről értesit.

Főigazgatói 114. sz. A közoktatás állapotáról szóló XXII. miniszteri jelentés megküldetik. Miniszt. 2606. eln. sz.

Főigazgatói 119. sz. A debreczeni orsz. tanszerkiállitás tervezete megküldetik.

Püspöki 824. sz. A váczi kath. főgymnasium nyilvánossági- és érettségi vizsga tartására jogot nyert. Miniszt. 58,098—1893. sz.

Püspöki 482. sz. A főtanhatóság kérdést intéz az iránt, hogy az általányok jövőre nézve mekkora összegben állapithatók meg?

Püspöki 489. sz. A hiányzó tanár helyettesitése és a görögpótló tárgyak tanitásáért járó dijak utalványoztatnak. Igazgatótan. 237. sz.

Püspöki 614. sz. Nagy István tanárnak tizedéves pótléka kiutaltatik.

Főigazgatói 146. sz. „A magyar korona országainak helységnévtárá"-t figyelembe ajánlja.

Püspöki 673. sz. Sipos Sándor rendes rajztanárrá kineveztetik.

Főigazgatói 162. sz. Taschek Gy. „A rajzoktatás módszertaná"-t figyelembe ajánlja. Miniszt. 57,646—1893. sz.

Főigazgatói 161. sz. A „Magyar Paedagogiá"-t megszerzésre ajánlja. Miniszt. 1594. sz.

Főigazgatói 164. sz. A Röser-féle tanintézet és a mezőturi ev. ref. gymnasium VII. osztálya nyilvánossági jogot nyert. Miniszt. 62,736—1893. és 868—1894. sz.

Püspöki 868. sz. Kedvezményes fürdőt élvezni óhajtó tanárok ebbeli szándékuk bejelentésére felhivatnak. Főigazgatói 176. sz.

Főigazgatói 167. sz. A debreczeni orsz. tanszerkiállitás részletes programmja megküldetik.

Püspöki 1037. sz. A tankerületi főigazgatóval való érintkezés szabályoztatik.

Püspöki 1066. sz. A miniszter ur ő nmlgának a gymnasium állapotára vonatkozó megjegyzései közöltetnek. Min. 50,058—1893. sz.

Püspöki 1005. sz. A milleniumi kiállitáson való részvételre az előkészületek megteendők.

Főigazgatói 239. sz. Az engedélyezett tankönyvek 51. jegyzéke megküldetik.

Püspöki 1301. sz. A főtanhatóság a gymnasium kiadásainak költségvetését az ide kötött alapokról és jövedelmekről, valamint a felszerelésekről kimutatást kér.

Főigazgatói 273. sz. A görögpótló tárgyakból megejtendő érettségi vizsgálatra utasítás adatik. Miniszt. 15,008. sz.

Főigazgatói 294. sz, A tanárok olaszországi tanulmányutjának terve megküldetik. Miniszt. 17,488. sz.

Püspöki 1380. sz. A felterjesztések és kimutatások határidejének naptára megküldetik.

Főigazgatói 303. sz. A sátoralja-ujhelyi és a nagykárolyi kath. gymnasium nyilvánossági és érettségi vizsgálat tartására jogot nyert. Miniszt. 11,478. és 17,118. sz.

Főigazgatói 322. sz. A munkácsi áll. főgymnasiumban ezentul érettségi vizsgálatok is fognak tartatni. Miniszt. 8895. sz.

Főigazgatói 321. sz. A „Westöstliche Rundschau" a tanárok figyelmébe ajánltatik. Miniszt. 16,968. sz.

Főigazgatói 333. sz. A debreczeni tanszerkiállításon való részvételt a miniszter ur ő nagyméltósága a vezetése alatti iskoláknak megengedi. Miniszt. 16,577. sz.

Főigazgatói 340. sz. Az izraelita tanulók, ha a születési bizonyitványukban kitett héber névnek nem felel meg közhasználatban levő magyar személynév, a héber néven vezetendők be az anyakönyvbe. Miniszt. 17,658. sz.

Püspöki 1652. sz. Az orsz. statiszt. hivatal kiadványainak 1894. évi sorozata figyelembe ajánltatik. Miniszt. 935. eln. sz.

Főigazgatói 355. sz. A rajztanárok számára ábrázoló mértani folytatólagos tanfolyam nyittatik. Miniszt. 19,621. sz.

Püspöki 1647. sz. A miniszter ur ő nmlga a kézsmárki ág. ev. főgymnasiumból Ruman Józsefet, Ruppeldt Dusant, Osztricza Jánost és Skrovina Ottót pánszláv üzelmek miatt az ország összes mindennemü tanintézeteiből kizárta. Miniszt. 17,000. sz.

Püspöki 1694. sz. A gymnasium történetének megirására vonatkozó tervvázlat megküldetik.

III.

Tanári testület.

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket előadott	Osztályok, melyekben tanitott	Heti óráknak száma	Tanárkodási éveinek száma	Észrevételek
1	**Bándi Vazul,** igazgató, egyházi, okl. r. tanár	Hittan	I. III. VII.	6	18	Főgymnasium, finövelde és internatus igazgatója
2	**Glósz Miksa,** világi, okl. r. tanár	Magyar nyelv Latin nyelv Görög potló	II. II. VIII. VII.	20	20	A II. osztály főnöke, a tanári könyvtár, az érem és régiségek tárának őre
3	**Haydn J. Hugó,** világi, okl. r. tanár	Magyar nyelv Német nyelv Természetrajz	V–VI. V–VIII. V.	19	12	Tanártest. jegyző, az ifjusági könyvtár őre
4	**Jakab Antal,** világi, okl. r. tanár	Mennyiségtan Természettan Természetrajz	II. VII. VI.	21	15	A VII. o főnöke
5	**Kassay Lajos,** egyh., okl. r. tanár	Hittan Magyar nyelv Latin nyelv	V. VII. VIII V. VI.	20	8	Főgymn. hitszónok, az ifj. önk.-kör vezetője, az int. felügy.
6	**P. Kopatz Patrik,** szt. Ferenczrendi áldozár, h. tanár	Hittan Magyar nyelv Latin nyelv	II. VI. VIII. I. I.	19	14	Az I. oszt. főnöke, a Sarlós Boldogasszonyról nevezett Mária Társulat elnöke
7	**Nagy István,** egyházi, r. tanár	Hittan Latin nyelv Német nyelv	IV. IV. VII. III. IV.	20	23	A IV. osztály főnöke, az ifjuság kölcsönkönyvtár őre, a finövelde aligazgatója
8	**Pál Gábor,** világi, okl. r. tanár	Mennyiségtan Természettan Bölcsészeti előtan Term. földrajz	IV. VI. VIII. VIII. VII. VIII. III.	21	18	A VIII. osztály főnöke, a természettani szertár őre
9	**Pap András,** világi, okl. r. tanár	Történelem Görög nyelv Földrajz	IV. VI. VIII. V. VI. II.	23	15	A VI. o. főnöke
10	**Petres András,** világi, r. tanár	Magyar nyelv Latin nyelv Görög nyelv	III. III. VII. VIII.	18	17	A III. o. főnöke

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket előadott	Osztályok, melyekben tanitott	Heti óráknak száma	Tanárkodási éveinek száma	Észrevételek
11	**Sipos Sándor,** világi, h. tanár	Mennyiségtan Rajz Szépirás Görög pótló rajz	I. I.—IV. I. II. VII	18	23	A rajzszertár őre
12	**Szász Károly,** világi, okl. r. tanár	Földrajz Történelem Magyarnyelv Polit. földr.	I. III. V. IV. VII.	17	17	Az V. o. főnöke, a földrajzi és történelmi szert. őre
		Rendkivüli tanár:				
13	**Korber Imre,** vil., rendkivüli tanár	Torna, ének, zene, franczia nyelv	I.—VIII.	22	11	A zene- és tornaszerek őre
	Csató János	—	—	—	—	Szabadságolva

IV.

A bevégzett tananyag.

I. Rendes tárgyak.

I. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **P. Kopatz J. Patrik.**

Hittan, heti 2 óra. Az ember rendeltetése és végczélja; a hit; az apostoli hitvallás 12 ágazata; Istennek tiz, és anyaszentegyház öt parancsa; a bünök-, erények-, szentségek- és szentelményekről szóló tan. Részletek a kath. egyház történelméből. — Tankönyv: Egri Közép Katekizmus.

Tanitotta: **Bándi Vazul.**

Magyar nyelv, heti 6 óra. *a)* Elbeszélő prózai és költői olvasmányok, különösen népmese, klasszikus mythosz, magyar történelmi monda, a földrajz és természetrajz köréből. Az olvasott darabok tartalmának magyarázása és szabadon való elbeszélése. Versek szavalása. *b)* Nyelvtan. Egyszerü mondat és mondatrészek. A teljes alaktan. Szóképzés. *c)* Kéthetenkint egy isk. dolgozat. Kézikönyv: Dr. Szinnyei J. Kisebb Magyar nyelvtana és Olvasókönyve.

Tanitotta: **Kopatz J. Pátrik.**

Latin nyelv, heti 7 óra. Olvasás: névragozás, melléknevek fokozása, névmások, számnevek, a „sum" igének és a 4 rendes ige ragozás. A nyelvtan egyes részeinek megfelelő gyakorlatoknak és 30 mesének fordítása. Het. 1. isk. dolgozat. — Kézik. Dr. Szamosi János: Latin Nyelvtana és Olvasókönyve.

Tanitotta **Kopatz J. Pátrik.**

Földrajz, heti 4 óra. Tankönyv: Visontay-Borbás: „Földirat". Lange-Cherven: Iskolai atlas. Tananyag: Általános földrajzi alapfogalmak, a magyar állam, az osztrák császári birodalom és Európa többi államainak földrajza, a legjellemzőbb állat-, növény- és ásványvilág ismertetésével, főbb tekintettel a térképkészités elsajátitására.

Tanitotta: **Szász Károly.**

Számtan, heti 3 óra. Tizes számrendszer. Római számjegyek. A négy alapmüvelet egész számokkal, tizedes és közönséges törtekkel. Különböző mértékek és pénznemek ismertetése. Kézikönyv: Dr. Mocnik F. és Dr. Schmidt Á.: Számtan.

Rajzoló geometria, heti 3 óra. Kk.: Fodor L. és Dr. Wagner A. „Rajzoló Planimetria." Planimetriai idomok különböző tételei, geometriai ornamentális rajzolás, egyenes és görbealaku idomok, táblaraiz után rajzeszközökkel és szabadkézzel.

Szépirás, heti 1 óra. Nagy S. szépirás mintái után, magyar folyóirás és a német irás alapvonalai, a szépirás szabályainak magyarázata mellett, táblai előirás nyomán.

Tanitotta: **Sipos Sándor.**

I. OSZTÁLY.

Osztályfőnök **Glósz Miksa.**

Hittan, heti 2 óra. A külső isteni tisztelet szüksége. A sz. helyek, idők, egyházi készletek és az isteni tisztelet sz. cselekményei. Tk. Pokorny Emanuel Katholikus Szertartástana.

Tanttotta: **P. Kopatz J. Patrik.**

Magyar nyelv, heti 6 óra. Az I. osztály tananyagának ismétlése. A határozók; az egyszerü és összetett mondat, mondatrészek; a mellé- és alárendelt mondatok viszonya és képletei; szóképzés, synonimák, ikerszavak. Olvasmányok: A kevély császár. Hogyan fogott a huszár ellenséget. A koldus gyermek. A dobsinai jégbarlang. A retyezát. Szt. István király. A két hü barát. A tatárjárás. Szent László és a Kunok. Salamon király és a herczeg. Kálmán király és utódai. A keresztes hadjárat. Az arany bulla. Emléztettek: Szüretünk. Buvár Kund Szt. László füve. Isten hozzád. Éji látogatás A megfagyott gyermek. Kenyérkő. Diósgyőr. Két hetenként egy iskolai dolgozat. Kézi könyv: Dr. Szinnyei I. „Iskolai magyar nyelvtana" és „Olvasó könyve." II. része.

Latin nyelv, heti 7 óra. Az első osztály tananyagának ismétlése után az igék ragozása; áttekintése perfectumok és supinumok szerint. Rendhagyó, hiányos és személytelen igék. Előljárók. Határozók. Kötőszók. Indulatszók. Szóképzés. Olvasmányok: Gallus. Pica et columba. Lupus et hoedus. Canis carnem ferens. Vulpes et aves. A farkas és a kecske. A két barát. A háládatlan kigyó. Mercurius és a favágó (latinra.) Deterra. De Montibus. De frugibus. Pater et filius. Martinus et Stephanus. Emericus et Martinus. De argonautis Herculis duodicim labores. De bello Trojano. De septem regibus Romanorum. De origine urbis Romae. Brutus consul suorum filiorum iudex. Porsenna, Horatius Cocles. Caius Mucius Scaevola. Coriolanus. Emléztettek: Pica et columba. Canis carnem ferens. Pater et filius. De bello Trojano. C. Muc. Scaevola. Hetenkint egy irásbeli isk. dolgozat. Kézikönyv: Dr. Szamosi János Latin nyelvtana és Olvasókönyve.

Földrajz, heti 4 óra. Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália földrajza oro-, hydro- és ethnographiai tekintetben, a természeti tárgyak kiváló figyelembe vétele mellett. Tankönyv: Visontai-Borbás.

Tanitotta: **Pap András.**

Számtan, heti 4 óra. Az I. osztály tananyagának ismétlésével kapcsolatosan számolási rövidítések és korlátolt pontosságu eredményhez vezető számtani müveletek. Közönséges tört átváltoztatása tizedes törtté és viszont. Egyszerü arányok és aránypárok. Hármas szabály. Százalék számitás száztól, százra és százban. Havonként két iskolai irásbeli dolgozat. Kézikönyv: Mocknik-Schmid: „Számtan.“

Tanitotta **Jakab Antal.**

Rajzoló geometria, heti 3 óra, Stéreometriai elemek. Kézik. Fodor L. és dr. Wagner A. „Rajzoló Stereometria.“ Egyszerübb testidomok szemléltetése, ábrázolása, rajzolása, hálózata és modelljeinek elkészitése. Planimetria ornamentális rajzolás táblarajz után. Sodrony- és bádogtestminták távlati rajzolása, árnyékolva.

Szépirás, heti 1 óra. Nagy S. mintái után. Kálligraphiai magyar és német folyóirási gyakorlatok, kellő magyarázatok mellett, táblai előirás után.

Tanitotta: **Sipos Sándor.**

III. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Petres András.**

Hittan, heti 2 óra. Tankönyv Róder F. „Ó. és Ujszövetségi bibliai történetek. I. r. Tananyag: az ó-szövetség története.

Tanitotta: **Bándi Vazul.**

Magyar nyelv, heti 3 óra. Az egyes beszédrészek ismétlése után a mondattan egészen. Prózai Olvasmányok: Égi háboru. Egy régi udvarház. A magyar becsületszó. Nagy Lajos és a nápolyi hadjáratok. Az első török háboruk. Hunyadi János. Hunyadi László. A görög ember lakása. Athaenei élet. Az olympiai játékok. A rómaiak mindennapi élete. Költői olvasmányok: Zivatar. Az elhagyott lak. Családi kör. A jó öreg korcsmáros. A szegény asszony könyve. Mátyás király (népmonda). Mátyás király Gömörben. A tudós. Hymnus. Szózat. A félkezü koldus. Mátyás anyja. Több költemény szavalása. Kéthetenkint egy iskolai irásbeli dolgozat. Tank. ifj. Szinnyei József „Rendszeres magyar nyelvtana és olvasókönyve“. III. r.

Tanitotta: **Petres András.**

Német nyelv, heti 4 óra. Az alaktan megfelelő gyakorlatok alapján. Olvasmányok: Der Morgen. Der Abend. Der Frühling. Der Sommer. Der Herbst. Der Winter. Der arme Greis. Der Fuchs

und der Bock. Der Rabe und der Fuchs. Der Fuchs und die Weintraube. Der Hirsch und die Mücke. Erfahrung macht klug. Wunsche. Du sollst dich nicht rächen. Müsziggang ist aller Laster Anfang. Morgenstunde hat Gold im Munde. Wie ist doch die Erde so schön! Das Kirchlein am Berge. An den Mai. Der Grenadier. Der Fuchs und die Weintraube. — An den Mei. Der Grenadier, emlézve. Kéthetenkint egy iskolai irásbeli dolgozat. Kézikönyv: Felsmann J. „Német nyelvtana és gyakorló könyve". Harrach J. „Német olvasókönyv". I. k.

Tanitotta: **Nagy István.**

Latin nyelv, heti 6 óra. A szótan főbb vonásokban való smétlésével egyidejüleg felvétetett a mondatrészek egyeztetése, az esettan és a viszonyszók, a főnevek, melléknevek és névmások. Olvasmányok: Róma története. A királyok korából 14 fejezet. Költői olvasmányok: Lupus et agnus. Canis per fluvium carnem ferens. Vacca et Capella. Ovis et leo. Lupus et grus. Cervus ad fontem. Vulpes et Corvus. Canis fidelis. Rana rupta et bos. Leo senex, aper, taurus et asinus. Canes famelici. Viatores et latro. Calvus et Musca. Vulpes et Caper. Phaedrus meséiből 5 drb emléztetett is. Minden héten egy iskolai irásbeli gyakorlat. Tankönyv: Dr. Szamosi János „Latin Mondattan"-a és Elischer József „Olvasókönyv"-e.

Tanitotta **Petres András.**

Történelem-földrajz, heti 4 óra. *a)* Történelem. Magyarország története a honfoglalástól az 1867-iki kiegyezésig; különös tekintettel hazánk müvelődési és alkotmányos viszonyaira. Kézikönyv: Ribáry „Magyarország története". — *b)* Földrajz. Az osztrák-magyar monarchia földrajza. Mindkettőnek hegy és vizrendszere. Magyarország vármegyéi és az osztrák örökös tartományok egyenkint. A legnevezetesebb községek felemlitése után a népességi viszonyok, vallás, mezőgazdaság, ipar, közlekedés, kereskedelem, szellemi müveltség, alkotmány, törvényhozás és közigazgatás. Tankönyv: Cherven „Az Osztrák-Magyar monarchia földirata".

Tanitotta: **Szász Károly.**

Mathematikai és physikai földrajz, heti 2 óra. Physikai előismeretek: természet, tünemény, erő, vonzás, gravitatio, a föld vonzása, a nehézség hatása, sulypont, suly, cohaesio, halmazállapot. A folyadék tulajdonságai közül: fenéknyomás, oldalnyomás, közlekedő csövek, felfelé gyakorolt nyomás. A levegő nyomása s nyomásának meghatározása. A hőről: hőmérséklet, hőmérők, áramlás, halmazállapot, változások. A fényről: a fény egyenes vonalu terjedése, visszaverődése, törése és a szinszóródás. A lencse, a nagyitó és a messzelátó megismertetése. A delejes és villamos tünemények: a delejes vonzás törvénye és az iránytü, dörzsölés és

oszlatás által keltett villamosság és ezek alapján a légköri villamosság. A mathematikai földrajz elemei: a föld alakja, ábrázolása. Száraz föld, viz, levegő. Az égboltozat látszólagos mozgása, a föld mozgása saját tengelye és a nap körül. Földünk állása a naprendszerben. Kézik. Scholtz Albert és Roth Arnold: A mathematikai és physikai földrajz elemei.

Tanitotta: **Pál Gábor.**

Számtan, heti 3 óra. Az összetett arányok és aránypárok. Összetett hármas szabály. Kamatszámitások. Leszámolás. Időhatárszámolás. Egyszerü és összetett arányos osztás. Egyszerü és összetett vegyitési szabály. Láncszabály. Kamatos-kamat számolás. Kéthetenként 1 isk. irásbeli dolgozat a közelebb tárgyalt tananyag köréből. Kk. Mocknik-Schmidt: Számtan.

Tanitotta: **Jakab Antal.**

Rajzoló geometria, heti 2 óra. Constructiv Planimetria. Kézik. Fodor L. és dr. Wagner A. A planimetriai nevezetesebb idomok kibővitése, fontosabb constructiv feladatok. Továbbá az idomok és a természetben a területek felmérése, ábrázolása és meghatározása mérő asztallal.

Tanitotta: **Sipos Sándor.**

IV. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Szász Károly.**

Hittan, heti 2 óra. Az uj szövetség története. Tankönyv Róder Florent: Uj szövetség története.

Tanitotta: **Nagy István.**

Magyar nyelv, heti 4 óra. Tárgy: Az egyszerü és szép irály kellékei, megfelelő olvasmányokkal. A hangsulyos és időméretes vers ismertetése. Olvasmányul s beható fejtegetésül Arany János Toldija. Kéthetenkint 1 isk. irásbeli dolgozat. Emlézésül több válogatott költemény. Tankönyv. Névy László „Stilisztika I. r." és Arany Toldija, magyarázza Lehr Albert.

Tanitotta: **Szász Károly.**

Német nyelv, heti 3 óra. Az alaktan folytonos ébrentartása mellett a mondattanból a szóegyeztetés, szóvonzat, szórend, igeidők és módok használata, megfelelő gyakorlatokkal. Olvasmányok: Der Gotteskasten. Der kleine Friedensbote. Einer oder der andere. Der Fischer. Meister Hämmerlein. Deutsche Treue. Kaiser Karl in der Schule. Der fromme Graf von Habsburg. Die Einkehr. Schwert und Pflug. Der Reisende. Der Vater und die drei Söhne. Der Herbst. Der Winter. Ein Blumengarten im Frühling. Der Sommermorgen. Die belohnte Redlichkeit. Graf Richard Ohnefurcht. Der getreue Eckart. Die Kapelle. Schwert und Pflug. Der Vater und di drei

Söhne. Die belohnte Redlichkeit. Die Kapelle. Emlézve. Kéthetenkint egy iskolai irásbeli dolgozat. Kézikönyv: Felsmann J. „Német nyelvtana“ és „Deutsches Lesebuch“ II. k.

Latin nyelv, heti 6 óra. Az igeidők és módok. A mellékmondatok. Az infinitivus. Gerundium és gerundivum. Supinum. Participium. Kötőszók. A szórend. Prozodia és metrika. Mértékek és pénzek. Naptár. Olvasmányok. Liviusból: A köztársaság kora az 55-től kezdődőleg. A plebeiusok és patriciusok egyenetlenkedése. A decemvirek. Ovidiusból: Romulus és Remus megmentése. Róma alapitása és Remus halála. Gabii városának bevétele. A Fabiusok veszte. Phaeton. Daedalus és Icarus. Philemon és Baucis. Phaeton és Philemon Baucis: 50—50 verse emlézve. Hetenkint egy iskolai irásbeli dolgozat. Kézikönyv: Dr. Szamosi János „Latin mondattana.“ Elischer J. „Laiin olvasókönyve.“

Tanitotta: **Nagy István.**

Történelem, heti 3 óra. A keleti népek és görögök történelme egészen; a rómaiaké a császárság felállitásáig. Tankönyv: Vaszary Kolos Világtörténelme. I. r.

Tanitotta: **Nagy István.**

Algebra, heti 3 óra. Alapfogalmak. A négy alapmüvelet egész algebrai számokkal, a szorzásnál kiterjeszkedve a kéttaguak négyzetének és köbének kiképzésére s az osztásnál a geometriai haladvány ismertetésére. Tényezők felbontása, legnagyobb közös osztó s legkisebb közös többes. A négy alapmüvelet törtszámokkal. Elsőfoku egy ismeretlenü egyenlet. Arányok, aránypárok s alkalmazásaik. Havonként 2 isk. irásbeli dolgozat a megelőzőleg tárgyalt tananyag köréből. Kk. Mocnik-Klamarik-Wagner Algebra.

Tanitotta: **Pál Gábor.**

Rajzoló geometria, hetí 2 óra. Constructiv Planimetria. Kk. Dr. Fodor L. és dr. Wagner A. Planimetriai szerkesztések, testmértani alaptételek tárgyalása. Ellipsis, hyperbola és parabola — származása, szerkesztése s különböző tételei. A pont, egyenes és görbe vonal, szög és lapidomok s testek ábrázolása, helyzete és projectioi a sikon. Épitmények, homlok és alaprajzok és azok átmetszeteinek ismertetése.

Tanitotta: **Sipos Sándor.**

Természetrajz, heti 3 óra. Tankönyv Kriesch-Koch: „Ásvány-, közet és földtan.“ Az alapvető vegytani elemi ismeretek megszerzése után az ásványok alaki, physikai és vegyi tulajdonságainak ismertetése. A leiró ásványtan. Egyszerü és összetett közetek. A földtanból a korok és a földtani alakulások tényezőinek ismertetése.

Tanitotta: **Pál Gábor.**

V. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Szász Károly.**

Hittan, heti 2 óra. A kath. vallás alaptana, nevezetesen: Jézus istensége és a róm. kath. egyház isteni tekintélyének bebizonyitása. Kk. Dr. Wappler Antal: A kath. egély tankönyve. I. rész.

Tanitotta: **Kassay Lajos.**

Magyar nyelv, heti 3 óra. A szép irály kellékei. A szerkezet törvényei; az anyaggyüjtés, a tétel kidolgozása (vázlatok készitése), az előadás főbb formái. A prózai müfajokat megvilágitó olvasmányok. Arany J. balladáinak fejtegetése. Szavalatok. Havonkint egy házi irásbeli dolgozat. T. K. Névy L. „Stilisztika.“ II. R.

Német nyelv, heti 3 óra. Herder Cid-románczaiból 1—9. 15—18. 21—39. 42—48. 50—56. 62—70. Prózai olvasmáayok: Karl d. Grosze, Das Ritterwesen, Die Auswanderung der Schweitzer, der Sängerkrieg a. d. Wartburg, Araber in Spanien. Magy. ném. ford. Fáy A. 15 meséje. Szavalatok. Havonkint egy iskolai irásbeli dolgozat, forditás magyarról németre. T. k. Heinrich: „Herder Cid-románczai“ és Harrach J „Német olvasókönyv. III. R.

Tanitotta: **Haydn J. Hugó.**

Latin nyelv, heti 6 óra. Kézi könyvek: 1) T. Livii Ab Urbe Condita libri. Edidit Stephanus Dávid. Vol. I. Libros XXI—XXV. Continens. Budapestini. 1889. 2) Anthologia Latina. Ssemelvények a lyrai és didaktikus költészetből. Bevezetéssel, magyarázatokkal és metrikai függelékkel ellátta Pirchala Imre. II. kiadás. Budapest. 1885. Liviusbbl olvasták a XXI. könyvet egészen és a XXII. könyvből részleteket. Emléztettek: Hanno, Scipio és Hannibal beszédei. Az Anthologiából olvastak: *Cn. Naevius* és *Qu. Ennius:* saját sirjára. *G. Valerius* Catallus: Felajánlás. Bucsu Bythiniától Testvére sirjánál, Uj divat. *P. Vergilius Maro:* Ecloga I., Ecloga IX., Ex Georgicon Libris: A szükség élesiti az emberek találékonyságát, A zivatar. *Qu. Horatius Flaccus:* Bucsu Vergiliustól, Tavaszi dal, Életbölcsesség, Arany középszer, Mulandóság, A vitézség dicsérete, A boldog falusi élet, A rómaiakhoz. — *Albius Tibullus:* Háboruban, Ambarvalia ünnepe. *Sextus Propertius:* A régi Róma. *P. Ovidius Naso:* A költó élete, A költó halhatatlan, A régi jó erkölcsök. *M. Valerius Martialis:* A Vezuv hegye. A költó hazája, Egyezzünk meg. Az olvasmányokkal kapcsolatban az egyes irók és költók élete és müveinek ismertetése. Nyelvtani, tárgyi és szóptani magyarázatok. — A régiségtanból a rómaiak hadügyének rendszeres ismertetése. Szemléltetés Rich, Baumeister és Langl nyomán. Extemporálék. Havonként 2 irásbeli iskolai gyakorlat.

Tanitotta: **Kassay Lajos.**

Görög nyelv, heti 5 óra. Az attikai alaktanból a névragozás és Omega végü igék ragozása. Olvastattak kisebb mesék, még pedig szám szerint 22. Ezekből emléztetett 3. u. m. A hálátlanság büntetése. A hálátlan utasok és az ökörpásztor.

Tankönyv dr. Szamosi János: Görög nyelvtana és olvasókönyve.

Tanitotta: **Pap András.**

Történelem, heti 3 óra. *a)* Az ó-kor történelméből a római császárság kora a nyugat római birodalom bukásáig. (476.) *b)* A középkor története. A népvándorlás korszakától a föltedezések korszakáig. (1492.) Tankönyv: Vaszary Kolos. „Világtörténelem" II. rész.

Tanitotta: **Szász Károly.**

Mennyiségtan, heti 4 óra. *a)* Algebra h. 2 óra. A több ismeretlenü egyenletek megfejtési módjai. Hatványmennyiségek: a kéttaguak magasabb hatványai; Pascal-féle háromszög és ezzel kapcsolatban a számtani haladvány; a több taguak 2-ik és 3-ik hatványra emelése. Gyökmennyiségek: a gyökvonás fogalmából folyó tantételek, négyzetgyök és köbgyök kivonása és ezzel kapcsolatban a négyzetes egyenletek megfejtése. *b)* Mértan h. 2 óra. A plánimetria. Havonkint 1 iskolai irásbeli dolgozat az eltárgyalt tananyag köréből. Kk. Mocnik-Klamarik-Wagner: Algebra és Mértan.

Tanitotta: **Jakab Antal.**

Természetrajz, heti 2 óra. Az organographia fogalmai. A növények szövettana. A nevezetesebb virágtalan és virágzó növények ismertetése és rendszerbe foglalása. Kirándulások növénygyüjtésre. T. k. Kriesch-Simkovich „A növénytan iskolakönyve".

Tanitotta: **Haydn J. Hugó.**

VI. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Pap András.**

Hittan, heti 2 óra. Isten léte és tulajdonai, a Szentháromság tana. Az angyalok, anyagvilág és az ember teremtése. Az ősszülők bünbeesése, a bün következményei, az emberi nem megváltásának igérete, teljesedése, az ember ujjá születése, megszentelése, a szentségek és szentelmények által. A négy utolsó dolgokról szóló tan. K. k. Dr. Wappler: A kath. egély tankönyve. II. r.

Tanitotta: **P. Kopatz J. Pátrik.**

Magyar nyelv, heti 3 óra. A történetirás, szónoki beszéd és értekezés elmélete és története. Olvasmányok Mutatványok a régibb és ujabb történetirókból. Kölcsey, Deák, Kossuth, gr. Széchenyi beszédeiből. Értekezések. Szavalatok. Havonkint egy házi irásbeli dolgozat. T. k. Névy L. „Rhetorika" és „Olvasókönyv a rhetorikához".

Tanitotta: **Kassay Lajos.**

Német nyelv, heti 3 óra. Bürger, Goethe és Schiller életrajzának, a német ballada és románcz fejlődésének ismertetése után olvastattak: Lenore. Der wilde Jäger. Das Lied vom braven Mann. Der Lootse. Der Fischer. Lied des Fischerknaben. Erlkönig. Mignon. Der Sänger. Der Zauberlehrling. St. Peter mit der Geiss. Die wandelnde Glocke. Psaumis und Puras (Kopisch). Der Szekler Landtag (Chamisso). Hans Euler (Seidl). Eine Wildschützengeschichte. Der Seiler von Fürfeld. Die erste Seeschlacht der Römer. Erste Olynthische Rede. Des Pericles Leichenrede. Denkrede auf Jean Paul. Magyarról ném. ford. „Thukydides". (Hunf. P. T. O. T.). Szavalatok. Havonkint egy iskolai irásbeli dolgozat, fordítás magyarról németre. K. k. Heinrich G. „Német balladák és románczok" és „Deutsches Lehr und Lesebuch". I. K.

Tanitotta: **Haydn J. Hugó.**

Latin nyelv, heti 6 óra. Olvastatott Sallustius Jugurthájából 60 fejezet; Vergilius Aeneisének I—II. könyve; Cicerónak „De imperio Cn. Pompeii" beszéde és „pro Archia" poëta. Emléztetett Jugarthából 14 fejezet; Vergelius Aeneisének II. könyvéből 220 vers. A rómaiak vallása. Szemléltetés Rich és Baumeister nyomán. Kéthetenkint egy isk. dolgozat. K. k. Sallust ed. Holub M. Vergil ed. G. Némethy. Ciceró ed. Steph. Dávid.

Tanitotta: **Kassay Lajos.**

Görög nyelv, heti 5 óra. *a)* Nyelvtanból: A „mi" végzetü és rendhagyó igék. *b)* Olvasmányok: Öt szakasz az elmés mondásokból a 21 apró elbeszélés. Xenophon Anabasisából az V—VII. fejezet. Tankönyv: dr. Szamosi János Görög nyelvtana és Olvasókönyve; Xenophon Chrestomathia ed. Horváth-Elischer. Emléztetett a dr. Szamosi olvasókönyvéből az apró elbeszélésekből 4 darab, az Anabasisából 60 sor.

Tanitotta: **Pap András.**

Történelem, heti 3 óra. Európa államainak története az ujkor századaiban és a legujabb kor története 1867-ig. Tankönyv: Vaszary Kolos „Világtörténelem" III. rész.

Tanitotta: **Pap András.**

Mennyiségtan, heti 3 óra. *a)* Algebra, a hatványozás müveletének általánositása. Számrendszerek összefüggésének ismertetése. A logarihmusok és alkalmazásaik; kitevői és logarithmusi egyenletek megfejtése. *b)* Mértan. A planimetriai tanulmányok kiegészitéseül az ugy nevezett kupszelet-vonalak sajátságainak ismertetése és a trigonometria egészen. Havonkint egy iskolai irásbeli dolgozat. K. k. Mocnik-Klamarik-Wagner: Algebra és Geometria.

Tanitotta: **Pál Gábor.**

Természetrajz, heti 3 óra. Az állati test fejlődése és szervei élettani vonatkozásokkal. Az emberi test egyes részeinek ismertetése. Az állattypusok, osztályok, rendek és családok rendszeres ismertetése, neme és fajok felemlitése. Kirándulások rovargyüjtésre.

Tanitotta: **Jakab Antal.**

VII. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Jakab Antal.**

Hittan, heti 2 óra. K. k. Dr. Wapler: a kath. egély tankönyve. Tananyag: Az isteni akarat és teljesitésének feltételei; a cselekmények erkölcsi volta és beszámitása; erények és bünök; a megigazulás szüksége és lefolyása, a külső isteni tisztelet erényei. Isten önmagunk és felebarátunk iránt tartozó kötelmeink. A keresztény családi és társadalmi élete, a keresztény tökéletesedés eszközei.

Tanitotta: **Bándi Vazul.**

Magyar nyelv, heti 3 óra. Kézikönyv: Névy L. Poétika és Olvasmányok a poétikához. Rövid bevezetés az aesthetikába. A verstan tüzetes tárgyalása. A lirai, epikai és drámai költészet elmélete és története. Olvasmányok: számos lirai költemények; a legkiválóbb világirodalmi eposzoknak szemelvényeken alapuló ismertetése; a magyar eposzirodalom legkiválóbb termékeiből szemelvények; számos kisebb epikai költemény; görög, shakespearei és magyar drámai müvekből szemelvények. Havonkint egy irásbeli házi dolgozat. Emlézésül kisebb elbeszélő és lirai költemények.

Tanitotta: **Kassay Lajos.**

Német nyelv, heti 3 óra. Bevezetés Goethe „Hermann und Dorothea"-jához. Ezen idyli eposz olvasása szükséges magyarázatokkal. Gudrun, Lohengrin, Michael Kohlhaas. Das Wunder, Der sterbende Schwan, Herr v. Münchhausen erzählt. Der erste Gesang aus dem „Oberon", Die Frühlingsfeier, An Ebert, Kassandra. Magy. ném. ford. Kisf. K. „Csalódások" (O. K.) Szavalatok. Havonként egy iskolai irásbeli dolgozat, fordiltás magyarról németre. K. k. Wéber R.: Goethe „Hermann und Dorothea" és Heinrich G. „Deutsches Lehr- und Lesebuch" II. R.

Tanitotta: **Haydn J. Hugó.**

Latin nyelv, heti 5 óra. Olvastatott Virgiliusból: Az Aeneis V. könyve. Ciceróból: Philippica in M. Antonium I. A XIV-a 15 válogatott levél. T. Maccius Plautus Trinummusa, nyelvi, tárgyi és aesthetikai fejtegetések mellett. Mindhárom szerzőtől olvasott tananyag részben emléztetett is. Római vallási és államrégiségek. Extemporálék. Kéthetenkint egy iskolai irásbeli dolgozat. Kézi-

könyv; Virgilius ed. Némethy Ciceronis orationes selectae, edr. Dávid. Ciceró válogatott levelei, ed. Köpesdy. T. Maccius Plautus Trinummusa, ed. Gerevics. Szemléltetés: Baumeister és Rich nyomán.

Tanitotta: **Nagy István.**

Görög nyelv, heti 4 óra. A nyelvtannak főbb vonásokban való ismétlése és az ioni szójárás előadása után Homeros Iliásából felvétetett az I. ének egészen, a II-ik pedig a hajólajstromig. Herodotból: De Arione Citharoedo. De moribus Persarum. Babylonis descriptio. De fontibus Nili. De graecorum deorum et oraculorum origine Aegyptia. De Crocodilo. Homeros Illisából emléztetett 85 sor. Tk. Dávid Istvántól: Heroditi Epitome és dr. Csengery Jánostól: Homeros Iliása. Havonkint egy iskolai irásbeli gyakorlat.

Tanitotta: **Petres András.**

Görög pótló tárgy, Heti 2 óra. I. Magyar irodalmi olvasmányok: *Balassa Bálint* költeményeiből: 42. Psalmus. Cantio. Valedicit patriae. Zöld erdő harmatát. *A kuruczkor* költészetből: Tatár rabságban lévő erdélyiek dala. Kurucz tábori dal. Most jöttem Erdélyből. Ocskay Lászlóról való ének. Rákóczi nóta. Mikor virrad. Székely kuruczok dala. Labancz gunydal. Kerekes Izsák. *Gyöngyösi* „Murányi Venusából" nehány részlet. *Kisfaludi Sándor* Himfy szerelmeiből: A kesergő szerelem I., VII., IX., XVII., XXXV., LXXI. *Csokonai Vitéz Mihálytól* Poesisom természete. Édes keserüség. Virág Benedek Urhoz. Szerelemdal a csikóbőrös kulacshoz. *II. Sophokles:* Antigoneja. III. Eurypides: Iphigeneia Aulisban. IV. A görög költészet története. Epos, elegikus, iambikus és melikus költészet, dráma. K. k. *Dr. Jancsó Benedek:* Magyar irodalmi olvasmányok. *Csiki Gergely:* Sophokles Antigoneia. *Radó Antal:* Eurypides Iphigeneia Aulisban. *Schill Salamon:* Görög irodalom történet.

Tanitotta: **Glósz Miksa.**

Politikai földrajz, heti 2 óra. Európa államainak, ugyszintén az európai államokhoz tartozó kül gyarmatoknak rövid történelmi áttekintése után azok földjének természeti jellemzése, őstermelés, ipar és kereskedés, lakosság és államszervezet. Hasonló módon Amerika államai és Ázsia azon államai, hol az európai befolyás érezhető, ugyszintén Afrika és Ausztrália. — Tankönyv: Schultz A. Politikai földrajza.

Tanitotta: **Szász Károly.**

Mennyiségtan, heti 3 óra. a) Algebra h. 1 óra. A másodfoku egyenletek általános elmélete, a képzetes gyök mértani értelmezése, a másodfoku egyenlet gyökeinek mértani ábrázolása, a másodfokuakra redukálható magasabb foku egyenletek. A haladványok és alkalmazásaik: tőkefelszaporodás, járadék és törlesztési

számitások kamatos-kamattal. b) Mértan, h. 2 óra. A testmértan egészben. Hetenként egy iskolai irásbeli dolgozat. K. k. Mocnik-Klamarik-Wagner: Algebra és Geometria.

Tanitotta: **Jakab Antal.**

Természettan, heti 4 óra. Általános részletes erőmütan: szilárd, cseppfolyós és légnemü testek egyensuly- és mozgástana. Hangtan. Fénytan.: K. k. Fehér Ipoly: Kisérleti Természettana.

Tanitotta: **Jakab Antal.**

Bölcsészeti előtan, heti 2 óra. A lelki tünemények csoportositása. A mozgalmasság tényeinek-, az érzékenység nyilvánulásainak-, az értelem és akarat tényeinek ismertetése. K. k. Joly Henrik: Philosophia Propaedeut.

Tanitotta: **Pál Gábor.**

a) *Szabadkézi rajz,* mint a görög nyelvet helyettesitő tárgy, heti 2 óra. Diszitmények folytatása bővebb ismertetésekkel. Kéz, láb és az emberi fejnek rajzolása jó graphikus mintákról: megelőzőleg a különféle részek felosztásai és arányainak magyarázata mellett.

b) *Ábrázoló geometria.* Heti óra sz. 2. K. k. Adamovics János. A térelemek derékszögü ábrázolása és viszonylagos vonatkozásaik. A képsikok és a téralakok helyzetváltozásai. Metsző parallel és kitérő deréklő egyenesek. A sik nyomvonalai. Egyenesen fekvő pont és egyenes, a sik metszés pontja, sikon fekvő pont egyenes és idom. Sik képsikszögei. Az egyenes vonal valódi hossza, a kör és szabályos idomok valódi nagysága forgatás által.

Tanitotta: **Sipos Sándor.**

VIII. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Pál Gábor.**

Hittan, het 2 óra. A kath. egyház története annak alapitásától a legujabb korig. K. k. Wappler: A kath. egyház története.

Tanitotta: **P. Kopatz J. Pátrik.**

Magyar nyelv, heti 3 óra. A magyar irodalom története s ezzel kapcsolatban mutatványok a fontosabb irókból, kiválóbb irodalomtörténeti értekezésekből. A magyar nyelv törvényeinek rövid ismertetése. Havonkint egy irásbeli házi dolgozat. Kézikönyv: Beöty Zsolt. A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése.

Tanitotta: **Kassay Lajos.**

Német nyelv, heti 2 óra. A német vigjáték elmélete és fejlődésének ismertetése után olvastatott: Lessing „Minna von Barnhelm"-je. Griechenland nach Natur und Bevölkerung, Was ist Auf-

klärung? Die deutsche Literatur um 1770. Die Sage. Das Märchen, Wodan. Szavalatok. Magy.-német ford. Kisf. K. „Pártütők.“ (O. K.) Havonkint egy iskolai irásbeli dolgozat, fordítás magyarról németre. K. k. Heinrich G.: Lessing „Minna von Barnhelm“ és „Deutsches Lehr- und Lesenbuch“ III. K.

Tanitotta: **Haydn J. Hugo.**

Latin nyelv, heti 6 óra. K. k. Horatius Pozder-féle kiadás David-Pozder-Tacitus szemelvények. Olvasmányok: Horatius életrajza, müveinek méltatása után, satiraiból az I. k. 1., 3. és 9. satira, a II. k. 4., 6., a liber epodonból: a 2., 6., 9., 13. és 16. epodon, az ódákból: I. k. 1., 4., 8., 11., 18.; a II. k.: 18. óda; III. k.: 13., 19. és 30. oda; IV. k.: 7., 10., 12. óda. Leveleiből: az I. k.: 1., 3., 12., a II. k. 3. epist. Tacitusból: Augustus. Tiberius. A római legiók lázadása Germaniában. Nyelvi, tárgyi és aesthetikai fejtegetésekkel. Szóbeli stilusgyakorlatok. Extemporálék. Szövegelemzés. Kéthetenkint egy iskolai irásbeli dolgozat. A régiségtanból a családi régiségek. Szemléltetés Baummeister, Rich és Langl nyomán.

Tanitotta: **Glósz Miksa.**

Görög nyelv, heti 4 óra. K. k. Dr. Csengery János: Homer Odysseája. Dr. Szamosi Jánostól: Szemelvények Plato müveiből. Elischer József szótára Homer két eposához. A nyelvtani ismeretek ébrentartása és gyarapitása mellett Homeros Odysseájából az V., VI. ének, a VII ik énekből pedig Alkinoos és Arete. Plato Apologiája egészen. Tárgyi és aesthetikai fejtegetések. Extemporálék. Havonkint egy irásbeli iskolai gyakorlat. Homeros Odysseájából emléztetett 80 sor.

Tanitotta: **Petres András.**

Történelem, heti 3 óra. Magyarország oknyomozó történelme a magyarok bejövetelétől 1867-ig. Tankönyv: Horváth M. „A magyarok története rövid előadásban.“

Tanitotta: **Pap András.**

Mennyiségtan, heti 2 óra. Kapcsolástan. Newton binominalis tételének lefejtése és alkalmazása mélyebb foku gyökkivonásra. Az algebra alkalmazása a mértanra. A pont helyzetének és két pont távolságának elemző meghatározása. Ezután az egész algebrai és mértani tanulmányok csoportokba szedett és gyakorlati példák kidolgozásával kapcsolatos ismétlése. Havonként egy iskolai irásbeli dolgozat. K. k. Mocnik-Klamarik-Wagner: Algebra és Mértan.

Tanitotta: **Pál Gábor.**

Természettan, heti 4 óra. A fénytani tanulmányok kiegészitéseül a fénytorlódás, kettőstörés és sarkulás tüneményeinek ismertetése. A vegytan alapvonalai: a vegyülések törvényei, egyszerübb

vegyületcsoportok, ezek összetétele és főbb tulajdonságaik. Továbbá a hőtan, a mágnesség és villamosság tüneményei és röviden a Cosmographia. Tankönyv; Fehér Ipoly: Kisérleti Természettan.

Tanitotta: **Pál Gábor.**

Bölcsészeti előtan, heti 2 óra. Logika. Analysis és synthesis. A deductiv kutató-módszer és ennek eszköze a syllogismus. Az inductiv-módszer és tényezői. A tudományok osztályozása és az egyes fajok módszerei minőségeinek megállapitása. K. k. Joly Henrich: Philosophiai Propaedentika.

Tanitotta: **Pál Gábor.**

Tornászat.

A gymn. ifjuság 4 külön-külön csoportra osztatott, még pedig az I. oszt. az 1-ső, a II. és III. oszt. a 2-ik, a IV és V. oszt. a 3-ik; és a VI., VII., VIII. osztálybeliek a 4-ik csoportba.

1. Csoport: I. osztály, heti 2 óra. Rend-, járó- és szabadgyakorlatok; szergyakorlatok. Kirándulások, labdázás, kötélhuzás, társas játékok.

2. Csoport: II., III. osztály, heti 2 óra. Sor-, rend-, szabad- és szergyakorlatok; kirándulások, labdázás, kötélhuzás és társas játékok.

3. Csoport: IV. V. osztály, heti 2 óra. Rend- és szabadgyakorlatok ismétlése; kanyarodás, fejlődés; műrend és társasgyakorlatok; támfekvés vivó- és rohamállások; futás. Szertornázás csapatokban: a) Mászás: az előbbi gyakorlatok ismétlése; versenymászás. b) Korlát: ismétlés; támszökdelés, lóbálás; szögtámaszgyakorlatok, ülésből; henger; korlátugrás. c) Nyújtó: ismétlés; kelepfellendülések; lóbálás és függéscsere; forgások és átugrások a zsinegre. d) Gyürühinta: ismétlés; hintázás közben egyszerü gyakorlatok. e) Ugrások: a rohamdeszkán, magasan és messzebb akadályokon át; versenyugrás. f) Ló; ismétlés; üléscserék; átugrások, nehezebb kivitellel: szabadátugrások. Távgyaloglás. Kirándulások. Birkozás. Társas játékok.

4. Csoport: VI., VII., VIII. osztály, heti 2 óra. Ugyanaz, mi az V., VI. osztálynak, csakhogy nehezebb kivitellel; menetgyakorlatok; távgyaloglás; kirándulások; társas játékok.

Tanitotta: **Korber Imre.**

2. Rendkivüli tárgyak.

Ének.

1. Gymn. ifjuság az énekben 2 csoportba osztatott, ugymint: kezdők, a) haladók és b) haladók, miután alattirt zenetanár által a mult tanévben a 4 alsóbb osztály a kezdők és a 4 felsőbb osztály a haladók oktatásában részesült.

1. *Kezdők.* Az I. osztály tanulói és oly ifjak, kik más intézetekből jöttek. Ehhez képest az alapismeretekből u. m. vonalrendszere, a hangjegyeknek ezen rendszerbe való beillesztése; a hangjegyek irásmódja, mennyisége és értéke, ütemek, térközök; továbbá az egyszerü és kettős keresztek jelentősége és használata; feloldó jel, hegedü vagy g-kulcs, pontok különféle helyei, szün-, ismétlő-, zár-, köt- és előadásjelek, segédelőadásjelek hangkapocs (syncope). A hangjegyek és lépcsők gyakorlati kifejezése, a hangszervek idomitása, előbb előhangoztatás és éneklés mellett, később az egyeseknél, aztán csoportokban. — Fokozatos gyakorlatok a rendszeres hangjegyolvasáshoz és énekléshez. Egyházi énekek és választékos irányu könnyebb világi dalok betanulása.

2. a) *Haladók.* A II., III. és IV. osztály tanulói, minthogy ezek a mult tanévben már a kezdők oktatásában részesültek, röviden ismételtetett a mult évi elméleti és gyakorlati rész. A már énekelt egyházi és világi énekek áttanulmányozása s ujabbaknak betanulása. K. k. Zsasskovszky-Bartalus.

3. b) *Haladók.* Az V., VI., VII. és VIII. osztály tanulói. Ugyanaz, mi a haladóknak, csakhogy nehezebb kivitellel; szigorubb átvitele, alkalmazása és összeolvasztása az elméleti résznek a gyakorlati részbe. Heti egy óra.

4. *Dalkör.* Az ifjuségi dalkör a haladók jobbjaiból alakittatott (56 ifju), kik ünnepélyesebb alkalmakkor választékos irányu dalokat adtak elő szóló, kettős, négyesben, továbbá férfi- és vegyeskarban; különben az egész ifjuság is egy „monstre-dalkört“ képezett, a mennyiben négy külön hangon (Soprán, Alt, Tenor és Bassus) együtt több egyházi és világi dalt tanult be, s azt ünnepélyek alkalmával együttesen adta elő.

Tanitotta: **Korber Imre.**

Zene.

A zenei oktatásnál is az ifjuság (56 ifju) a folyó tanévben épen ugy, mint az éneknél, mint „kezdők“, „a) haladók“ és „b) haladók“ tanitattak. Összesen heti 7 órában.

1. *Kezdők.* A kezdőknek a jelen tanévben (szám szerint 30 ifju) előadattak: a zenei alapismeretek oly forma egymásutánban, mint az éneknél jelezve van, azon különbséggel mégis, hogy a hol az énektanitásnál a hangszervi gyakorlatok kezdődnek; ott a zenénél a hangszerek alkalmazása és kezelése vette kezdetét. A hangszer leirása és egyes részeinek elnevezése, a test és hangszer tartása, felszerelése és hangolása, a nyirettyü egyensulyos kezelése, az ujjak szabályszerü elhelyezése. Ezután a rendes gyakorlati zene, zeneiskola fokozatos, de minél biztosabb haladással. K. k. Huber Károly.

2. a) *Haladók.* A haladók csoportja a mult tanévben sikerrel végzett kezdők sorából alakittatott (26 ifju). A mult tanévi

elméleti és gyakorlati rész rövid ismétlése után folytatása az Etudesnek egy, két, három b-vel és kereszttel, nyolczadok, tizenhatodok és harminczketted-ek játszása a kötött és staccató-hangjegyek kivitele, továbbá a második fekvés ismertetése, végre összjáték, ugy mint duett, quartett és egész zenekarban. K. k. Huber K.

3. b) *Haladók.* Ugyanaz, mi a haladóknak. Azon felül keresztek és b-ék teljes számbani használata. A második és harmadik fekvés ismertetése és betanulása. Összhangtan elemei.

4. *Zenekar.* Az ifjusági zenekar az a) haladók és b) haladók jobbjaiból alakittatott (28 ifju), kik ünnepélyesebb alkalmakkor a nemzeti és classicus zenéből vonó hangszereken darabokat adtak elő ugymint: szóló, duett, quartett és egész zenekarban. Folyó tanévben az ifjusági zenekar 3 egyházi, 15 magyar népdalt, 3 táncz darabot és 1 classicus (Mozart) zenedarabot tanult be s adott elő.

Tanitotta: Korber Imre.

Franczia nyelv.

A franczia nyelvet tanuló ifjuság ezen tanévben is 2 csoportra, azaz „kezdők“ és „haladók“ csoportjára osztatott. Összesen heti 4 óra.

1. *Kezdők,* heti 2 óra. K. k. Dr. Ploetz; Syllabaire. Tananyag: Hangtan a franczia olvasás szabályai. Az egyszerü mondatból kiindulva az igehajlitás, állitó, kérdő, tagadó és kérdő tagadó alakban. Körülirt igeragozás. A határozott, határozatlan és részelő névelő. Főnevek ejtegetése. A melléknevek neme, egyeztetése és fokozása. A számnevek. A névmások. Szótanulás. Forditások. Havonkint egy irásbeli iskolai dolgozat.

2. *Haladók,* heti 2 óra. K. k. Hofer Károly „Rendszeres franczia nyelvtan; a beszédrészek nyelvtana részletesen, a rendes és rendhagyó igék ragozása behatóan. Olvasmányok. Szótanulás. Forditások. Költemények és mesék betanulása. Havonkint egy irásbeli iskolai dolgozat.

Tanitotta: Korber Imre.

V.

Irásbeli tételek.

1. Magyar dolgozatok tételei a felső osztályokban.

V. Osztály. 1. Szilágyi és Hajmási historiája (elbeszélés a hasonczimü népballada alapján). 2. Itéletek és következtetések. 3. Gondolatok a temetőben halottak estéjén. 4. „V. László“ prózába átirva. 5. Téli tájkép (leirás). 6. Az állatok sorsa télen. 7. A közelgő kikelet. 8. Husvéti gondolatok. 9. A középkor jelleme. 10. „Ki mint vet, ugy arat“ (visszapillantás a tanévre).

VI. Osztály. 1. A szülőföld (leirás). 2. A történelem tanulásának előnyei. 3. Házi állataink haszna. 4. A „Tudósnők“ meséje. 5. A macska-faj (természetrajzi leirás). 6. Szónoki érvek. 7. Szónoki beszéd. 8. A ker. hadjáratok befolyása a müvelödésre. 9. Az uj-kor jelleme. 10. A fa haszna.

VII. osztály. 1. Az élet küzdelem. 2. A költészet a valláshoz való viszonyában. 3. A barátság 4. „Cserhalom“ tartalma, szerkezete és szépségei. 5. A székely népmesék legjellemzőbb sajátságai. 6. Mi az oka, hogy napjainkban a regény rossz hirbe keveredett? 7. A hang határa az ember lelki világára. 8. Tekintsünk multunkra s okuljunk belőle. 9. Egy szabadon választott dráma ismertetése. 10. Minő hatást tettek rám poétikai tanulmányaim?

VIII. osztály. 1. A magyar nemzeti irodalom történeti tanulmányozásának fontossága. 2. A. XVIII. évszázad utolsó negyedében fellépett költői irányok közül melyiknek köszönhet többet a magyar nyelv, irodalom és müvelödés? 3. A viz a természetben és az emberiség szolgálatában. 4. Az Auróra és az Athenaeum jelentősége irodalmunkban. 5. Jósika Miklós báró emlékezete. 6. A jellem. 7. Pázmány Péter mint szónok, iró és hazafi. 8. A magyar dráma története.

2. Az irásbeli érettségi vizsgálat tételei.

a) *A magyar nyelvből és irodalomból:* 1. Kik hatottak szép prózánk fejlesztésére és minő irányban? Dolgozta 7. Ezek közül 1 jeles, 5 jó, 1 elégséges.

2. Erdély szerepe a török hódoltság korában. (Nem választotta senki.)

3. Mit értünk az erély megmaradásának elve alatt? Dolgozta 5. Mind jó eredménynyel.

b) *Német nyelvből:* „Nagy Lajos és a nápolyi hadjáratok kezdete“ Schack B. „Magyar szöv. ném ford.“ 37. sor). Dolgozott jelesen 5, jól 4, elégségesen 2, elégtelenül 1.

c) *Latin nyelvből* „A vesztaszüzekről.“ Fordítás magyarból latinra. Dolgozott jelesen 2, jól 5, elégségesen 5.

d) *Görög nyelvből:* Homér Ilias XIX. ének 283—309. versig. Fordítás görögből magyarra. Dolgozott jelesen 5, jól 4, elégségesen 3.

e) *Mennyiségtanból:* 1. A vizszintes síkhoz 35°25'15“ szög alatt hajló irányban 600 m. sebességgel kilőtt ágyugolyó hány mp. alatt éri el legnagyobb magasságát, mekkora a hajitási magassága és hajitási távolsága?

2. Budapesten, melynek földrajzi szélessége 47°29'12“, meddig tart a csillagászati szürkület a nyári napállás idején, mikor ugyanis a Nap eltérése (declinatioja) 23°27'54“ ? Dolgozott jelesen 3, jól 6, elégségesen 3.

VI.

Önképzőkör.

Alakuló gyülését 1893. szeptember 13-án tartotta. Tisztviselői a következők voltak: elnök: Lukács Vilmos VIII.; alelnök: Szent-Imrey Menyhért VIII.; főjegyző Ferenczy Gyula VIII.; aljegyző: Simon Rezső VII.; titkár: Veress András VIII.; pénztáros: Czikó István VII.; birálók: Sándor Géza és Szebeny Gerő VIII.; Csiszér Imre és Kászony Alajos VII. o. tanulók.

Tartottunk 13 rendes és egy diszgyülést. A rendes gyülések tárgyát a birálatok és az elfogadott müvek felolvasása, szavalatok és azok birálása képezte.

Nagyobb munkásságra való buzditás czéljából pályatételek is tüzettek ki:

1. Egy vallásos vagy hazafias óda modern vagy klasszikus formában. Jutalma 4 korona a kör pénztárából.

2. Jellemképek Arany János naiv, komoly, humoros és szatirikus époszaiból. Jutalma 8 korona a kör pénztárából.

3. A korszakalkotó munkásság és önfeláldozó hazaszeretet kiválóbb példái a világtörténelemből, különös tekintettel a magyar nemzet történelmére. Jutalma 12 korona a kör pénztárából.

Az 1-re beérkezett 1, de a pályadijra nem volt érdemes.

A 2-ra beérkezett 1. Pályadijat nyert. Szerzője Csiszér Imre VII. osztályos.

A 3-ra beérkezett 1. Pályadijat nem nyert, de dicséretre érdemesittetett. Szerzője Kászony Alajos VII. o. tanuló, ki szorgalmáért a kör pénztárából 8 koronával jutalmaztatott meg.

Beadatott az év folyamán 56 mű, melyek közül 33 próza, 23 vers. A versek mind eredetiek, a prózaiak közül 7 forditás és pedig 5 németből, 2 franciából. A birálók a „Haladás“ cz. munkakönyvbe való irásra méltónak nyilvánitottak 29 darabot, melyek közül 19 próza és 10 költemény. Az elfogadott prózai müvek között

vannak ismertetések, tudományos kérdéseket tárgyaló értekezések, buzditó beszédfélék s van egy novella ; a költemények pedig dalok s epigrammák.

Buzgó munkásságot fejtettek ki : Lukács Vilmos, Szent-Imrey Menyhért, Csiszér Imre, Czikó István és Kászony Alajos.

Szavalásban kitüntek : Baka János VIII., Kászony Alajos VII. és Imecs János VI. o. tanulók.

Körünk diszgyüléssel ünnepelte meg Tompa Mihály halálának 25-ik évfordulóját; megemlékezett Jókai Mórról ötven éves irói pályájának országos ünneplése alkalmából, Jósika Miklósról, születésének századik évfordulóján s szavalataival részt vett a főgymnasiumnak márczius 15-iki ünnepségén.

A kör járatta a „Vasárnapi Ujság"-ot és a „Magyar Szemlé"-t.

Kassay Lajos,
az ifj. önképzőkör vezetője.

VII.

Tanszerek gyarapodása.

1. Könyvtárak.

I. Tanári könyvtár az 1893/4-dik iskolai évben következő művekkel gyarapodott:

1. **Magyar nyelv és irodalom.** *Babos K.:* Közhasznu magyarázó szótár. Budapest, 1886. 3-dik kiadás. — *Berzsenyi Dániel:* Összes munkái Toldy F. által. Pest, 1864. — *Bőjthy Antal:* A nemes magyar nyelv irásának és szólásának tudománya. Maros-Vásárhelytt, 1794. (Tauber József VIII. o. t. ajándéka). — *Budenz-Simonyi:* Az ugor nyelvek összehasonlító alaktana. III. f. Budapest, 1894. — *Csokonai V. Mihály:* Válogatott munkái. Pesten, 1864. — *Erdélyi János:* Pályák és Pálmák. Budapest, 1886. — *Fraknoi Vilmos:* Mátyás király levelei I. k. 1458—1479. Budapest, 1893. — *Gyulai P.:* Értekezések a nyelv és széptudományok köréből. Budapest 1893. — *Hunfalvi P.:* Nyelvtudomány és nyelvtanitás. Budapest, 1884. — *Jancsó B.:* Kölcsey élete. Budapest, Aigner. — *Kisfaludy K.:* Minden munkái. I—VI. k. Budapest, 1893. — A magyar tud. Akadémia tagjai fölött tartott emlékbeszédek. Budapest, 1893. — Némäti Kálmán: Szittya elmélet. Budapest, 1894. Plautus: Vigjátékai. Ford. Csiky G. Budapest, 1885. — Shakspere-Szász: Összes művei. Budapest, 1886. — Simonyi Zs.: A magyar nyelv. Budapest, 1889. — Simonyi: Nyelvtudományi Közlemények. Budapest, 1893. — Szamota István: Magyar szójegyzék a XV. század első negyedéből. Budapest, 1894. — Szász Károly: A Niebelung-Ének. Budapest, 1892. — *Szemere Bertalan:* Szépirodalmi dolgozatok és szónoklatok a forradalom előtt és után. Budapest, 1873. — Szilády Áron: Irodalomtörténeti Közlemények. III. évf. Budapest, 1893. — Szinnyei József: Magyar irók élete és munkái. Budapest, 1894. — Ugyanaz: Magyar Tájszótár. Budapest, 1884. I. k. — Virág Benedek Poëtai munkái. Pest, 1863.

2. **Classicai philologia** Herodotos für den Schulgebrauch von K. Abicht. Leipzig. 1884. — *Lübker's:* Reallexicon des Klassischen Altertums für Gymnasien. Leipzig. 1891. — Lancziani R.-Luboczi: A régi Róma a legujabb ásatások világitásában. Budapest, 1894.

3. **Modern philologia.** *Goethe's* Werke 1—1. Berlin. Friedberg. — *Lessing's* Werke I—VI. Bd. Leipzig. Reclam. — *Scherer*: Geschichte der deutschen Litteratur. 6. Aufl. Berlin, 1891.

4. **Történelem és régészet.** *Hőke-Szabó F.*: Magyarország ujabbkori történelme 1815—1892. I—II. Nagybecskereken, 1893. — *Kossuth Lajos*: Iratai. Sajtó alá rendezte Helfy Ignácz. IV. k. Budapest, 1894. — Dr. Lázár Gyula: Angolország történelme 3. és 4. kötet. Temesvár, 1893. *Menzel, Bulle, Rogge—Dr. Csuday Jenő*: A legujabb kor története. Nagy-Becskereken, 1893. — *Pauler Gyula*: A magyar nemzet története az árpádházi királyok alatt. Budapest, 1893. — *Szilágyi Sándor*: Erdélyi Országgyülési emlékek XVI. k. 1675—1679. Budapest, 1893. Ugyanattól: Magyar történelmi emlékek XXXIII. k. Budapest, 1894. *Dr. Wertner Mór*: Negyedik Béla király története. Temesvár, 1893. — (Az utóbbi 5 mű Szabó Ferencz német-eleméri plebános ur ajándékából.)

5. **Földrajz. Utleirás.** Czirbusz Géza: Balbi Adorján egyetemes földrajza a müvelt közönség számára. Nagy-Becskerek, 1893. — *Ebers-Schmidt*: Cicerone a régi és uj Egyptomon át. Nagy-Becskerek, 1893. I—II. k. *Király Pál*: Dacia provincia Augusti. Nagy-Becskereken, 1893. I—II. k. — Osztrák-Magyar Monarchia irásban és képekben. Budapest, 1894.

6. **Mennyiségtan. Physika. Csillagászat.** *Heis*: Sammlung von Aufgaben aus der allgemeinen Arithmetik und Algebra Köln. 1893. — *Matthiessen*: Schlüsel zur Sammlung von Beispielen und Aufgaben aus der allgemeinen Arithmetik und Algebra. Köln. 1886. — *Szabó József*: Értekezések a mathematikai tudományok köréből. Budapest, 1893. — Szily Kálmán: Magyar tud. akadémiai Almanach 1894. Budapest, 1894. — *Weninger Vincze*: Politikai számtan. Budapest, 1875.

7. **Természetrajz. Vegytan. Orvostudomány.** *Arvéd*: A levegő áramlása Gyulafehérvártt. Gy.-Fehérvártt, 1893. — *Dr. Oskar Fraas*: Geologie und Praehistorie. Stuttgart, 1880. — Porträts berühmter Naturforscher, 48 Bilder mit biographischen Text. Wien und Leipzig. — *Dr. Schöber Emil*: Az ásványtan tanitásáról. Budapest, 1894.

8. **Bölcsészet. Nevelés. tudomány. Aestetika** *Alexander-Hume*: Vizsgálódás az emberi értelemről. Budapest, 1883. — *Bánóczi József*: Schoppenhauer. II. kiad. Budapest, 1892. — *Erdélyi János*: A bölcsészet Magyarországon. Budapest, 1885. — *Pauer Imre*: Értekezések a társadalmi tudományok köréből. Budapest, 1893. *Schrader Vilmos*: Erzihungs und Urterrichtslehre für Gymnasien und Realschulen. Berlin, 1893. — *Taine-Péterfi Jenő*: Franciaország klassikus philosophusai a XIX. században. Budapest, 18 — Vallás és közoktatásügyi m. kir. Ministernek a közoktatatás állapotáról szóló és az országgyülés elé terjesztett XXII. je-

lentése. Budapest, 1893. — Ugyanannak a tanitói nyugdij és gyámállapotáról szóló jelentése. Budapest, 1893.

9. **Jogtudomány és nemzetgazdászat.** Az 1893-dik évi országgyülési törvényczikkek, Budapest. 1893. (Vétel utján.)

10. **Folyóiratok és Lapok.** Akademiai Értesitő. Budapest, 1893. *Alexander Bernát*: Országos Középtanodai Tanáregyesület Közlönye. 1893/4. évf. Budapest, 1893—94. — *Arany Dániel*: Középiskolai Mathematikai lapok. Győr, 1894. — *Balási Dénes* és *Jancsó Benedek*: Egyetemes közoktatásügyi szemle. Budapest, 1893. — *Bartoniek* és *Rados G.* Mathematikai és physikai lapok. II. és III. évf. Budapest, 1893—94. — *Berecz A.*: Földrajzi Közlemények. Budapest, 1893. — *Gyulai Pál*: Budapesti Szemle. Budapest. 1893. — *Hampel József*: Archaeologiai Értesitő. XIII. kötet. Budapest, 1893. — Hivatalos Közlöny I. évf. Budapest, 1893. — *Dr. Kiss*: Bölcsészeti folyóirat. Budapest, 1893. — König Gyula: Mathematikai és természettudományi Értesitő. Budapet, 1893. — *Némethy G.* és *Pecz G.*: Egyetemes philologiai közlöny. Budapest, 1893. — Porzsolt Jenő: Hercules. Budapest, 1894. — Dr. Schönvitzky Bertalan: Középiskola. Pozsony, 1893/4. — Szarvas Gábor: Magyar Nyelvőr. Budapest, 1893. — *Szilády Áron*: Irodalomtörténeti Közlemények. III. évf. Budapest, 1893. — *Szinnyei J.*: Magyar irók élete és munkái. Budapest, 1893. (Vétel utján.) *Bartha Miklós*: Ellenzék, Kolozsvár. 1892. és 1893. évfolyam. „*Magyar állam.*“ Többen: Közmüvelődés I—XV. köt. Gyulafehérvár 1878—92. évf. *Lonkay* Tanodai lapok. Budán 1859. 1860. (Ngos Imets F. Jákó kanonok ur ajándéka.) *Szilágyi S.*: Századok. Budapest. 1893. — *Szily K.* Természettudományi Közlöny. Bodapest, 1893. — Történelmi Tár. Budapest, 1893.

11. **Vegyesek.** Az erdélyi r. k. Status Igazgatótanácsának évjelentése as 1893. évi november 8—9. napjaira összehivott statusi gyülés alkalmából. Kolozsvárt, 1893.

E szerint a tanári könyvtár az idén gyarapodott a megküldött 157 Értesitőn kivül 86 munkával 171 kötetben és 5 füzetben.

II. Ifjusági könyvtár. a) **Adomány utján**: *Bándi V. ig. urtól*: Tört. Tárcza Napló 1848—49-ről. — *Imets F. Jákó kanonok urtól*: Szépirodalmi kert 2 évf. — *Kassay L. tanár urtól*: Rudnyánszky Gy. Gyula és Aladár. — *Györffy Gy, orsz. képv. urtól*: Országgyülési beszédei 1884—1894. — *Lampel L. czégtől*: Szemák I. Középisk. Ifj. Könyvtárjegyzék II. füz. — *Az ifj. önképzőkörtől*: Vasárnapi Ujság 1. évf. Magyar Szemle 1 évf. Akad. Értesitő 1 évf.

b) **Vétel utján**: Hoffman F. Az aranykereső. Mindenki saját szerencséjének kovácsa. Hol legnagyobb a veszély. Hála és megtorlás. A barátság áldozata. Samuka. A jó fiu. Szorgalom és restség. — Verne Gy. Várkastély a Kárpátokban. — Vértesi A. A

felkelő nap országa. — Arago F. Volta és Ampére életrajza. — Arany J. Hátrahagyott prózai dolgozatok. — Bajza J. Munkái 6 köt. — Bánóczi J. Kisfaludy K. és munkái 2 köt. — Bardócz L. A felfedezések és találmányok története. — Boissier G. Archaeologiai séták. — Boross M. Gr. Széchenyi István életrajza. — Bozóky A. Római világ 2 köt. Bukle H. T. Anglia művelődésének története 10 köt. — Camoens Luziada. — Chateubriand Atala. — Cicero Laelius a barátságról. A kötelességekről. — Csiky G. A vasember. Czuczor G. Népies költeményei. — Eötvös J. A falu jegyzője 3 köt. Gondolatok. — Greguss Á. Rendszeres széptan. A balladáról. — Grünwald B. A régi Magyarország. Az uj Magyarország. — Guizot Az európai polgárosodás története. — Gyulai P. Vörösmarty életrajza. Katona József és Bánk bánja. — Horváth M. Magyarország függetl. harczának tört. 3 köt. A kereszténység első százada Magyarországon. — Jósika M. Zrinyi a költő 4 köt. — Péterfi J. Katona J. Bánk bánja. — Kölcsey F. Válogatott prózai munkái. — Lessing G. E. Laokoon — Macaulay Milton. — Madách I. Az ember tragoediája. — Milton J. Az elveszett paradicsom. — Pázmány P. Válogatott beszédei. — Szemere B. Szépirod. dolgozatai és szónoklatai. — Vas G. A nemzet napszámosai. Jurátus élet. Életunt ember. Dixi. Adomák. A régi jó idők. Garasos aristokraczia. Tekintetes urak. — Gyulai P. Emlékbeszédei — Hanusz I. Az állatok világából. — Mikszáth K. Almanach 1893., 1894. — Capes W. L.vius élete és munkássága. — Dr. Bászel A. Thukydides beszédei. — Névy L. Aesthetikai dolgozatok. — Boissier G. Cicero és barátjai. — Greguss Á. Tanulmányok 2 köt. — Természettudományi értekezések. — Zsaszkovszky F. és E. Egri dalnok 5 füz.

Ez évi gyarapodás 71 pld. 24 füz. 79 köt. 163 frt 30 kr értékben.

III. Kölcsönkönyvtár: vétel utján szereztetett.

2. Szertárak.

A) Történelem-földrajzi és classica filologiai szemléltető eszközök. *Történelmi térképek.* Kogutovicz-Márki, Európa tört. fali térképe. Kipert, Römisches Reich és Alt-Griechenland.

Geologiai és praehist. képek. Dr. O. Fraas, Wandtafeln zur Geologie 4 drb, és Wandtafeln zur Praehistorie 1 drb.

Természettudományi képek. Portraits berühmter Naturforscher 48 drb.

Mythologiai képek: C. Hauptmann G. I. II. sorozat, (1—60.)

B) **Az érem és régiségi gyüjteményhez adakozott:** *Bajkó Péter* százados ur 2 fegyvert. Madár Mihály felső népiskolai igazgató ur egy fegyvert. Lakatos Izra képezd. tanár ur egy karabélyt. *Dr. Györffy Gyula* ügyvéd, országgyülési képviselő ur 9 ezüst pénzt. Hacker honvéd kez. tiszt ur 1 ezüst és egy rézpénzt. *Ambrus Dénes* megyei irnok ur 2 rézpénzt és 2 emlékérmet s egy kis régi edénykét. *Bándi Vazul* főgymn. igazgató ur 6 ezüst-, 2 réz- és 1 emlékérmet. *Pál Albert* gyergyószentmiklósi kántor ur 1 drb ezüstpénzt. *Becze Endre* VIII. o. t. 1 db. ezüst, *Ferenczi Gyula* VIII. o. t. 1 rézpénz s 1 rézemlékéremet. *Szebeni G.* VIII. o. t. 2 ezüstpénzt. *Szentimrey Menyhért* VIII. o. t. 12 db. papirpénzt (Kossuth bankó), *Tauber József* VIII. o. t. 1 db. rézpénzt. Demes Elek I. o. t. 5 drb Kossuth-bankó. Szultán János I. o. t. 2 drb rézpénzt. Vitos Domokos I. o. t. 3 kros rézpénzt. Aikler F. 1 db. részpénzt. Bajkó A. 2 db. rézpénzt. Balázs I. 1 db rézpénzt. Bartalis F. 1 db. rézpénzt. Bálint S. 1 db rézpénzt. Bereczk S. 1 db. rézpénzt. Bíró K. 2 db. rézpénzt. Botár A. 3 db. rézpénzt. Élthes Z. 2 db. rézpénzt. Ferencz D. 1 db. rézpénzt. Gál E. 5 db. rézpénzt. 1 db. Kossuth-bankó 10 frtban. Gábor F. 5 db. Kossuth-bankót. Kovács A. 2 db. rézpénzt, 1 db. Kossuth-bankót. Gondos S. 2 db. Kossuth-bankót. Kovács Gy. 3 db. rézpénzt, Korodi M. 1 db. rézpénzt. Lajos J. 2 db. rézpénzt. László D. 1 db. ezüstpénzt. Lázár J. 5 db. rézpénzt Márkos E. 1 db ezüst- és 1 db. rézpénzt. Márton S. 1 db. rézpénzt. Márton V. 1 db. Kossuth-bankót. Minier L. 1 db. rézpénzt. Nagy I. 1 db. ezüst, 3 db rézpénzt. Nagy T. 6 db. rézpénzt, 1db. Kossuht-bankót. Orbán S. 3 db. rézpénzt. Pál A. 1 db. rézpénzt. Pál D. 1 db. rézpénzt. Pál I. 1 db. rézpénzt. Petres I. 2 drb rézpénzt. Petrics G. 1 db. rézpénzt. Sántha J. 1 db. Kossuth-bankót. Szakács A. 1 db. Kossuth-bankót, 1 db. ezüst, 2 db. rézpénzt. Száva L. 2 db. rézpénzt. Szláma O. 1 db. réz, 2 db. ezüstpénzt. Szopos S. 2 db. rézpénzt. Tódor Gy. 2 db. rézpénzt. Veress D. 1 db. Kossuth-bankót, Veress Gy. 1 drb. rézpénzt. Vida J 1 db. aranypénzt. (II. oszt. tanulók.) Incze Antal 2 db. rézpénzt. Lárencz László 3 db. rézpénzt. Péter Imre 1 db. rézpénzt. Rozsnya. Gyula 1 db érmet. Székely Mihály 3 db. Kossuth-bankót. és 1 db rézpénzt.

C) **Természettani szertár gyarapodása:** Egy méterud fából, fém végekkel, mm. osztással; szivókut modell és nyomókut modell üvegből; vizfecskendő modell üvegből fém-állványon; sürüség mérő alkoholometer hőmérővel; areodynemikai paradoxon eszköze Buff szerint és ugyanaz Clemens—Desorm szerint; 2 drb gazometer, egyik 10, másik 18 literes; egy kétkaru experimentáló mérleg rézoszlopon: egy tangensboussol fém három lábon álló, két féle kapcsolással; egy thermo multiplicator; 6 drb gázfelfogó üveghenger 6 drb csiszolt üvegfedővel; 3 drb körtealaku barometercső, töltetlenül; egy nyaláb görbiteni való üvegcső; köbdeci-

meter pléhből. szétszedhető fakoczkákkal; ürmértékek folyadékok számára, 1 literestől 0·10 literig, nonius az oktatás számára; egy egyetemes állvány; Papin-féle edény hőmérővel és manometterrel; oxygén-fejlesztő edény vasból, biztositó szeleppel; egy Daniel-, egy Meidinger, egy Leclanche-féle elem; egy Grove-féle gázbatteria; sósav. baritviz, kénaether és a természettudósok arczképcsarnoka.

Vegyeszi fülke.

D) **Természetrajzi szertár gyarapodása**: a) **ajándék utján**: egy tojásgyüjtemény (*Korber Imre* tanár urtól) és pedig: fenyő pinty 2 drb, zöldike 1 drb, kenderike 2 drb, tengelicz 1 drb, házi veréb 2 drb, mezei veréb 4 drb, kanári szelid 3 drb, eredeti kanári 1 drb, czitrom sármány 2 drb, kerti sármány 1 drb, mezei pacsirta 2 drb, bubos pacsirta 1 drb, sibiriai pacsirta 1 drb, lép rigó 1 drb, fenyves rigó 1 drb, énekes rigó 2 drb, fekete rigó 1 drb, veres begy 1 drb, hont sziklár 2 drb, szürke zenér 1 drb, küllős zenér 2 drb, mocsári zenér 1 drb, vizi zenér 2 drb, nádi zenér 1 drb, füstfarku zenér 5 drb, fehér billegény 1 drb, sárga billegény 1 drb, szén czinke 3 drb, kék czinke 2 drb, bubos czinke 2 drb, fekete fejü czinke 1 drb, szürke legyész 1 drb, gyászos legyész 1 drb, tövis szuró gébics 3 drb, vörös fejü gébics 3 drb, közönséges seregély 1 drb, vetési varju 1 drb, szürke varju 1 drb, szarka 1 drb, közönséges szajkó 1 drb, lappanty vagy kecskefejő 1 drb, házi fecske 1 drb, füstös fecske 2 drb, parti fecske 1 drb, büdös banka 1 drb, nyaktekercs 1 drb, szikla bagoly 1 drb, lángbagoly 1 drb, vércse sólyom közönséges 1 drb, vörös lábu vércse sólyom 1 drb, vándor sólyom 1 drb, vad galamb 1 drb, vad gerle 1 drb, nevető házi gerle 1 drb, házi galamb 2 drb, házi lud 1 drb, vad rucza 1 drb, házi kacsa 1 drb, bubos kis vöcsök 1 drb, fekete szárcsa 1 drb, szürke nagy gém 1 drb, bubos bibicz 1 drb, haris 1 drb, mocsári szalonka 2 drb, közönséges pulyka 1 drb, gyöngytyuk 2 drb, közönséges tyuk 2 drb, kochinchinai tyuk 2 drb, fogoly 1 drb, fürj 10 drb, vizi pipiske 1 drb. Minta gyüjtemény (fészekkel). énekes rigó 4 drb, fenyő rigó 2 drb, fekete rigó 4 drb, tövis szuró gébics 3 drb, vörös fejü gébics 5 drb, vörös farku gébics 2 drb, pirók 2 drb, füst farku zenér 5 drb, kenderike 4 drb, fenyőpinty 3 drb. Összesen *146* drb tojás és *10* tészek.

Dr. Filep Sándortól: 2 drb vadmacska, 1 drb róka, 4 drb kánya, 1 drb mandulacsóka, 1 drb kék jegér, 1 drb szarka, 1 drb mocsár szalonka, 1 drb haris. *Hodor Jakabtól*: 1 drb holló.

b) **Vétel utján**: Az emberfajok, papirmache, 8 szinezett alak. Bibor gém. A béka fejlődése, a hal fejlődése, a méh fejlődése, e három borszeszben. Szivacs gyüjtemény 6 faj, korall gyüjtemény 15 faj. Jegecz minták üvegből: a hat alapalak, rhombdodekaeder, négyzetes prisma, rhombikus prisma, monoklinikus prisma, tetraeder rendes, tetraeder négyzetes, hexaeder és rhombdodekaeder.

VIII.

Az ifjuság érdemsorozata.

Az érdemsorozatban előforduló számjegyek jelentése.

I. Erkölcsi magaviselet:

1 = jó; 2 = szabályszerü; 3 = kevésbé szabályszerü; 4 = rossz.

2. Előmenetel az egyes tantárgyakban:

1 = jeles; 2 = jó; 3 = elégséges; 4 = elégtelen.

I. osztály.

	A tanuló neve	Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Mennyiségtan	Rajz. mértan	Torna	Szépirás	Ének
	Anda Géza	1	2	3	3	3	3	3	2	3	2
	András Károly	2	2	3	3	3	3	3	2	3	3
	Balázs Béla	1	3	3	3	3	3	3	3	2	3
	Balázs István	1	2	3	3	3	2	2	3	1	2
5	Bartha József	1	3	4	4	3	3	3	3	4	3
	Bálint Alajos	1	1	1	1	1	1	1	3	2	3
	Bálint Lajos	1	3	4	4	4	3	3	3	4	3
	Bándi Béla	1	3	3	3	2	3	3	2	2	3
	Beke András	1	2	3	3	3	2	2	3	2	—
10	Benkő Dénes	1	2	2	3	3	3	3	2	2	3
	Bodó Dénes	1	2	2	3	3	2	1	2	1	3
	Botár Adolf	1	1	2	2	2	3	2	2	2	—
	Csedő Sándor	1	3	3	3	2	3	3	1	4	—
	Csibi Árpád	1	1	2	2	2	1	1	2	2	1
15	Csibi Lajos	2	3	3	4	3	3	3	1	3	1
	Dávid Antal	1	3	3	4	4	3	3	3	4	3
	Demes Elek	1	3	3	3	2	3	3	2	2	3
	Erőss Lázár	1	3	3	3	3	3	3	3	3	—
	Élthes Károly	1	3	3	2	2	3	3	3	3	3
20	Fazakas József	1	3	3	4	4	3	2	1	3	3
	Ferencz István	1	2	2	2	2	2	2	2	2	—
	Gál Sándor	2	3	3	3	3	3	3	1	3	2
	Gegő Imre	1	3	3	3	3	3	2	2	3	—
	Glósz Miksa	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1

I. osztály.

	A tanuló neve	Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Mennyiségtan	Rajz. mértan	Torna	Szépirás	Ének
25	Imre András	2	3	3	4	4	2	2	3	3	3
	Imre Kálmán	1	3	3	3	2	3	3	1	4	—
	Jakab Jenő	1	1	2	2	2	1	1	1	2	2
	Karda Lajos	1	3	3	4	3	3	3	3	3	—
	Kábdebó László	2	3	4	4	3	4	3	3	3	3
	Keresztes Kálmán	1	1	2	2	2	3	2	3	2	2
30	Keresztes Péter	1	2	2	2	2	1	1	2	1	2
	Korodi Imre	1	2	1	1	1	1	1	2	2	1
	Kósa Lajos	1	3	3	4	3	3	3	2	2	3
	Kovács József	1	2	2	2	1	1	1	2	1	—
35	Kovács Pál	1	3	3	3	2	3	3	3	4	4
	Köllő Rudolf	1	2	4	4	3	3	3	2	3	2
	Lajos Károly	1	3	2	2	3	3	3	2	2	—
	Lakatos József	1	3	3	3	3	2	2	1	4	1
	Mánya Márton	1	1	1	1	1	2	1	3	1	2
40	Mátyás Ignácz	1	2	2	3	2	3	2	2	3	3
	Pál Gábor	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
	Péter Elek	1	3	3	3	2	3	3	3	4	4
	Péter József	1	2	2	2	2	3	2	2	3	3
	Potovszky Dávid	1	3	3	4	3	3	3	3	4	2
45	Potovszky Ferencz	1	3	3	3	2	3	3	3	3	3
	Potyó Ignácz	1	2	3	3	3	3	3	3	2	3
	Salamon Imre	1	3	2	3	3	3	3	2	3	—
	Salamon Márton	1	3	2	2	2	1	1	2	3	4
	Sándor Adolf	2	3	4	4	2	4	3	3	4	3
50	Sándor Árpád	1	3	2	1	3	1	1	2	2	2
	Sántha Béniám	1	1	2	2	1	3	2	2	3	2
	Sipos Lázár	1	3	3	4	3	4	3	2	2	2
	Solnai Sándor	1	3	4	4	4	3	3	3	3	3
	Szász Bálint	1	1	3	3	2	3	3	2	3	—
55	Szultán János	1	2	3	3	3	3	3	1	2	1
	Telman Elemér	1	1	2	3	2	1	1	1	1	1
	Tódor János	1	3	2	2	3	2	2	3	1	3
	Tódor József	1	1	3	3	2	3	3	2	4	3
	Vadai László	2	3	3	3	2	3	3	3	4	3
60	Vas Dénes	1	2	2	2	2	1	1	3	3	—

I. osztály.

	A tanuló neve	Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Mennyiségtan	Rajz. mértan	Torna	Szépirás	Ének
	Vákár Vilmos	1	2	2	2	2	1	1	3	2	2
	Velcz Ignácz	1	1	2	3	2	2	2	3	3	2
	Veress Jeremiás	2	2	3	3	2	3	3	2	4	3
	Vitos Domokos	2	2	3	3	3	3	3	2	3	2
65	Zakariás Andor	1	2	2	2	2	1	1	2	1	1
	Zsidó István	1	3	3	3	3	2	2	3	3	3

Összesen: 66.

II. osztály.

	A tanuló neve	Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számtan	Rajz. geom.	Torna	Szépirás	Ének	Zene	Franczia nyelv
	Aikler Ferencz	1	2	2	3	3	4	3	2	2	1	—	
	Bajkó Andor ism.	1	2	2	3	1	2	1	2	1	3	—	
	Balázs János	1	2	2	3	2	3	2	2	2	3	—	
	Bálint Sándor	1	2	2	3	3	3	3	3	3	1	—	
5	Bartalis Béla	2	3	3	3	3	2	3	3	2	—	—	
	Bartalis Ferencz	1	2	2	2	2	2	1	3	2	—	—	
	Bereczk Sándor	2	3	2	3	2	2	2	3	3	3	—	
	Biró Károly	1	1	2	2	2	2	1	3	2	3	—	
	Boga János	1	3	3	3	4	4	3	2	3	1	2	
10	Botár Albert	1	2	2	3	3	3	3	1	2	—	—	
	Csedő Péter	1	3	3	3	3	4	2	1	3	—	—	
	Élthes Zoltán	2	2	2	3	2	2	1	1	1	—	—	
	Ferenczy Domokos	1	2	2	2	2	2	2	3	2	—	2	
	Gábor Ferencz	2	2	3	3	2	3	3	3	3	2	—	
15	Gál Endre	1	2	3	3	3	3	1	3	1	3	—	
	Gergely Viktor	1	2	2	2	2	2	2	2	2	3	—	
	Gondos Sándor	1	2	2	3	2	2	2	1	2	2	—	
	Koródi Mihály	1	2	3	4	3	3	1	2	1	3	—	
	Kovács Ágoston	2	2	2	3	2	2	1	1	2	3	—	
20	Kovács Albert	1	2	2	2	2	3	1	2	1	4	—	
	Kovács Gyárfás	1	2	1	2	2	2	1	2	1	2	—	
	Kurkó Ignácz	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	—	
	Lajos János	1	3	2	3	3	4	3	2	2	—	—	
	László Dezső	1	3	2	3	3	3	3	2	2	3	—	
25	Lázár Jenő	2	1	1	2	2	2	2	1	2	2	—	
	Márkos Endre	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	2	
	Márton Sándor	1	1	2	3	1	2	1	3	1	3	—	
	Márton Venczel	1	1	1	1	1	2	1	2	1	3	—	
	Minier Lajos	1	2	2	2	3	3	2	2	2	3	—	
30	Nagy Balázs	1	2	2	3	1	2	3	2	2	1	2	
	Nagy Ignácz	1	2	3	4	3	4	3	2	2	3	—	
	Nagy Kálmán	2	3	2	3	2	2	3	1	3	3	—	
	Nagy Tamás	2	3	3	4	3	4	4	2	3	3	—	
	Oláh Bálint	1	2	3	3	2	3	3	2	3	3	—	
35	Orbán Sándor	1	2	3	3	3	3	3	2	4	3	—	
	Pál András	1	3	2	2	3	3	3	3	2	3	—	

II. osztály.

	A tanuló neve	Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számtan	Rajz. germ.	Torna	Szépirás	Ének	Zene	Franczia nyelv
	Pál Dénes	1	2	2	2	2	3	3	2	2	3	—	
	Pál Ignácz	1	2	3	3	3	3	2	2	1	3	—	
	Péter Antal	1	1	1	1	1	1	1	3	1	3	—	
40	Péter Sándor	1	2	2	3	2	2	2	2	1	3	—	
	Petres Ignácz	1	3	3	3	4	4	3	3	2	—	—	
	Petrics Gusztáv	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	
	Sántha József	1	3	3	3	2	3	3	2	3	3	—	
	Simon Elek	1	3	3	3	2	3	3	3	3	3	1	
45	Szakács Antal	1	2	2	3	3	3	2	1	3	3	—	
	Száva Lukács	1	3	2	2	3	3	2	3	2	3	—	
	Szláma Ottó	1	2	2	2	2	1	1	—	1	1	—	
	Szopos Gáspár	1	1	1	2	2	2	1	2	1	—	—	
	Szopos Sándor	1	2	2	2	3	2	1	2	1	—	—	
50	Todor Gyula	1	2	2	3	3	3	3	2	2	—	—	
	Tulit Áron	1	1	1	1	1	1	1	3	1	3	—	
	Veress Dénes	1	2	2	3	2	3	1	3	1	3	—	
	Veress Gyárfás	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	
	Vida József	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	—	
	Magántanuló.												
50.	Kaszab Géza	1	1	1	2	1	1	1	—	—	—	—	

Összesen 55.

III. osztály.

	A tanuló neve	Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Tört. földrajz	Természet. föld.	Számtan	Rajz. mértan	Torna	Ének	Zene	Franczia nyelv
	Albert Gábor	2	3	3	3	3	2	3	3	3	4	3	—	
	Antal Áron	1	1	1	1	2	1	1	2	1	3	3	—	
	Antal Imre	2	2	3	2	3	2	3	3	2	2	3	—	
	Ábrahám Ágoston	1	3	3	3	3	3	1	2	1	3	3	—	
5	Bakó Albert	1	3	3	3	3	3	3	3	2	2	—	—	
	Bálint Péter	1	1	2	2	3	1	1	2	1	2	3	—	
	Bodó Ferencz	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	—	
	Botár Benjamin	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	—	
	Botár Sándor	2	3	3	3	4	3	3	3	2	3	—	—	
10	Czimbalmos András	2	1	2	3	2	3	1	3	2	3	1	—	
	Csedő András	1	1	1	2	2	1	1	2	1	2	—	—	
	Darvas Dávid	1	2	2	3	3	2	3	2	2	1	—	—	
	Deáky Lajos	2	3	3	4	4	3	3	3	3	3	3	—	
	Dóczy Kálmán	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	—	—	
15	Fejér Gyula	1	2	2	2	3	2	2	2	2	1	1	—	
	Gábosi Lajos	1	2	3	3	3	2	3	2	2	1	2	—	
	Gegő Sándor	1	2	3	3	3	3	3	2	2	2	—	—	
	Glósz Oszkár	1	2	2	3	2	3	2	3	2	1	2	—	
	Incze Antal	2	3	4	4	4	4	3	4	3	2	2	—	
20	Kedves Péter	2	3	2	2	3	3	2	3	2	3	3	—	
	Kovács Péter	1	2	3	3	4	3	2	2	1	2	2	—	
	Köllő Márton	1	3	3	4	3	3	3	3	2	2	3	—	
	Lakatos János	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	—	
	Lárencz László	1	3	2	3	3	2	2	3	1	1	—	—	
25	Madár József	1	2	2	2	3	3	2	3	2	1	1	2	
	Onács Aurél	1	3	3	3	3	2	2	3	3	1	—	—	
	Péter Imre	2	3	4	4	4	4	3	3	3	3	3	—	
	Rozsnyai Gyula	1	2	2	3	3	2	3	3	3	1	1	—	
	Sándor Lajos	2	3	3	3	4	3	2	3	3	2	2	—	
30	Siklódy Péter	1	3	4	4	4	4	3	3	3	3	3	—	
	Szebeni Lukács	1	1	3	3	3	3	3	3	3	2	1	—	
	Tódor Árpád	2	3	2	3	2	3	2	3	2	2	2	—	
	Veress Domokos	1	1	1	2	2	1	1	2	1	2	—	2	

Vizsgálatlan maradt: Székely Mihály.

Kimaradtak: Balázs Dénes, Dregán Péter, Hajnód Ferencz.

Összesen 37.

IV. osztály.

	A tanuló neve	Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajzoló mértan	Torna	Ének	Zene	Franczia nyelv
	Antal Dénes	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	—	—
	Bakó Károly	2	3	3	4	4	3	3	4	2	2	1	—	—
	Balás András	1	2	3	3	3	3	2	3	2	2	—	2	—
	Balás Béla	1	3	2	3	4	2	3	3	2	2	2	—	—
5	Buttyán Sándor	2	3	4	4	4	3	3	4	3	2	—	—	—
	Daradics Félix	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—
	Erőss Béla	1	3	2	3	3	3	2	2	2	1	3	—	—
	Erőss József	1	1	2	2	2	1	1	1	2	2	3	—	—
	Éltes Alajos	1	3	4	4	4	2	2	3	2	3	2	—	—
10	Fórika Antal	1	2	3	3	3	2	3	3	3	1	2	—	—
	Gábor János	1	2	2	2	2	1	1	2	1	1	3	—	—
	Gál Sándor	1	1	3	3	3	2	3	4	3	1	—	—	—
	Gegő Béniamin	1	2	3	3	3	2	3	3	2	1	—	—	—
	Hochschild Gyula	1	2	2	2	3	1	2	2	1	1	2	—	2
15	Hodor Jakab	1	3	3	3	3	2	3	4	2	1	1	—	—
	Holbach Gyula	1	3	2	3	4	2	3	3	1	fm	2	—	—
	Imre Béla	2	3	3	4	3	2	2	3	2	2	—	—	—
	Jakabfy András	2	2	3	3	3	2	3	3	3	1	2	1	—
	Kádár Mátyás	1	1	2	3	2	1	1	2	1	1	3	—	—
20	Keresztes József	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	—	—
	Mihály József	1	2	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	—
	Nagy Károly	1	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	1	—
	Potovszky András	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2
	Szakács József	1	2	3	3	3	2	2	2	2	1	—	2	—
25	Szász Gyula	1	2	2	3	3	1	1	2	1	2	2	2	—
	Szász József	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	2	—
	Tódor Béla	1	1	2	2	2	3	2	1	2	3	3	—	—
	Vákár Péter	1	2	2	3	3	2	2	2	1	1	1	1	—

Kimaradtak: Drágos Gyula, Dávid Mózes, Gáspár János.

Összesen 28.

V. osztály.

	A tanuló neve	Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természetrajz	Mennyiségtan	Torna	Ének	Zene	Franczia nyelv
	Barta Balázs	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—
	Bálint János	1	2	2	3	3	3	2	2	3	2	2	—	—
	Becze László	1	2	1	2	3	2	2	2	3	1	—	—	—
	Blénesi Péter	1	1	2	2	3	2	1	1	3	3	3	—	—
5	Erőss József	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Fejér Imre	2	2	2	2	3	2	3	2	3	2	2	—	—
	Fejér József	1	2	2	2	3	2	3	2	3	1	1	1	—
	Filep Imre	1	2	2	3	3	2	3	2	3	1	1	—	—
	Gábor József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
10	Gergély Tamás	1	3	2	3	3	2	3	3	3	3	2	—	—
	Graef Vilmos	1	2	1	1	3	3	1	2	1	2	1	—	—
	György Gyárfás	1	1	2	3	3	2	3	2	2	1	1	2	—
	Györpál Árpád	1	2	2	3	2	3	2	2	3	3	3	—	—
	Holló János	1	2	2	3	4	3	3	3	3	1	—	—	—
15	Kopacz Mózes	1	1	2	3	3	3	2	2	3	1	1	—	—
	Korber Ernő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Kóródi István	1	2	1	3	3	3	2	1	2	3	2	—	—
	Lajos Ignácz	1	2	2	3	4	3	3	2	3	2	—	—	—
	Márton Gábor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	—	—
20	Márton László	1	1	3	2	2	2	1	1	3	2	3	—	—
	Petres Rudolf	1	2	3	3	3	3	3	2	4	1	1	1	—
	Puskás József	1	2	3	2	2	3	2	2	2	2	3	—	—
	Sánta Lajos	1	3	2	4	4	2	3	2	3	1	2	—	—
	Szabó Lajos	1	1	1	2	1	2	2	2	1	2	2	—	—
25	Szopos Lajos	1	3	1	2	3	2	3	2	3	1	—	2	—
	Szőke Mihály	1	1	1	2	2	2	1	1	2	1	2	1	—
	Tamás Lázár	1	3	1	2	3	2	2	2	3	2	—	2	—
	Tóth Vilmos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Váradi Albert	1	3	2	2	3	2	3	2	2	2	2	—	—
30	Veress Árpád	1	1	1	2	2	1	1	1	2	2	3	—	—

Összesen: 30.

VI. osztály.

	A tanuló neve	Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természetrajz	Mennyiségtan	Torna	Ének	Zene	Franczia nyelv
	Albert Péter	1	2	2	2	3	2	2	1	2	3	2	—	—
	Id. Balázs József	1	2	2	3	3	3	3	2	3	2	2	—	—
	Ifj. Balázs József	1	3	2	3	3	3	2	2	3	2	—	2	—
	Balló Máté	1	2	1	3	3	2	2	1	3	2	2	—	—
5	Éltes Béla	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	—
	Gál Antal	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	—	—
	Imets János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
	Király Sandor	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	—	—
	Korber Imre	1	1	1	2	1	2	1	1	3	1	1	2	1
10	Kozma Dénes	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	—
	Mákszem József	1	2	2	3	3	3	3	3	4	2	2	—	—
	Mihály Mátyás	2	3	2	3	3	3	3	3	4	3	—	—	—

Összesen: 12.

VII. osztály.

	A tanuló neve	Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Földrajz	Természettan	Mennyiségtan	Bölcsészet	Torna	Ének	Zene	Franczia nyelv	Görögpótló magyar	Görögpótló rajz
	Bedő Joáchim	1	2	2	2	2	2	3	1	1	2	3	2	—	—	—	—
	Böjthy Gábor	2	3	3	2	3	3	3	3	3	3	1	—	—	—	—	—
	Csiszér Imre	1	3	1	2	2	3	1	3	3	2	1	1	—	—	—	—
	Czikó István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	—	—
5.	Domokos Árpád	1	3	3	3	3	—	3	3	3	2	3	1	—	—	2	1
	Drágos Ariszt.	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2	3	2	—	—	—	—
	Fejér Botond	1	3	3	3	3	—	3	3	3	3	3	1	—	—	2	1
	Ferencz Gyula	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—
	Gegő Lajos	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	—	—	—	—	—
10	Glósz Ernő	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	—	—	—
	Kászóni Alajos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	—	—
	Köntzei Jenő	2	3	3	2	3	3	2	2	3	2	3	2	—	—	—	—
	Sántha András	1	2	1	2	2	—	1	2	2	2	2	—	—	—	1	1
	Simon Rezső	2	2	3	2	2	—	3	2	2	2	1	2	—	—	1	1
15	Véger János	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1	—	—	—	—
	Wellman Géza	1	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	—	1	—	—	—
	Mánya Antal magántanuló		2	3	3	3	3	3	3	4	3	—	—	—	—	—	—

Kimaradt: Sándor Gyula.

Összesen: 18.

VIII. osztály.

	A tanuló neve	Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög potló	Történelem	Mennyiségtan	Természettan	Bölcsészet	Torna	Ének
	Baka János	1	1	2	3	3	3	2	3	3	2	2	1
	Becze Endre	1	2	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2
	Ferenczi Gyula	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2
	Györpál Domokos	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
5	Karda Béla	1	2	2	3	3	3	2	3	2	3	1	2
	Lukács Vilmos	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
	Sándor Géza	1	2	2	2	2	2	2	2	3	3	1	2
	Szebeni Gerő	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1
	Szent-Imrey Menyhért	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2
10	Tauber József	1	2	3	3	2	1	2	2	2	2	1	—
	Veress András	1	2	2	3	3	3	2	3	2	2	1	2

Összesen 11.

IX.

Jótékonyság.

1. Adakozás.

A gymnasium szertárait egyes jótevők gyarapitották különböző adományaikkal, melyek az Értesitő más helyén vannak feltüntetve. Tetemes adománynyal gyarapitották: Fraknói Vilmos püspök, Imets F. Jákó kanonok a könyvtárt, Györffy Gyula képviselő az éremtárt, Bajkó Péter honvédszázados a régiségtárt, dr. Filep Sándor járásorvos és Korber Imre tornatanitó a természetrajziak tárát stb.

Fogadják a nemes szivü adakozók adományaikért az intézet hálás köszönetét.

2. Segélyezés.

A gymnasium védszentje szent Katalin ünnepén a tanuló-ifjuság által rendezett szini előadásból befolyt 45 frt, mely az internatusi segélyalap létesitésére fordittatott.

Segélyezésben részesültek: a) a Röck Szilárd alapból: Tóth Vilmos V. oszt. 100 frt.

b) A Fogarassy-féle alapból: Szabó Lajos V. oszt. 50 frt.

c) Kincstári alapból: Sipos Lázár, Csiby Árpád és Csiby Lajos I. osztályosok egyenkint 60 frt; Keresztes József V. oszt. 60 frt; Váradi Alajos IV. oszt. és Wéger János VII. oszt. egyenkint 100 frt.

d) A csikmegyei nevelési és lóbeszerzési alapból pénzsegélyben részesültek a következők: Imre Kálmán I. oszt. 10 frt, Bartalis Ferencz és Kovács Gyárfás II. oszt. tanulók 15—15 frt. Éltes Zoltán II. oszt. 20 frt. Sántha József II. oszt. 25 frt. Paál Dénes II. oszt. 10 frt. Antal Áron III. oszt. 15 frt. Botár Sándor, Botár Béniám, Csedő András, Gegő Sándor és Siklódy Péter III. oszt. tanulók 10—10 frt. Madár József III. oszt. 50 frt. Gál Sán-

dor és Imre Béla IV. oszt. tanulók 10—10 frt. Márton László, Puskás József, Szőke Mihály, Tamás Lázár, Tóth Vilmos és Veress Árpád V. oszt. tanulók 20—20 frt. György Gyárfás V. oszt. tanuló 10 frt. Sántha Lajos V. oszt. 25 frt. Várady Albert V. oszt. 15 frt. Albert Péter és Gál Antal VI. oszt. tanulók 20—20 frt. Ifj. Balázs József VI. oszt. 40 frt. Bedő Joákim, Csiszér Imre, Ferencz Gyula és Kászoni Alajos VII. oszt. tanulók 20—20 frt. Sántha András VII. oszt. 15 frt. Györpál Domokos, Karda Béla és Sándor Géza VIII. oszt. tanulók 30—30 frt. Becze András VIII. oszt. tanuló 120 frt.

3. Jutalmak.

Jutalmat nyertek:

Imets-félét Glósz Ernő VII. o. t., mint a ki a német nyelvből jeles előmenetelt tett, 10 korona.

Béldy és társai félét Ferencz Gyula, mint a ki a VII. osztályt jelesen végezte, 10 korona.

Adorján-félét Czikó István VII. o. t., mint a ki a magyar nyelvből legjobban dolgozott, 12 korona.

Koncz István-félét Ferenczy Gyula, mint a ki a legjobb érettségi vizsgálatot tette, 10 korona.

Dr. Filep Sándor körorvos urtól Kászoni Alajos VII. o. t., mint jeles tornász, 4 korona.

Bándi Vazul igazgatótól Imets János VI. o. t., mint legjobb magaviseletü ifju, 6 korona. Király Sándor VI. o. t., mint, ki az énekben legnagyobb előmenetelt tanusitott, 6 korona. Váradi Albert V. o. t., ki a meteorologiai észleletek vezetésében egész éven át segédkezett, 6 korona.

A 21 frt jutalmi általányból vásárolt könyvekből:

I. osztályosok: Bálint Alajos „Lange-Cherven Atlasz". Glósz Miksa „Zsaszkovszky Énekkönyv". Jakab Jenő „Zsaszkovszky Énekkönyv". Kereszter Péter „Lange-Cherven Atlasz". Kóródi Imre „Szent Koszoru". Kovács József „Lange-Chervén Atlasz". Mánya Márton „Szent Koszoru". Pál Gábor „Zsaszkovszky Énekkönyv."

II. osztályosok: Kurkó Ignácz „Szent Koszoru". Márkos Endre „Lange-Cherven Atlasz". Márton Venczel „Szent Koszoru".

Péter Antal „Zsaszkovszky Énekkönyv“. Petrics Gusztáv „Szent Koszoru“. Tulit Áron „Lange-Cherven Atlasz“. Veress Gyárfás „Szent Koszoru“. Vida József „Római régiségek“.

III. osztályosok: Antal Áron, Bodó Ferencz, Botár Béni, Dóczy Kálmán és Lakatos János egy-egy „Toldi“.

IV. osztályosok: Antal Dénes, Erőss József és Szász József egy-egy „Ó görög élet“. Daradics Félix, Gábor János és Potovszky András egy-egy „Római régiségek“.

X.

A gymnasiumi kölcsönkönyvtár állása 1893/4. tanév végével.

a) Pénzben:

1. A mult tanévről fennmaradt .	556 frt	30 kr.
2. Használati dij a könyvekről	357 frt	73 kr.
3. Kamat czimen bejött . . .	6 frt	09 kr.
4. A kölcsönkönyvtár tulajdonát képező használatból kiment tankönyvek elárverezéséből	63 frt	80 kr.
5. Könyvszállitmányok után való 10%	33 frt	74 kr.
6. Tőketörlesztés . .	110 frt	— kr.
Összes bevétel	1127 frt	66 kr.
Ebből kiadatott .	394 frt	15 kr.
Pénzkészlet .	733 frt	51 kr.
Ebből a csikszeredai takarékpénztárban tőkésittetett	16 frt	60 kr.
Egyeseknél el van helyezve .	698 frt	— kr.

b) Könyvben:

A mult tanév végén volt	3208 kötet.
Ebből elárvereztetett .	195 „
Jelen évi szaporodás vétel utján . .	106 „
Összes könyvállomány	3119 kötet.

A kölcsönkönyvtár kezelője *Nagy István* tanár volt.

XI.

Finöveldék.

1. Seminarium.

A szent Mihályról elnevezett seminariumban e tanév folytán teljes ellátásban és gondos nevelésben részesült 36 nyilvános, 14 magánalapitványos, 28 fizető és 5 servitor tanuló a *Bándi Vazul* regens és *Nagy István* subregens felügyelete alatt. Egy alapitványos növendék ellátási illetéke 95 frt 76 kr a fizetéses növendékeké 120 frt volt egy évre; a servitorok az asztalnál való felszolgálásért kapták a teljes ellátást.

A nyilvános alapitványosok közül élveztek:

Közalapitványt:	Györgypál Domokos	VIII.	oszt.
	Bedő Joachim, Czikó István, Glósz Ernő, Kászoni Alajos	VII.	„
	Albert Péter, Király Sándor, Kozma Dénes	VI.	
	Gergely Tamás, Korber Ernő, Márton Gábor, Váradi Albert, Veress Árpád	V.	„
	Daradics Félix	IV.	„
	Bálint Péter, Kovács Péter	III.	„
	Petrics Gusztáv	II.	„
Apor-félét:	Becze László	V.	„
Báthori-félét	Sándor Géza	VIII.	„
Biró-félét:	Ferencz Gyula	VII.	„
Bors Bálint-félét:	Gábor József	V.	„
	Márton Sándor	II.	„
	Tulit Áron	II.	„
Csomortáni-félét:	Lukács Vilmos	VIII.	„
Dénes-félét:	Imecs János	VI.	„
Fogarasy-félét:	Szabó Lajos	V.	„
Fülöp-félét:	Karda Béla	VIII.	„

Haller-félét:	Veress András	VIII.	oszt.
Kedves Zsuzsánna-félét:	Tódor Béla	IV.	„
Kovács Miklós-félét:	Bartha Balázs	V.	„
	Ábrahám Ágoston	III.	„
Lukács Mihály-félét:	Gábosi Lajos	III.	„
Molnár-félét:	Márton László	V.	„
	Lakatos János	III.	„
Sántha-félét:	Erőss József	V.	„
Tankó-félét:	Koródi István	V.	„

A magánalapitványosok közül élveztek:

Bocskor Elek-félét:	Szőke Mihály	V.	„
Bors Bálint-félét:	Pál Ignácz	II.	„
Erőss Elek-félét:	Szász Gyula	IV.	„
Ferenczy-félét:	Csiszér Imre	VII.	„
	Fórika Antal, Hochschild Lajos	IV.	„
	Tódor Árpád	III.	„
	Bereczk Sándor, Péter Antal	II.	„
Molnár Balázs-félét:	Éltes Béla	VI.	„
Nagy István-félét:	Nagy Ignácz	II.	„
Péterffy-félét:	Antal Dénes, Erőss József	IV.	„
	Veress Gyárfás	II.	„

A Buzás Mihály-féle alapitvány ez évben sem volt betöltve, a Molnár Balázs-féle alapról a mult évben eltávozott 2 növendék, helyette ez évben nem akadt jogos pályázó.

A seminarium a kettős finövelde földszinti részét foglalja el; van 4 tanterem, 10 hálóterem, az internatussal közös étterem. A fölszerelés és tisztaság a legfokozottabb igényeknek is megfelel, élelmezés ugy mennyiség, mind minőség tekintetében kifogástalan.

2. Internatus. (Benlakás).

Az 1893/4-ik tanév kezdetén is nagy volt az internatusba való felvételre jelentkezők száma; de az előljáróság, hogy a zsufoltsággal járó veszélyektől az intézet megóvassék, a felvételnél a hivatalosan kiküldött egészségügyi bizottság határozatához ragaszkodott és a megállapitott számon felül jelentkezőket visszautasitotta. Ez a körülmény adja magyarázatát annak, hogy internatusunk népessége ebben az évben esést mutat.

Bándi Valér igazgató és Kassay Lajos felügyelő tanár vezetése mellett 100 növendék nyert az intézetben lakást, fütést, világitást és kiszolgálást. Az internatusi ifjuság ebben a tanévben

is a kettős fínevelőház épületének emeleti részét foglalta el, hol 2 tanulóterem és 10 hálószoba állott rendelkezésére. A gyengélkedők szobáját és az éttermet a seminariumi ifjusággal közösen használta.

A szomszéd községekből a szülői háztól iskolába járó növendékek közül télen többen élveztek az internatus helyiségeiben déli szállást.

Az erkölcsi állapot általában jó volt. Nagyobb vétséget csak 2 fiu követett el, kik a nevelőházból ki is utasittattak, nehogy a további érintkezés másoknak is erkölcsi romlására szolgáljon.

Az egészségügyi viszonyok megnyugtatók. Egyetlen komoly betegedési eset sem fordult elő.

Az internatus kiadásainak fedezésére szolgált nemes Csikmegye törvényhatósága által a folyó tanévre is kiutalt 370 frt; továbbá az egyes növendékek által lakás- és failleték czimén befizetett 6 frt. A szolgálatot tevő növendékek (servitor) csupán az 1 forint szállásilletéket fizették.

Élelmezés tekintetében az ifjak 11 csoportba voltak beosztva, mindenik egy szervitorral, kik 3 kifőző háztól hordották be az ebédet és vacsorát; ezen behordásnál a csoportok tagjai felváltva segédkeztek.

Az élelmezés oly módon történik, hogy a fiuk csoportokká alakulnak (8—9 fiu egy csoportba), a csoport minden tagja sorra egy hétig élelmezi az egész csoportot a szülők által előre közösen megállapitott élelmi szerekből, melyek a főzőnőknek szolgáltatnak át, kik jutányos árért elkészitik. Az előljáróság felügyel, hogy a főzőnők által készitett eledelek ugy mennyiség, mint minőség tekintetében kifogástalanok legyenek.

A seminarium- és internatusba való felvétel föltételei ezen „Értesitő“ végén vannak fölsorolva.

XII. Statisztikai táblázatok.

I. A tanulók általános áttekintése.

Osztály	Létszám			Vallás[1])				Nyelvi és nemzetiségi viszonyok			A szülők polgári állása					Előmenetel							Összesen
																részletesen				általán			
	beiratott	elmaradt	tanév végéig megmaradt	római katholikus	görög katholikus	ev. református	izraelita	magyar-székely	magyar-német	magyar-román	értelmiség	ostermelő	kereskedő és iparos	tisztviselő	szolga és munkás	jeles	jó	elégséges	elégtelen	haladó[2])	ismétlő[3])		
I.	67	1	66	64	1	1	—	65	—	1	7	32	13	9	2	5	10	37	14	56	10		66
II.	55	—	55	53	1	—	1	53	1	1	8	33	6	6	1	9	15	23	8	51	4		55
III.	37	4	33	32	1	—	—	32	—	1	8	19	4	4	—	3	4	18	8	27	6		33
IV.	31	3	28	27	—	1	—	28	—	—	4	13	4	7	2	2	6	12	8	25	3		28
V.	30	—	30	30	—	—	—	29	1	—	6	14	3	6	1	6	4	16	4	29	1		30
VI.	12	—	12	12	—	—	—	11	1	—	2	7	—	2	1	2	5	3	2	12	—		12
VII.	18	1	17	15	2	—	—	16	—	1	1	9	2	5	—	3	5	8	1	17	—		17
VIII.	11	—	11	11	—	—	—	10	1	—	2	7	2	—	—	2	3	6	—	11	—		11
I—VIII.	261	9	252	244	5	2	1	244	4	4	38	134	34	39	7	30	61	108	54	226	27		252

1) Ezen és a következő rovatokban is csak az év végéig megmaradt tanulók száma van felvéve.

2) A haladók közé az egy tantárgyból megbukott és jó magaviseletű tanulók is felvétetnek.

3) Azaz: a kik több tantárgyból buktak, vagy egy elégtelen mellett szabályszerű viseletük volt.

2. Tanulás eredményének tárgy- és osztályonkénti áttekintése.

Tárgy	I. osztály					II. osztály					III. osztály					IV. osztály					V. osztály					VI. osztály					VII. osztály					VIII. o.			
	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölment. v. n. járt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölment. v. n. járt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölment. v. n. járt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölment. v. n. járt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölment. v. n. járt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölment. v. n. járt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölment. v. n. járt	jeles	jó	elégséges	fölment. v. n. járt
Vallástan	13	20	33	—	—	13	28	14	—	—	10	9	14	—	—	10	10	8	—	—	13	12	5	—	—	3	7	2	—	—	4	6	7	—	—	4	7	—	—
Magyar ny.	5	22	33	6	—	13	27	15	—	—	7	10	13	3	—	3	14	9	2	—	14	13	3	—	—	5	7	—	—	—	6	3	8	—	—	3	7	1	—
Német ny.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	8	16	5	—	3	7	14	4	—	6	13	10	1	—	2	5	5	—	—	4	8	5	—	—	2	5	4	—
Latin ny.	6	16	30	14	—	7	14	31	3	—	4	5	17	7	—	4	7	12	5	—	7	5	15	3	—	3	3	6	—	—	4	6	7	—	—	3	4	4	—
Görög ny.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	14	9	—	—	2	6	4	—	—	5	2	6	—	4	4	3	4	—
Görög p. i. o.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—
Történelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	8	15	3	—	9	14	5	—	—	11	8	11	—	—	2	7	3	—	—	—	—	—	—	—	3	8	—	—
Földrajz	7	27	27	5	—	12	22	19	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	3	8	—	—	—	—	—	—
Mennyiségtan	14	10	39	3	—	9	19	20	7	—	3	11	13	1	—	6	10	8	4	—	8	6	15	1	—	3	3	4	2	—	4	6	6	1	—	1	7	3	1
Rajzoló mért.	16	15	35	—	—	23	12	19	1	—	13	12	9	—	—	11	12	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szabadkézi r.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Természetr.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	11	9	—	—	11	17	2	—	—	5	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Természettan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	7	6	—	—	3	6	2	—
Phys. földr.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	11	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bölcsészettan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	9	4	—	—	3	6	2	—
Szépirás	9	20	24	13	—	21	21	11	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Torna	10	29	27	—	—	10	23	21	—	1	9	16	8	1	—	14	11	2	—	1	15	11	4	—	—	3	7	2	—	—	9	3	4	—	1	7	4	—	—
Ének	9	14	26	3	14	6	8	28	1	12	7	8	10	—	9	8	9	5	—	6	14	8	6	—	5	4	6	—	—	2	8	4	—	—	5	3	7	—	1
Zene	1	2	—	—	—	1	4	—	—	—	—	2	—	—	—	4	6	—	—	—	4	3	—	—	—	2	3	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Franczia ny.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	4	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—

3. Magaviselet, életkor és szállás szerinti áttekintése.

Osztály	A tanév végéig megmaradt tanulók																					Összesen
	magaviseletre nézve*)			életkor tekintetében										szállás szerint								
				született										finövel-dében		internatusban				künn		
	jó	szabályszerű	kevésbé szabálysz.	1883.	1882.	1881.	1880.	1879.	1878.	1877.	1876.	1875.	1874.	1873.	alapítványos	fizetéses	servitor	tarisnyás	servitor	kézi ösztöndíjas	a szülőknél	
I	57	9	—	20	26	17	2	1	—	—	—	—	—	—	—	7	1	30	2	3	23	66
II.	46	8	—	1	11	16	17	6	1	—	—	—	—	—	8	7	1	23	2	—	14	55
III.	23	10	—	—	1	9	6	13	3	1	—	—	—	—	6	2	2	9	3	1	10	33
IV.	24	4	—	—	—	—	3	8	12	4	1	—	—	—	7	3	1	7	3	1	6	28
V.	29	1	—	—	—	—	—	7	11	8	4	—	—	—	13	3	—	7	—	3	4	30
VI.	11	1	—	—	—	—	—	—	1	3	5	2	1	—	4	—	—	4	—	—	4	12
VII.	12	4	—	—	—	—	—	—	—	3	4	8	1	1	6	3	—	3	—	1	4	17
VIII.	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	3	2	5	3	—	2	—	—	1	11

*) 2 ifju magántanuló volt.

4. Származási hely szerinti áttekintése.

Lakhely	Osztály								Összesen
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
Helybeli	8	1	4	2	3	1	—	—	19
Csikmegyei	50	47	26	22	23	6	10	8	192
Abauj-Tornam.	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Alsó Fehérm.	1	—	1	1	—	—	—	—	3
B.-Naszódm.	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Brassómegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fogarasmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Háromszékm.	3	1	2	1	3	5	4	1	20
Hunyadmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maros-Tordam.	—	1	—	1	—	—	—	—	2
Szebenmegye	1	—	—	—	—	—	1	—	2
Szolnok-Doboka	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Udvarhelym.	3	2	—	1	1	—	1	1	9
Nagy-Küküllőm.	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Temesmegye	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Budapest	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Összesen	66	55	33	28	30	12	17	11	252

5. Az érettségi vizsgálatok eredményének áttekintése.

Tanév	Jelentkezett	Visszahelyeztetett	vizsgálatott: Javító	vizsgálatott: Irásbeli	vizsgálatott: Szóbeli	tett	Érettnek nyilvánittatott: jelesen	jól	egyszerüen	3 hónapra visszavetteték	Ezek közül szándékozik: egyetemi: egyházi	jogi	orvosi	bölcsészeti	müegyetemi: épitészeti	mérnöki	vegyészeti	akadémiai: erdészeti és bányászati	gazdászati	katonai	tisztviselői	közlekedési
189³/₄	12	—	—	12	12		1	5	3	3	2	5	—	1	—	—	—	—	—	1	3	—

XIII. Meteorologiai észleletek.

A csiksomlyói állomás fldr. hossz.: 43°32' frd. szél. 46°22'; tengerfeletti magassága: 707 méter.

Hónap	Légnyomat			Hőmérséklet C. sz.			Páranyomás			Nedvesség			Csapadék m. m.			Szélirány				Szélerősség (közép)	Felhőzet (közép)	Jegyzet.
	közép	legnagyobb	legkisebb	közép	legnagyobb	legkisebb	közép	legnagyobb	legkisebb	közép	legnagyobb	legkisebb	havi	24 órai	ennek napja	fő uralkodó[1])	másod „	harmad „	negyed „			
Január	708.2	708.0	688.4	18.6	−30.0	−10.0	0.9	1.7	0.4	90	100	56	22.0	10.2	12	NW	NE	W	SW	1	4	nagyon enyhe.
Február	689.1	706.7	692.1	6.8	0.4	−27.2	3.0	4.9	0.5	84	100	55	8.3	4.2	4	S	SW	NE	SE	1	7	rendkivül hideg.
Március	677.6	704.1	688.0	3.1	6.4	−16.8	4.6	7.1	1.2	98	100	70	55.2	16.2	18	S	N	SW	E	1	10	elég enyhe.
Április	677.7	707.7	694.8	7.3	16.2	−1.0	6.1	11.4	2.5	85	100	39	51.8	11.0	7	E	NE	SW	NW	2	5	kellemesen, változó.
Május	698.8	708.0	693.9	9.7	23.6	2.6	7.0	13.2	4.5	76	100	29	65.4	15.0	8	E	S	SW	W	1	8	nedves.
Junius	676.7	703.2	689.9	12.6	20.4	6.4	9.4	13.6	6.8	81	100	55	80.6	16.2	5	S	E	W	SE	2	4	nedves, hüvös.
Julius	676.8	703.7	694.2	15.3	24.6	9.4	12.3	18.4	8.3	86	100	63	27.6	4.8	16	S	W	SE	NW	0	3	kellemes.
August.	674.5	705.9	694.2	12.9	18.2	6.4	9.8	11.2	0.8	88	100	24	36.4	13.0	24	W	SW	S	E	0	8	száraz, forró.
Septem.	664.8	710.9	695.0	14.0	26.2	0.0	9.5	16.8	3.1	76	100	50	19.8	11.0	20	S	W	E	NE	1	6	hüvös, szeles.
Október	698.4	707.5	697.7	10.2	22.4	−5.6	6.2	13.2	1.3	77	91	44	10.6	5.0	14	W	N	SE	E	1	8	zordon.
Novem.	676.9	712.1	685.1	7.1	13.4	−17.2	3.0	8.1	0.6	69	100	41	47.4	20.0	10	W	E	S	SW	2	7	kellemesen, változó.
Decem.	702.7	709.6	695.8	7.9	26.2	−3.8	2.6	8.9	0.3	91	100	63	55.0	16.2	27	W	N	E	NE	2	5	derült, hideg.
Évi közép	700.7	707.1	692.6	6.6	13.4	−0.6	6.7	9.3	4.5	78	95	62	56.96	17.50	—	W	NE	S	SE	2	6	középszerü.

[1]) A használt angol jegyek: N=észak; E=kelet; S=dél; W=nyugat.

Észlelő: **Bándi Vazul**, főgymn. igazgató.

Az 1893. évi észleletek hivatalos eredményét a következő táblázat mutatja

XIV.

Figyelmeztető.

1. A tanulók szabályszerü *fölvétele* és beirása szeptember három első napján történik. A beirandó tanulók tartoznak az igazgatónál keresztlevelüket vagy ezt helyettesitő hiteles okirat és a közelebbi osztályból nyert iskolai bizonyitványukat mulhatatlanul bemutatni.

2. Az 1887. évi XII. tcz. 4. és 5. §§-ai értelmében azon tanulók, kik nem igazolják, hogy életök 12 éveig ujraoltattak vagy 5 éven belől sikeresen beoltva lettek, vagy valóságos himlőt állták ki az illetékes egészségügyi hatóságnak bejelentetnek és a gymnasiumban véglegesen addig fel nem vehetők, a mig a netalán kiderült hiány pótólva nem lesz, vagy nem igazolják azt, hogy az ujraoltás kötelezettsége alól törvényszerüleg fölmentettek. — Közelebbi tájékozás czéljából forduljanak a t. szülők és gyámok gyermekeikkel a legközelebbi járási vagy körorvoshoz.

3. Mindazon nem-alapitványos gymn. ifjak, kik nem a tanoda székhelyén vagy a tőszomszédos helyiségekben laknak *collegális benlakásban* (internátusba vagy seminariumban lesznek beszállásolandók. Az internátusról tudni kell: a) hogy az ifjak az internátusban kényelmes lakást, fütést, világitást és felügyeletet nyernek; b) ellenben a kosztbeli ellátásról a régi tarisnyarendszer szerint maguk gondoskodnak; c) az internátusi ifjak együttes élelmezése czéljából a szülők vagy gyámok szomszédsága szerint 8—9 tagu csoportokká alakulnak; d) minden csoporthoz 1 servitor-növendék osztatik be, kit szolgálat fejében a csoport ingyen lát el élelemmel e) a csoportok számára lehetőleg az intézethez közel eső gazgákkal a kifőzésre nézve az internátusi előljáróságtól kikért előleges utasitás után a szülők szerződnek; f) az élelmezési csoportoknak két rendbeli abroszra van szükségök melyeket vagy a szülők, vagy a szerződés szerint a kifőzőházak szolgáltatnak; ellenben g) asztalkendőről és evő-eszközről az egyes ifjak gondoskodnak; h) beunlakási dij fejében minden internátusi növendék után 1 frt fizetetik; fütési anyagul pedig 1 öl kemény tüzifa szállitandó be. Ha ezen illetmény szept. 20-ig be nem szállit-

tatik: az illető szülő vagy gyám annak fejében egy öl fa-árát a csiksomlyói árfolyam szerint köteles szeptemberben lefizetni.

A seminariumra vonatkozólag megjegyzendő, hogy azon alapitványos tanulók, kik a seminariumban az alapitványos ifjakkal kivánnak lakni és kosztozni: az egész tanévre 120 frtért lakást és teljes ellátást nyernek a seminariumban, mely összeget elöleges részletekken a seminarium igazgatónál tartoznak lefizetni. Miután a seminarumban csak korlátozott számmal vétetnek kosztosok, azért a felvétetni akarók jó előre lehetőleg aug. elején legalább levél által jelentkezzenek.

4. Minden gymnasiumi tanuló tartozik az 1889. évi április 1-ről 1200 sz. a. kiadott főtanhatósági intézvény értelmében tandij czimén, mely a gymnasium tanszertárainak kiegészitésére és gyarapitására lesz forditandó, 1 vagy két részletben 6 frtot fizetni. Ezen tandij fizetés alól rendesen senki sincs fölmentve. Mindazonáltal azokra nézve, kik kivételképpen tandij mentességet kivánnak élvezni, a fenni hivatott szám alatt kiadott tandij-mentességi szabályzat teljes szövegében ide iktatattik:

„Tandij-mentességi szabályzat.“

1. §. Az erd. róm. kath. status gymnasiumban a statusgyülésről megállapitott a (Csiksomlyón 6 frt) tandij fizetendő, mely alól rendszerint senki sem mentetik fel.

2. §. Kivételképpen azonban a főtanhatóság elengedheti az egész vagy a fél tandij fizetést jó erkölcsi magaviseletü és egyuttal jó igyekezetü tehetséges tanulóknak, ha:

a) szülők vagyontalanságát az illető politikai hatóságtól kiállitott (és a r. k. lelkésztől is aláirt) bizonyitvány igazolja;[1])

b) az előző tanévről szoló gymnasiumi bizonyitvány szerint erkölcsi magaviselete, legalább szabályszerü volt s az egyes tantárgyakból legfeljebb csak egyetlen elégséges osztályzatot bir, a többi jeles és jó lévén;

c) a tanártestület a dijmentességre ajánlja.

4 §. Olyan tanulók kérvényét a kiknek bizonyitványa kevésbbé szabályszerü magaviseletet, avagy egynél több elégséges érdemjegyet tartalmaz, az igazgatók el nem fogadhatják; hanem a jelen szabályzatra való hivatkozással visszautasitják s a tandijfizetésre határidöt tüznek ki.

5. §. Elemi iskolai bizonyitványnyal kizárólag csak akkor lehet tandij-mentességért folyamodni, ha annak érdemjegyei mind j e l e s e k és j ó k.

6. §. A tandijmentességi kérvények minden tanév elején legkésőbb szeptember 15-ig az illető gymnasium igazgatóságánál adan-

1) A melléklendő szegénységi bizonyitványban kitüntetendö folyamodó szülő által a legközelebbi évben fizetett adó összege.

dók be. A tanártestület tartozik a kérvényeket még a szept. hóban tartandó ülésen lelkiismeretesen tárgyalni s véleményét minden egyes folyamódóra nézve jegyzőkönyvre venni. Az összes irattokat az igazgatók október 1-ig a főtanhatósághoz felterjesztik, hogy az igazgató-tanács októberi rendes közgyülésén végleg határozhasson. Fel nem szerelt vagy később beadott kérvények figyelembe nem vétetnek.

7. §. A tandij beszedéséről az illető igazgatók felelősök.

9. §. A jelen szabályzat a gymnasinmi Értesitőben közzéteendő.

5. A tandijon kivül minden gymn. tanuló tartozik ifjusági könyvtári illeték gyanánt 30 krt és „Értesitőre" szintén 30 krt előre fizetni.

A pótló-. javitó-, valamint fölvételi vizsgálatok augusztus 31-én tartatnak meg. A javitó vizsgálatok iránt folyamodványokat és alapitványi kérelmeket is rendesen julius 3-ig az igazgatósághoz be kell adni. A javitó-vizsgálatokat a tanulók azon tanodánál kötelesek kiállani, melynél megbukottak, vagy azokat letenni elmulasztották. A fölvétel föltételei: jó sikerrel végzett elemi IV. osztály, vagy hasonfoku tanodák s az ezektől kiállitott bizonyitvány. Különben pedig a mindenkire nézve köteles fölvételi vizsgálat tárgyai: értelmes magyar olvasás, a magyar nyelvtanból, az alaktan főbb részeinek ismertetése, jól olvasható diktandó irás és a négy alapmüvelet közönséges és törtszámokkal; a polgári iskolából jött tanulók a latin nyelvből fölvételi vizsgát tesznek.

6. A tanulók, valamint a szülők és gyámok is figyelmeztetnek az iskolai bizonyitványok megőrzésére; minthogy ezek másolatai az eredeti elvesztését bebizónyitó kérelemmel és e mellett kivált az érettségi okmányé sok nehezséggel állitható ki. Figyelmeztetnek továbbá szülők és gyámok, hogy az évharmadi Értesitőket szorgalmasan vegyék át iskolázottjaiktól és azokat jól betekintve, irják alá, vagy maguknak megmagyaráztatva, más hiteles ember, jelesen a plébános ur által irassák alá, hogy ne csupán az évvégi bizonyitványból és igy későn ébredjenek arra, hogy a fiok vagy gyámoltjok elvesztegette a drága tanidőt és iskola évet.

7. Az ifjak tankönyveiket a *kölcsönkönyvtárból* illő % mellett nagyobb részt beszerezhetik.

Csik-Somlyón, 1894. junius 28-án.

Bándi Vazul,
főgymn. igazgató.

TARTALOM.

I. A csiksomlyói r. kath. főgymnasiumban fennálló Mária társulat . . . . . 3. lap.
II. Adatok a lefolyt tanév történetéhez 30. lap.
1. A tanév tartama.
2. Valláserkölcsi állapot.
3. Egészségügy.
4. Iskolai ünnepély és látogatás.
5. Személyváltozás a tanári karban.
6. Fontosabb rendeletek és átiratok.
III. Tanári testület . 37. lap.
IV. A bevégzett tananyag 39. lap.
1. Rendes tárgyak.
2. Rendkivüli tárgyak.
V. Irásbeli tételek . . . . . 55. lap.
1. Magyar dolgozatok tételei a felsőbb osztályokban.
2. Irásbeli érettségi vizsgálat tételei.
VI. Önképzőkör . . . 57. lap.
VII. Tanszerek gyarapodása 59. lap.
1. Könyvtárak.
2. Szertárak.
VIII. Az ifjuság érdemsorozata 65. lap.
IX. Jótékonyság 76. lap.
1. Adakozók.
2. Segélyzés.
3. Jutalmak.
X. A gymn. kölcsönkönyvtár állása 1893/4-ik tanév végével . 70. lap.
XI. Finöveldék . 80. lap.
1. Seminarium.
2. Internatus.
XII. Statisztikai táblázatok . . . . 83. lap.
1. A tanulók általános áttekintése.
2. Tanulás eredményének tárgya és osztályonkénti áttekintése
3. Magaviselet, életkor és szállás áttekintése.
4. Származási hely szerinti áttekintés.
5. Az érettségi vizsgálatok eredményének áttekintése.
XIII. Meteorologiai észletek 87. lap.
XIV. Figyelmeztető 88. lap.